

-E 1115

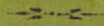
A NYIREGYHÁZI

ÁG. HITV. EV. FŐGIMNÁZIUM

XXXX-dik

ÉRTESITŐJE

AZ 1903 – 1904-ik ISKOLA ÉVRŐL.

KÖZLI:
MARTINYI JÓZSEF,
IGAZGATÓ.

NYIREGYHÁZÁN,
NYOMATOTT JÓBA ELEK KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
1904.

REV 85

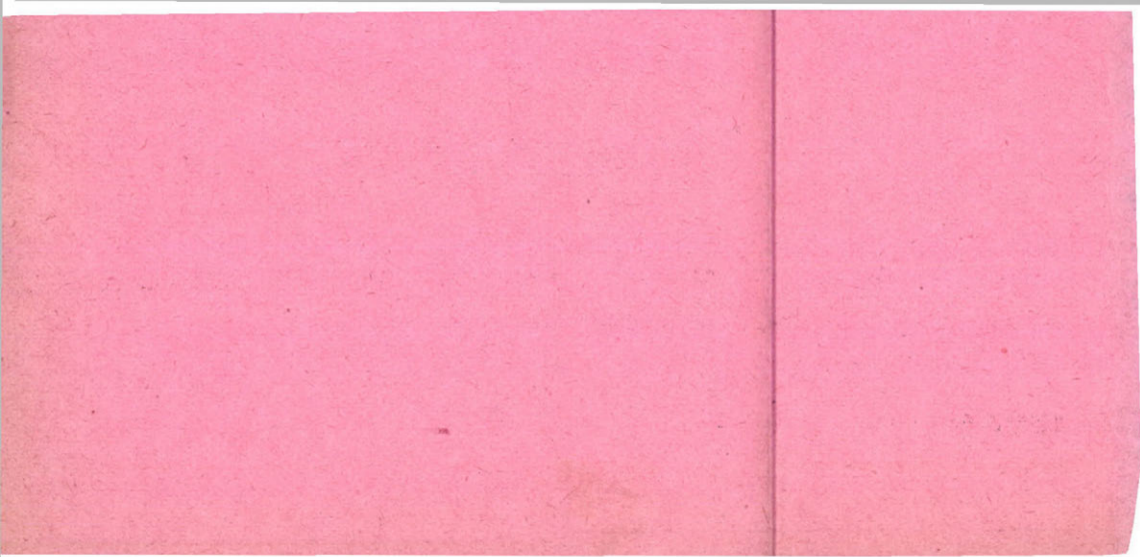
REV 98

REV 2010

SAJTÓ HIBA:

Surányi Sándor nyolczadik osztályu tanulónak a magyarból 3-aa van.

Schwartz Miklós hetedik osztályu tanulónak a menyenyiségtanból 1-ese van.

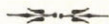
A NYIREGYHÁZI

ÁG. HITV. EV. FŐGIMNÁZIUM

XXXX-dik

ÉRTESITŐJE

AZ 1903 – 1904-ik ISKOLAI ÉVRŐL.

KÖZLI:
MARTINYI JÓZSEF,
IGAZGATÓ.

NYIREGYHÁZÁN,
NYOMATOTT JÓBA ELEK KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
1904.

REV 98

REV 2010

I.

A nemességnek a városokba való telepedése

a XVI–XVII. században.

Irta: Zimmermann Rezső.

I.

A középkori hűbéri államrend nem volt egyéb nagy erővel összerótt mechanizmusnál. A hódító elem rendekre tagolta a népeket s minden rendnek helyzetét és a többihez való viszonyát kijelölte. Meghatározta minden rendnek a jogát, kötelességét s ezzel foglalkozása körét és rendeltetésének határait is. Ahány féle jog és kiváltság virágzott és kötelezettség fennállott, a hűbéri államrend alapelvei szerint illeszkedett egymáshoz. Ezek a jogok és kiváltságok egyfelől és kötelezettségek másfelől alkották együttvéve a hűbéri magyar államrendszert is, melynek leghűbb keresztmetszete Verbőczy Tripartituma.

Ha az európai nemzetek fejlődése mindvégig a hűbéri állami és jogi alapelvek körül forgott volna, akkor minden kiváltság és kötelesség tovább fejlődésében is talán összhangban maradt volna egymással. A renaissance és a reformáció azonban csakhamar oly irányt adott az európai nemzetek fejlődésének, mely a hűbéri államrend alapelveit alapjában támadta meg s oly átalakító erővel lépett fel, hogy a hűbériség tovább fejlődését mindenütt megakasztotta s helyébe egy új államrendnek alapját készítette elő. Ez az alap pedig nem volt más, mint az ujkori társadalmi élet és állami szervezet egyes tényezőinek alapja, melyek az ember ereje, képességei előtt új utakat tártak fel. Egyszerre mindenütt zajos élet pezsdül meg, mindenki mozog, dolgozik, gondolkodik. Szükké lesz Európa s egymásután fedezik fel és árasztják el a Földnek addig ismeretlen részeit. Mindenkinek szabadság kell, mert mindenki boldogulni a maga felfogása szerint akar: erre váltja fel a nyüzsgő sokaság a renaissance és reformáció jelszavait. Mivel pedig boldogulni csak munka árán lehet, azért a munkának igen nagy becsülete lesz. Őstermelés, ipar, kereskedés ezáltal nagyobb jelentőségű tényezővé válik; a forgó tőke tömege megmozdul s friss vér gyanánt kezd kerengeni a népek között.

Ez a mozgalom 1525 után nálunk is egyszerre öntudatosává válik. Közvetlen okot rá a fentebb említettek mellett a török hódítás ad. Ismeretes dolog, hogy a török hódítás következtében a keresztyén lakosság javarésze a behódolt területekről elköltözködött és pedig első sorban a fegyverforgató nemesség, melyet a török minden irgalom

nélkül irtott. Elköltözött azonban a földbirtokos nemessel a jobbágy-ság, és a községekből, városokból az iparos és kereskedő osztály is. Volt a felföldön elég hely s a fegyverforgató nemes és jobbágya, az iparos, a kereskedő kaphatott — szolgálataiért, munkájáért — annyit, a mennyit megérdemelt. Magyarország ennek következtében egy új népvándorlás színtere lett: a töröknek behódolt Alföld s a hódoltság környéke elnéptelenedett, az ország be nem hódolt része — a királyi Magyarország és Erdély — ellenben sűrűbb népességűvé vált. A főnemesség várakba, kastélyokba ment, a köznemes, akinek kardján kívül egyebe nem maradt, beállott a főnemes, vagy a vármegye zsold-jába martalócnak, szabad hajdúnak, sőt olykor török pribéknek is; az iparos, kereskedő a városokat kereste fel, a jobbágy, ura új birtokaira költözött. Mivel a háború ugyszólván soha meg nem szűnt, azért mindenki, akinek családja, ingósága veszedelemben forgott, lehetőleg bátorságosabb helyekre, várakba, városokba vonult, hol a falak nagyobb biztonságot ígértek s hol régen megszokott rend őrködött a lakosság fölött. És nemcsak iparosok, kereskedők szerették a városokat felkeresni, hanem a megyei birtokos nemesek is. A társadalmi forgalom, ruházati és ipari czikkek vásárlása, a termények eladása, családi összeköttetések szálai, a közszolgálatok teljesítése révén polgárok, nemesek közelebbi érintkezésbe léptek egymással, érdekkapcsolatok támadtak közöttük. Ha ehhez hozzávesszük a háborús idők bizonytalanságát, melyek a városokat átlag ritkán fenyegették a rablás és pusztítás veszedelmével, természetesen kell találnunk, hogy a nemesség a városi közbiztonság előnyeit felismerve, mind nagyobb arányokban áramlott oda, különösen a XVII. század második fele óta, mikor a nemzeti és vallási küzdelmek valóságos irtó háborúvá fajultak el. A városban aztán megismerte a polgárságot, annak életét, munkáját, gondolatvilágát, eszményeit, amint viszont a polgárság is szemtől-szembe látta az ország legkiváltságosabb osztályát, melynek egész élete a közügyek körül forog, harcol, intézkedik, törvényt alkot, törvényt lát; a hol megjelenik, esze, állása, megjelenése tekintélyt kölcsönöz neki.

Hogy az általános európai mozgalom szellemi tartalma és gazdasági kérdései áthatották Magyarországot is, ezt történelmünk minden kétségen kívül helyezi. A török hódoltság s ennek nyomában az ország szétdarabolása azonban sokkal elsőbb rangú feladatot adott a nemzetnek: az országnak az idegen uralomtól való megszabadítását. Ehez óriási szellemi munka és áldozat kellett, soha, másfélszáz évig meg nem szűnő munka, mely az anyagi erők minden forrását a szellemi képességek minden útján felhasználja s ennek a nagy célnak szentelje. Ez a veleje ezen idők történelmének, ezen a mezőn olvad belé a nemzet minden munkája az európai népek hasonló munkájába. S még abban jelentékeny tényezővé válik, addig magyar jelleme jobban ki-

domborodik, mint azelőtt, vagy azóta bármikor. És ez nem csoda. A magyar nemesség politikai tekintélye, a rendi keretekben sokkal nagyobb volt, mint utóbb, a rendiség megszűnése után. Kiváltságai rendkívüli vonzó erőt gyakoroltak az alsóbb osztályokra, úgy hogy aki vagyonilag jobb helyzetbe jutott, rendszerint nemesi oklevelet igyekezett szerezni. Ezekről a «cimeres» (armalista) nemesekről ujabban igen sok történelmi emlék került napfényre, melyek tanúbizonyosságot tesznek a magyar nemességnek új, eladdig épen nem magyar s nem hűbéri birtokon és birtokból élő elemekkel való gyarapodásáról. De másfelől, mivel minden politikai vállalat a magyar nemesség által indult meg s Magyarország felszabadításáért történt, ennek hatása alatt kidomborodott minden ehez fűződő dolognak nemzeti jelleme, úgyhogy nyelvében és szellemében mindenkit és mindent magyarrá tett. Az erdélyi nagy fejedelmek politikai hatalma a legmagyarabb jellemű hatalom, magyarabb minden előző hatalomnál is, mert a kulturát is magyarrá tette, mely azelőtt idegen volt.

Mivel a folyton tartó népvándorlás miatt a be nem hódolt részek lakossága sűrűbb lett, azért az addig megmunkálatlanul hevert földek nagyrésze művelés alá került. A munkás kéz szorgalmasan dolgozott, természetete a búzát, rozst, takarmányt, fát, gyümölcsöt, szőlőt, nevelt jószágot, lovat, szarvasmarhát, juhot s a bányász sok aranyat, ezüstöt, vasat, rezet, higanyt hozott elő a föld alól. Nagy keletjük volt akkor Európában ezeknek a terményeknek s oly nagy haszonnal járt az ezekkel való kereskedés, hogy messze földekre vitték. Külföldi kereskedők jártak le piacainkra, óriási mennyiségű pénzt hagytak itt, még óriásibb volt, amit értők ők kaptak külföldön. Hasonlóképen magyar kereskedők jártak a külföldi nagy piacokon, sok pénzt, sok árut vittek ki és hoztak haza. A megszaporodott harmincadokon annyi volt a jövedelem e kereskedés révén, hogy a fényes bécsi udvarnak és az erdélyi fejedelmeknek tetemes költségeit fedezték vele. E jövedelmező nemzetgazdászati ág a nemzeti eszme kidomborodásával karöltve rövid idő alatt tekintélyes részében megmagyarosodott, úgyhogy a XVI. század második és a XVII. század első felében tekintélyes magyar kereskedő osztályt találunk, mely vállalkozó kedv, jómód, befolyás, tisztesség tekintetében egyaránt kiváló helyet vívott ki magának történelmünkben. Bebizonyította azt, hogy magyar ember jó kereskedő lehet s hogy nem az ő képességein, hanem az idők változásán mulott, hogy aláhanyatlott és tovább nem fejlődhetett. Az ipar nem fejlődött akkorát, bár a magyar munkás kéznek több foglalkozást adott. Ruházati és fegyveriparon kívül más ága nem nagy jelentőségre emelkedett, de ezekben az ágakban nagyszámú és jómódú polgárságnak adott foglalkozást. Sok helyütt ez is megmagyarosodott.

A lakosság minden rendjének a török elől való menekülése, a kisbirtokos nemességnek a városokba való vonulása, a magyarságnak minden téren feltűnő térfoglalása, s az iparnak, kereskedelemnek a nemzeti élethez közeledése szellemében is — mindez szokatlan helyzetbe hozta a Felföldnek privilegiumokkal körülbástyázott német polgárságát, mely a tatárjárás óta e vidék nagy részét elárasztotta, úgy hogy Pozsonytól Brassóig a Kárpátok mentén egymást érték gyarmataik, s Körmöcbányától Bártfáig egy hatalmas tömeget képeztek. A helyzet szokatlansága a rendiségből folyt, mert most oly kérdések merültek föl, melyekről eddig szó sem volt, vagy ha volt is, a rendiség egy-egy elve egyszerre megszüntette. Teszem Korponának az a joga, hogy ott magyar ember a városi lakosság ellenére meg nem telepedhetik, IV. Béla óta sokáig virágozhatott, mert egy-egy eset, hogy magyar ember oda kívánczolt, ha előfordult is, egy községgel szemben csak egy embernek érdeke volt, s azért a hűbéri kor elve, hogy minden rend a maga kiváltságaiban háborítlanul éljen, igen könnyen elintézte az ügyet úgy, hogy vagy egyáltalán megtagadta a felvételt, vagy a bent lakókkal teljesen egyenrangúnak vette fel. Most azonban igen sok ember nyüzsgött az országban, a magyarnak a többi felett természetes előnye volt, s ez a mozgó sokaság követelte, hogy ilyféle elvek másokra, a magyar jogszokással és törvényekkel összhangzókra változzanak által. Látni való ebből, mi szállott sikra most: a magyar és német jogszokás, amaz támadó, emez védelmi állásban: a város hirdette a polgárságnak privilegiumokban biztosított jogait, a magyarság pedig azt, hogy »lex plus semper valet jure municipali«, hogy ő sehonnan sem lehet kizárva saját hazájában. Hosszas küzdelem után olyan helyi intézményeket teremtettek, melyek valamennyire áthidalták a magyarság és németiség közti különbségeket, s megkönnyítették az érintkezést, s egyiknek a másikba való olvadását. Ezek az intézmények egyik fejezetét képezik a hűbériség hanyatlásának nálunk is, másutt is, és különösen azért érdekesek, mert kitűnik belőlük, hogyan akarták megoldani azokat a kérdéseket, melyek az új időkkel szünetlenül feltolakodtak és megoldást követeltek. Jellemző vonásuk, hogy mivel az országgyűlésnek fontosabb teendők miatt nem volt ideje és alkalmá ezekkel a kérdésekkel foglalkozni, helyhatósági statutumok útján keletkeztek. Mivel pedig e törvényhatóságok inkább a hatása alatt voltak az éppen fenforgó helyzetnek, mint az országgyűlés lett volna, annál fogva a felmerülő kérdések elvi elintézésében nincs meg az egyöntetűség.

Legfőbb kérdés volt, hogy milyen viszonyban legyenek a városi privilegiumokkal azok, kik mint birtokos nemesek, kerültek valamely városba, és azok, kiket a polgárok közül megnemesített a király? A városi jogok összessége tetemesen kisebb volt a nemességgel járó

jogoknál ; a város nem volt egyéb, mint »domorum et vicorum pluralitas quasi civium unitas, moenibus et praesidiis circumcincta necessariis, ad bene honesteque vivendum privilegiata.«*1) Mindamellett volt annyi-féle kiváltsága, hogy — mint a többi röndek — külön államot képezett az államban, és kiváltságait idegennek nem akarta feláldozni. Élték benne vagyonosabb, befolyásosabb és szegényebb emberek, sőt Nagyszébenben, Besztercebányán és Lőcsén határozottan el voltak különítve a kiváltságosak és zsellérek több osztályba, de ezek a kiváltságok még korántsem tettek senkit egyenlővé a nemessel. Mindössze a város kormányzatában, továbbá az ipar és kereskedés terén biztosítottak előnyöket. A városban mindenki fizetett *közköltséget* a tanács által megszabott föltételek szerint, fizetett *adót* pénzben, katonában, hadi és ipari czikkeken a királynak is: a nemes pedig közköltség, adózás tekintetében a megyéhez tartozott, ha városba ment is lakni, és azért nem akart a városnak semmi terhében részt venni. Ez minden esetre akadályt gördített a béke útjába. De volt más akadály is. A városban minden *fekvőség* a községé, mint nemes jogi személyé, s át nem száll a fiskusra soha. Kaphat-e, vehet-e ebből a városi fekvőségből telket a nemes, s ha igen, magszakadás esetén kire szálla birtoka? a koronára-e vagy a városra? — Továbbá a város falain belül a *biró előtt mindenki egyenlő*, a bünt szigorú törvény sújtja, melyet a polgárság megszokott, sőt büszke volt rá. A nemesség, különösen ennek kardforgató része azonban a városok eme közrendészeti és igazságszolgáltatási statumait magára kötelezőknek nem akarta elismerni. — Mind e kérdéseket komplikálta még a *vallás és nemzetiség kérdése*. E kettő néha együtt járt, az evangélikus vallás a német polgárok vallása volt, a reformatus magyarok, nemesek vallása. A vallási különbség különösen a templomhasználat kérdésében idézett elő harcokat, a nemzetiségi kérdés a városi kormányzat körül, a mennyiben a német, magyar vagy szláv elemnek előnyei voltak hozzá kapcsolva. De sokkal fontosabb volt, a mi mindezt összefoglalta: a *nemzeti érdek*. A német lakosság a XVI. században épen olyan érzelmű volt, mint erdélyi rokonai ma is: németnek érezte és vallotta magát, s a maga nyelvéhez, szokásaihoz, intézményeihez, kulturájához rendkívül ragaszkodott, úgyhogy nem volt tulzás, a mit Rozsnyó történetében olvashatunk, hogy:

«Hungarica natio
Semper erat odio
Apud Rosnavienses
Teutones esse volentes.»

Ha ez idegen szellemű, erősen összetartó tömeget a magyarság áthatni nem tudta volna, akkor Magyarországon a nemzetiségi kérdés ma sokkal jelentékenyebb volna.

*1) Trp. III. 8.

Eme rendi, vallási és nemzetiségi érdekek felmerülése elkeserítette a régi polgárt és jövevény nemest egyaránt, s hosszú ideig tartó harcokat idézett elő a városok belső életében. Rozsnyó 1574-iki és 1604-iki német nyelvű statutumában igen keserűen emlegeti a nemes jövevényeket. Nem hajlandó ezután kaput tárni nekik, mint eddig tette, mert saját kárán tapasztalja a lakosság, hogy azok nem akarják magukat alávetni a polgári jognak; zavarokat, háborúságot idéznek elő, nem vesznek részt a teherviselésben mindent csak újíteni és megváltoztatni törekednek, amit a régi polgárság alkotott, mind rossznak tartják.¹⁾ Rozsnyó álláspontjában akkor még a nemzetiség érdeke domborodott ki első sorban, mert ez a város ebben az időben még német volt. Ellenben Marosvásárhelyt már a rendi érdek volt az indító ok 1634-ben, midőn kimondták, hogy bárki, akár bent a városban lakó, akár más, a városban házhellyel vagy örökséggel bíró ember, ha «contumacia ductus az civilis ordóval egyet nem kezdene érteni», nemesi kiváltságaira hivatkozna a polgári kötelességekkel szemben: az olyan embertől a tanács házáat, örökségét elfoglalhassa, megbecsültétven eladhassa, őt magát eltávolíthassa; «az ilyen rebellis és contumax ember az civilis status közül penitus tolláltassék, hogy így az Uristennek segítségéből és kegyelmességéből egy szívüek és mindenben egyesek» lehessenek, a városi polgárság egységét mindenben megtarthassák és őltalmazhassák, s ezt utódaikra is hagyhassák²⁾. — Modorba későn jutottak a néphullámvás első fecskéi, mert még 1650-iki statutumokban azt mondják, hogy addig ott kiváltságolt házak és nemesi birtokok nem voltak, s azért oly határozottan tiltakoztak a nemesek betelepédése ellen, mintha végső romlással járó veszedelem lett volna, ha idegenek, nemesek oda közéjük telepednek.³⁾ Ép ily határozott hangon tiltakozik a magyarság betelepédése ellen Nagyszében is, melyet nem is birt áthatni a magyarság.

Míg a fentebbi esetekben a városiak elzárkóztak a jövevények elől, addig más városokban nem tiltották el őket, hanem városi statutumok által szabályozták a jövevények viszonyát a többi polgársághoz. Ilyen volt legtöbb városunk. S végül voltak olyan városok is, melyeknek polgársága, — mint a deésieké, rimaszombatiaké — formális és mindenre kiterjedő egyességet kötöttek a nemesekkel. Mindezekről alább lesz majd szó.

A nemesség, melyet a kérdés első sorban érdekelt, tudatában volt annak, hogy a városi polgárság zárkózottsága, habár a rendi szerkezetből következik is, az adott helyzetben még sem jogos, mert nem

¹⁾ Mikuljk József: Magyar kisvárosi élet 252. l. 49. §. és 259. l. 43. §.

²⁾ A magyar törvényhatóságok Jogszabályainak Gyűjteménye (Corpus Statutorum Hungariae Municipalium) I. kötet 87. lap.

³⁾ Corpus Statutorum Hungariae Municipalium IV. k. 434. l.

lehetséges, hogy az ország első rendje, mely a legtöbbet áldozott a hazáért, saját hazájában idegen legyen. De az adott helyzet többnyire meghatározta az ő álláspontját is, s a városban annyit tartott meg kiváltságaiból, amennyit megtarthatott. Ettől eltérő, de a rendiség szelleméből könnyen érthető az az eset, a mi Szatmár és Németi városok és Szatmár vármegye között történt. E két város régóta okozott kisebb nagyobb kellemetlenségeket az oda telepedett nemeseknek. Hiábakerestem ily ügyekben a vármegye ismételten a két város tanácsát, a baj meg nem szűnt. Azért 1668-ban kimondta Szatmár vármegye: mivel Szatmár és Németi a nemes vármegye sokszori megkeresése dacára a régi sérelmeket orvosolni nem akarja, sőt naponkint újabb és újabb alkalmatlanságokat követ el a nemeseken: hogy ezen injuriáltatás jobb módjával refrenáltassék, a nemes vármegye unanimitas voto concludálta, hogy szatmári lakosokat, a kik nem nemesek. sehol utazni, utjukban megszállani, marhájukat utazásukban kibocsátani meg ne engedjék; fűvet, egyéb élelmet kinn a vármegyében nekik vásárolni, adni, venni szabad ne legyen. Ezen határozat ellen vétő nemesek, először 20, azután 100 frtra büntetessenek; a paraszt személyek pedig először 12, aztán 24 forintra abscissis omnibus juridicis remediis convincáltassanak.¹⁾

Szatmár vármegyének e statutuma csak nagyobbá tette, kiélesítette az ellentéteket. Így nem lehetett segíteni a bajokon. A két rend érdekeit az országgyűlésnek kellett kiegyenlíteni. Az országgyűlés azonban, habár módjában volt a bajok legbelső okait látni, szintén nem foglalhatott határozott álláspontot. Mert ha a nemesi jogok teljes fentartásával kötelezi a nemesek bebocsátását és a városokban lakását, megsérti vele a rendiség szellemét. Ennélfogva nem is tette kötelezővé ily szellemben a bebocsátást, hanem a már a városokban megtelepedett nemesek jogait egyöntetű törvényekkel, engedékenyebb szellemben igyekezett szabályozni. 1546 óta 1715-ig számos törvényt alkottak, melyekkel alább, a részletek során fogunk megismerkedni. Fő jellemvonásuk általában a rendi érdekek szemmel tartása, ahol kell, a nemesség védelme, s a privilégiumainak megszorítása, de ez utóbbi úgy, ha ezáltal a városok a nemzeti élet eszményéhez közelebb hozhatók.

II.

Legelső kérdés volt a városba telepedni akaró nemesre: vehet-e örökáron valami *fekvőséget* magának. A feleletet megadta rá a rendiség elve, hogy vehet, ha aláveti magát azon terheknek és joghatóságoknak, melyeket a jogszokás azokra nézve rendel. Tehát a városi birtoka után a polgárok terheiben kellett osztoznia s e birtoklásból

¹⁾ C. St. H. M. III. k. 152. l.

folyó pereiben és egyéb ügyes-bajos dolgaiban a polgári joghatóság alá kellett magát vetnie, örökösödési ügyekben e fekvőségére nézve a polgárság örökösödési szokásai szerint lehetett örökölnie. A polgárság azonban nem akarta engedni, hogy nemes ember birtokot vehessen a városban. Főleg két okból. Először azért, mert ha nemesek nagyobb számmal vettek birtokot, kevesebb maradt a városiaknak, holott a városok vétel utján és sokszor erőszakkal is szerettek a város határán kívül is birtokot szerezni s ezt tették a polgárok is. Másodszor azért nem engedték a városban birtokhoz a nemeset, mert ez városi birtoka után sem akarta elvállalni a városi terheket és nem akarta alávetni magát a városok statutumainak, amint másfelől a városok és polgárok sem szerették a városi határon kívül szerzett birtokaik után a nemesi birtokokkal járó terheket viselni. Ez a két ok sok helyütt arra bírta a polgárokat, hogy — habár elvi kifogás nem volt tehető a birtokvásárló nemes ellen — mégis hol egyenesen, hol kerülő uton megakadályozták a nemesek beférkőzését.

Az 1561: 61. t. c. kimondta, hogy a nemeseknek a városokban szabad házakat venni azon föltétellel, ha ez a város polgárainak jóakaratóval történik, ha a betelepedők a város terheit, fizetéseit és szolgálatait a polgárokkal egyformán viselik és ha a vételt a polgároknak e részben megtartott szabadsága és szokása szerint eszközlik. A polgárok jóakaratóra azonban számítani nemigen lehetett, főleg a fentebb említett okokból. A polgárság rendszerint összeállt s így hiúsította meg a nemeseknek eme törvényben is immár biztosított jogát. Amennyiben a törvény a polgárok jóakaratót tette a telekszerzés egyik feltételévé, a polgárok rendszerint éltek azon jogukkal, mely az ily vételnél szokásban volt, t. i. az elsőbbségi jog révén ők vették meg az eladó telket. Ezenfelül gyakran kimondták statutumilag, hogy házáat vagy örökségét nemesnek senki el nem adhatja. Ilyen statútuma van Kassának előbb 1598-ból, aztán 1607-ből, hogy «a nemes község kéri a nemes tanácsot, ne adják el a városon kívül és belül levő ingatlanokat a város szabadsága ellenére idegen nemeseknek és másoknak, kik semmi polgárjoggal nem bírnak.»¹⁾ Modorban megbüntették azt, a ki idegennek adta el birtokát.²⁾ Kassán 1634-ben Varannay András és Stein-Marosy András — két ott lakó nemes — egy-egy eladó szomszéd telket a saját házához csatolt. A tanács ezt a telhetetlenséget el is tiltotta azután, főleg azért, mert ez nemeseknek a szokása volt s mert az ilyen szép nagy telkek elidegenedtek; «azért ennek utánna cautum sít, hogy soha senkinek ne engedessék két házat összefoglalni és egyé csinálni.»³⁾ Kassán az is megtörtént, hogy a polgárság felbőszülve, egy választás után kibecsülte házából

1) C. St. H. M. III. 576.

2) Modor 1659-iki statútuma.

3) C. Sz. H. M. II. 194.

a nemest s azután kikergette. Szóval oly általános volt a polgárság ellenállása a birtokszerző nemessel szemben, hogy az 1561-iki törvény megújításáról és kibővítéséről kellett intézkedni. Már az 1608-iki országgyűlésen a 13. t.-cikkben megerősítették az 1561-iki törvényt, hangsúlyozván a nemeseknek birtokszerzési jogát, de úgy látszik, kevés eredménnyel, mert azután is megmaradt a városi polgárság e visszaélésben, bár az 1635: 21. t.-c ugyancsak világosan kimondta, hogy a polgárok a köztük házakat venni akaró uraknak és nemeseknek semmi akadályt ne tegyenek s tőlük a birtoklás módjára térítvényeket kicsikarni ne merjenek. Egy ilyen ügy 1649-ben az országgyűlés elé is került. Körmöcbányán ugyanis az esztergomi érsek Wenger Mihály polgártól 2000 frtért egy házat vett s e ház már birtokában is volt, midőn a város tanácsa ily hatalmas urral szemben is lefoglalta azt és visszaadni az érsek felszólítására sem volt hajlandó. Az országgyűlés erre felhatalmazta az érseket, hogy az e tárgyban hozott törvények erejével egy protonotariussal végrehajtásilag helyezze magát a ház tulajdonába s egyuttal minden jogorvoslat kizárásával büntessék meg a várost.¹⁾ Körmöcbányának ez az esete oly hatással volt a többi magyarországi városokra is, hogy többé ily esetek nem igen ismétlődtek. Maguk közé bocsátották a nemeseket, de egyáltalán nem tudták megállapítani a határt, hogy meddig van joguk a nemesek birtoklási, örökösödési és egyéb peres ügyeibe beleavatkozni. Mint a többi városi lakosokra, úgy a nemesekre is szerették alkalmazni az ő statutumaikat, nem különböztették el azoknak városi és városon kívüli vagyoni viszonyainál a birtoklás kétféleségét, nem tekintettek sokszor arra sem, hogy azok személyével szemben semmi joghatóságuk sincs. Peres ügyekben az ő végrehajtó fórumuk lefoglalta a nemesek házait, sőt a háborús időkben a városokba vitt egyéb ingóságait, ellenszegülés esetén gyakran feltörték, felnyitatták a házak zárait, törvényhatóságuk terén kívül álló birtokok és örökségek felett bíraskodtak, az elhunyt nemesek házát, vagyonát az örökösök sérelmére mindjárt a haláleset után lepecsételték s az örökösöket az országos törvényekben foglalt szabályok ellenére, az ő hatóságuk útján kizavarták²⁾. Volt azonban e tekintetben az ő eljárásukban is igazság. Mert az országos törvények nem vették figyelembe, a városokban szerzett nemesi birtokoknál a városi polgárbirtok természetét s azt minden tekintetben oly nemesi birtoknak szerették volna tekinteni, mint a többi nemesi birtokokat. Így például az 1647. 87. t.-c. kimondotta, hogy «nemeseknek a városokban levő örökségei hűtlenség esetén a királyi ügyészségre szállanak,» ami nyilvánvaló sérelem volt a városokra, mert eddig minden birtoknak örököse a város volt.

¹⁾ 1649: 23. t.-c. A büntetés az 1609: 44. t.-c. értelmében 2000 magyar forint volt.

²⁾ 1647. 78. t.-c.

A városok azonban kárpótolták magukat e veszteségekkel szemben. Már 1542. körül «nagyon kezdetek a nemesi birtokok szerzése után áhitozni» — mint az 1542. 33—35. t.-c. mondja — kiforgatták a nemesi birtokából, sőt arra is volt eset, hogy megölték, azután valamely ürügy alatt a király által maguknak adományoztatták. «Már pedig ez az ország szent koronájának nyilvános sérelme — mondja az említett törvény, — mert az ily községeknek adományozott birtokok soha nem háramlanak vissza a fiscusra.» Fontosabb ok volt azonban, amit a törvény nem mond, az, hogy ebben az időben még e városok a királlyal tartó *német* városok voltak s gazdagodásuk idegen segítség mellett, idegen szellemben, sőt a nemzeti törekvésekkel homlokegyenes irányban magára a nemzetre is veszedelmessé válhatott. Az idegen uralkodó család pedig éppen ebből az okból szívesen adományozgatott nemesi birtokokat e német városoknak, mert politikájának ezek voltak ekkor még a legtermészetesebb szövetségesei s csak a Bocskay idejében, a vallási sérelmek kapcsolták őket a nemzeti üggyhöz. Az országos rendek azonban nem látták vagy nem akarták látni az ezen oldalról fenyegető bajt, mert nem is volt az annyira szembeszökő, csak arra hivatkoztak, «hogy ha az tovább terjed, a katonáskodó emberek száma napról-napra kevesbedni fog, aminthogy eddig is fogyott már.» Annálfogva elhatározták, hogy bármily szín alatt az ország szent koronájára, következőleg királyi adományozás alá hárult vagy hárulandó birtokok ezentúl városoknak és községeknek nem adományozhatók, sőt a Lajos király óta adományozottak törvényes uraiknak visszaadassanak. Érvényben hagyják azonban az eddig történt jogos adományozásokat, hozzátéve, hogy az ily birtokok annak fennhatósága alá tartoznak ezután is, ahova eddig tartoztak, tehát a terhek viselése tekintetében is.

Erdélyben a három nemzet közül a szászok merően elzárkóztak a nemesség áramlása elől. A mennyiben ezen és hasonló kérdések feszegetése megzavarta volna az állam békéjét, azért az erdélyi országgyűlések nem is igen tárgyalták, hanem a nemzeti gyűlések és városi hatóságok jogkörébe utasították. A magyar és székely nemzet városai nem zárkóztak el a hontalanok és menedékkeresők elől, azonban a város területén belől minden nemesi kiváltságukról lemondatták őket. Míg tehát a szászokkal szemben a nemzeti és rendi érdekek miatt az állami élet sajátságos természetű alapjai nem engedték meg a magyarság térfoglalását, addig a magyar és székely városok fentartva privilegiumaikat, tisztábban megőrizték a hűbériség hagyományait. Kolozsvár már 1537-ben kimondja, hogy nemes a városban házat nem vehet, ha bir, azt eladni köteles s ha valaki nemesnek adja el

házát, arra a szokott büntetést kell szabni.¹⁾ 1561-ben újból kimondják, hogy feje és javai elvesztésének terhe alatt senki se adja házát zálogba nemesnek, és Kendy Ferenc házát, melyet ő Szalánczy Jánosnak és Gyulai Mihálynak zálogba adott, megbecsültetvén, a városnak visszaváltják, mert azt nem tudják elszenvedni, hogy közöttük nemesek legyenek. 1577-ben Pešti Lukács eladta házát valami Pribék János nevű nemesnek. A polgárság nem tűrhette ezt, mert ez a város szabadsága ellen van, azért kéri a bírót, hogy az ingatlant ne hagyja nemesre szállani.²⁾ Székelyudvarhely 1604-ben azt a határozatot hozza, hogy háztelkét senki el nem adhatja, ha nem a bíró és a tanács beleegyezésével s aztán hozzáteszi: «hogy ha in futurum oly ember találkoznék, kinek itt volna öröksége, magának valamit a városi szabadságon kívül követelne, immunitást, nobilitást, vagy bármi más, a városi törvényekkel ellentétben álló exemptiót, az ilyen embernek a városi tanács házát elvehesse, megbecsülhesse, kifizesse, őt magát a városból removeálván, semmi birodalma itt ne legyen és így teljességgel afféle rebellis és contumax ember a civilis status közül penitus talál-tassék»³⁾ Marosvásárhely 1607-ben, majd 1634-ben majdnem szóról-szóra veszi át Székelyudvarhely fentebbi statutumát s hozzá teszi: «hogy így az Uristennek kegyelmességéből mindenben egyszívűek és egyesek lehessünk és városunk únióját megtarthassuk és alkalmazhassuk, maradékainknak csendes és egyes állapotot hagyhassunk. Quod faxit Deus Amen.»

Látnivaló e statutumokból, hogy a magyar és székely városok csak rendi érdekeiket féltették s azt meg is oltalmazták. Mikor ez kevésbé sikerült, nem áttalották az országgyűlés elé vinni a dolgot, mint például 1607-ben a kolozsvári országgyűlésen történt; ott azonban nem valami barátságos fogadtatásra talált az ő szeparatistikus törekvésük, mert az említett országgyűlés a városban házat bíró nemesek birtokjogát megerősítette, okul hozván fel, hogy a városok is birnak a megyékben nemesi birtokokat. A viszonyosság és méltányosság tehát a nemesek mellett szól, de nem zárja ki azt, hogy a nemesek városi telkük után a városi terheket viseljék, amint a városiak is kötelesek viselni a megyei birtokokkal járó terheket.⁴⁾

Ez világosan érthető álláspontja volt az országgyűlésnek s a városok levonván annak következményeit, mint láttuk, csak mint egyenrangú polgárt bocsátották be a nemeseket, sőt annyira óvatosak voltak, hogy azon büntetésen felül, melyet a házát nemesnek eladó

¹⁾ C. St. H. M. I. 176. Megjegyzendő, hogy Kolozsvár lakosai még ebben az időben nagyrészt szászok voltak s magát a várost is a szász városok közé számították. De bár ezután hamar megmagyarosodott, e statumát 1683-ban újból megerősítette.

²⁾ Jakab Elek: Kolozsvár története II. 135.

³⁾ C. St. H. M. I. 87.

⁴⁾ Erdélyi Országgyűlési Emlékek VI. 502. l.

polgárra szabtak, még a nemessel való házasságot is eltiltották, hogy ezen az uton se kerüljön közéjük nemes. Mint Nagyszeben 1589-iki statutuma mondja, látják ők, hogy micsoda felfordulást idézett elő Kolozsvárott a magyarok befogadása; nincsen abban köszönet, ha ez a nyughatatlan faj közéjük férkőzik; vége van akkor minden békeségnek. Azért aki idegen nemzetségbelivel lép házasságra, veszítse el minden reá háramló örökségét.¹⁾ Legnevezetesebb intézkedés e tekintetben Kolozsvárnak 1603-ból való statutuma, az u. n. successióról való tractatus, mely a legvilágosabban tünteti fel a városiak felfogását. A régi szent királyok — így szól — az országot nemességre, polgárságra és parasztságra osztották s mindegyiket külön törvényekkel rekesztették el egymástól. Hogy ne legyen köztük semmi elegyedés, mind a nemességet, mind a parasztságot a városi rendtől elválasztván, külön privilegiumokat adtak a kőfalak közé szorult városiaknak, kik egyarányú törvénnyel élnek és egyarányú méltósággal birják egymást. A nemességet mint méltóságosabb személyeket törvénnyel, hellyel feljebb ékesítették és az egész ország birodalmát neki engedték, hogy mezőben lakván, az országot őrizték és annak hasznát derékképen ők vegyék, sőt fejedelmeket is közülök választanak. E méltóság okából vetették alájuk a parasztokat is. De azt egyáltalán nem akarták, hogy városba szálljanak és a városiak egyességét, mely egyarányú személyek egyenlőségén alapul, azáltal megháborítsák. Ezért történt, hogy nemeseket a kolozsváriak mindedig maguk közé nem bocsátottak, mert egyességüket nem akarják megelegyíteni. Olyan ember elől ők nem zárkóztak el, aki születése szerint városi személy volt, de nemest semmi szín alatt ezután se bocsátanak be, hogy egyességük meg ne bomoljon. Mivel pedig látják, hogy a nemes népek valami szükségből az ő honjokat elhagyván, házasság által akarnak beférkőzni és Kolozsvárott tulajdont szerezni, azért hogy minden nyavalyának elejét vegyék s a városnak fundálásától fogva mindezideig megtartott szabadságát megőrizték, elvégezték egyértelemmel,

hogy amely özvegyasszony vagy leányzó külső nemes személyhez megyen, vagy ment, semmi városi ingatlant örökségképen a férfihoz ne vihessen, hanem csak ingó marha részét örökölhessen, sőt nemes ember az ily örökségbe meg se szállhasson Kolozsvárott, aminthogy másfelől a városi személyek sem bocsátatnak külső nemes atyjokfiái jószágának birására. Az asszonyi állat nemes emberhez menvén a városi rendet mindjárt általhágja és azért a nemességért, melyet ura után talál, már nem városi, hanem külső nemes személynek neveztetik: azért méltó arra, hogy örökségének elvesztésével bűnhődjék.

Hogy tehát titkon se cselekedhessék illet s ne mentse magát tudatlansággal, azért eltiltják a titkos menyegzőket, kötelezik az egy-

¹⁾ C. St. H. M. I. 545.

házban való nyilvános hirdetést, hogy megértsék: az olyan házасúló személy városi rend-e vagy külső személy. Akit pedig titkos ház-aság kötött külső személyhez, azt számkivetéssel büntették.¹⁾

A fentebbi törvények és statutumok nagyjából tisztázták a városba törekvő nemes birtokjogának természetét. Láttuk, hogy nem mindig tartották szem előtt a hűbériség alapelveit, nem mindig különböztették el a nemesi és városi birtokoknak különböző természetét. Sérelmek voltak mindkétfelől és bőven, melyek szították a két rend békétlenségét, de egyuttal érlelték lassan-lassan annak a belátását is, ami ezeknek a bajoknak a tulajdonképeni forrása volt, hogy mind e sokféle huzavona a rendi szerkezet következménye, hogy nem a polgár és nemes személyi harca ez tulajdonképen, hanem egy újabb idő követelményeinek harca a régiekkel és hogy ez újabb idő morzsolja, emészti a rendiség eme korlátait. Azért nem is lehetett sem e birtoklási és örökösödési, sem az alább tárgyalandó kérdéseket a rendiség kereteiben véglegesen megoldani. Még legszerencsésebbek voltak a deésiek és rimaszombatiak, kik egyesség útján intézték el ezen kérdéseket. A rimaszombati nemesek és polgárok egyessége nem szól per eminentiam a nemesek városi birtokáról, Deésen azonban ezt is megállapították a következőleg. 1613. április 10-én kelt egyességlevelük rendiben a nemesek bizonyos okokból és tekintetből indittatván, aminemü viszály és perlekedés volt közöttük és a polgárok között a nemesi immunitásoknak, privilegiumoknak és szabadságoknak amazokéhoz képest való egyenletlensége miatt, mind elintézték. Ki akarták gyomlálni «minden dissenziók, intestina gyűlölködések és simultások matériáit, egy uniót, concordiát, egyességet akartak végezni Deés városa épülésére» egyfelől, de másfelől a nemesi immunitás megmaradására is. Azért vitézlő Monostorszegi Kún István uram, Belső-Szólnok vármegye főispánja, Viz-Szentgyörgyi Makrai Péter, Némai Vajda János és Ghirótban lakó Thorma György uraim előtt, a deési főbiráknak, tanácsnak, polgároknak városul kötelezték magukat bizonyos dézmára, robotra, fizetésekre, közmunkákra, borfogási terminusokra, törvénykezési eljárásokra. Ennek fejében azonban megengedték a deésiek többek között azt, «hogy minden fordulóra való nyilas földekből, azonképen a szénafűből is, valamikor városul újabban felosztják, a nemességnek utcaszeriben, kinek-kinek szomszédja mellett, amint jut, annyi nyilas földeket adjanak, amint illik.» Megengedték azt is, hogy a nemesek majoroknak való helyet vehessenek, majorokat építhessenek, de csak a város derekán kívül, meghatározott helyeken és irányban.²⁾

¹⁾ C. St. H. M. I. 262.

²⁾ Magyar Gazdaság-történelmi Szemle. II. évf. 34. I.

A telekvásárlás és öröklés kapcsolatos más két, igen gyakran ismétlődő kérdéssel. Az egyik a borbevétel kérdése. Kisebb városokban melyek földesúri hatóság alatt állottak, voltak nemesek, kik a földesúr ügyeit intézvén, minden illeték alól s így a szeszes italokra kivett illetékek alól is fel voltak mentve. Ezt vették irányadónak a többi oda telepedett nemesek, sőt a királyi városokba telepedett nemesek is. A város azonban ezt a jövedelem csorbitást nem szenvedte, és ismétlen hozott határozatokat ez ellen az abusus ellen. A nemesség az országgyűlés elé vitte a dolgot, mely több ízben oly értelemben döntött a kérdés fölött, hogy a városba ment privát nemesek fizessenek bizonyos illetéket, azonban a városi hatóságtól minden tekintetben független nemesi tisztviselők ne tartozzanak semmit fizetni.

A másik kérdés egyes kereskedelmi érdekek megsértéséből származott. A nemesek szeszes italt eladás végett vittek be a városba, az eladás pedig bizonyos határon túl a város joga volt. Világos volt ebben a jövedelemcsontítás. Nem volt ritka az sem, hogy vasat, ruhát egyéb árut a nemes eladott a saját házánál, a helyett, hogy azt a kereskedő cég árulóhelyére, a fogházra vitte volna. Ez meg a céhbeli kárával járt. Azért Miskolcon, Kassán, Eperjesen többször tiltakoztak ez ellen a városi statutumokban.

III.

Sokkal nehezebb volt azoknak a kérdéseknek elintézése, melyek a *teherviselésből* származtak, mert ez merőben különböző természetű és arányú volt a két rendnél. A nemesség katonáskodott, védte az országot, intézte annak sorsát s kormányozta önmagát. Voltak adók és közszolgálatok, melyek a vármegyei nemességet érdekelték, ezeket a nemesség önmagára rólta ki és teljesítette a megyében; az országos adókban csak akkor vett részt, ha a törvényben kimondotta, hogy ebben vagy abban az adóban maga is részt vesz. A városok elsősorban pénzbeli adót fizettek, mert az ő kezükben volt a legtöbb pénz; katonát keveset adtak, de annál több fegyvert, ruhát a katonaságnak, végeztek posta- és futárszolgálatokat, stb. A városi beladó és közszolgálat ettől különböző és szintén jelentékeny teher volt s a háborús időkben az országos adóval együtt annál terheesebb volt, mert az ipar és kereskedés úgy is sok akadállyal küzdött. Az országos adóhoz a nemesség nem akart hozzájárulni, mert azt tartotta, hogy a megyében annak eleget tett más uton; de vonakodott a városi telke után illetékes beladózást és szolgálmányokat is teljesíteni s ezzel már csakugyan megsértette a méltányosságot. Másfelől a városiak azt tartották, hogy nemcsak a beladózás és közmunkák megfelelő részét köteles a nemes viselni, hanem az ország terheit is annak arányában s nem ügyeltek arra, hogy a nemes egy okból kétfelől kerül adó alá.

A nemes ezáltal a megyei és városi hatóságokra egyaránt adózott volna, holott a városi hatóság nem volt az ő hatósága, továbbá míg a honvédelmet a megyében szolgálta, addig a városban ugyanerre adózást és városi szolgáltatásokat teljesített.

Deésen és Rimaszombatban sok huzavona után megállapodtak minden fizetésre, dézmára, közmunkára nézve. Deésen egyenlő értelemmel és akarattal határozták el, hogy a templomnak, kastélynak, iskolának, harangnak épületére a körülményekhez képest annyit fizessen a nemesség, mint a városiak. Mert ezek nemeseknek, városiaknak egyaránt szolgálnak, azért méltányos, hogy egyenlően fizessenek azokra. A prédikátorra, iskolamesterre évenként és fejenként 45—45 pénzt ajánlottak fel, de kikötötték, hogy az iskolamesternek a nemes fiúkon többet ne vegyenek, mint a városiakon. A papnak és ispotálynak borból, buzából a deési földek után átengedték a megfelelő dézmát is, megállapítván, hogy a földézmálás előtt a nemesek principálisa adja tudtúl a főbirónak a dézmálás idejét s a bíró kiküldöttjei és a nemesek bizalmi férfiai a kitűzött napon együtt vegyék meg a dézmát. Ha a város kiküldöttje meg nem jelenik, akkor a nemes a magáét hazaviheti, a többit pedig hagyja ott. Mivel a nemesség ezt a dézmát örökre megigérte és kötelezte, azért a városi tanács megengedte a nemeseknek, hogy zálogba, örökbe egyaránt vehessenek szántóföldeket, kaszálókat, szőlőket, majorokat, ha azt a városi jogi formák szerint eszközlik, sőt megengedte azt is a városi tanács, hogy a kamara dézmájára nézve e földeket megnesemesíthessék, vagyis az ország adójától immunissá tegyék. Viszont a nemesség ráállott arra is, hogy készenlétben álló marhája arányában részt vesz aratás idején az utak járhatóvá tételében; a malomhoz vezető gát munkálataiban való részvételre ellenben nem vállalkozott, de nem is igényelte a malom használatát. A félelmes idők gyakorta fenyegették az országot és a várost, azért amint a szükség kívánta, megígérték a nemesek a városban és a kastélyban a rendszerint való őrzést, hogyha valami eset folytán tolvajok, dúlók, fosztók, égetők jönnének a városra, felkelhessenek kivétel nélkül egy lélekkel mindnyájan.¹⁾

Mint e pontokból kitetszik, a deési nemesség általában véve előnyös feltételek mellett kötött egyességet. Ugy az országos adózás, mint a városiak legtöbb terhe alól felszabadította magát. Annál feltűnőbb ez, mert másutt Erdélyben csakis a nemesi immunitásról és privilegiumról való lemondással fogadták be őket. A Rimaszombatban megtelepedett nemességnek a városiakkal kötött, 1692-ben kelt egyessége²⁾ már nem biztosított ily előnyös feltételeket. E szerződést valami 35-en írták alá a nemesség részéről, a város részéről az előljáróság,

1) Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle II. évf. 34. l.

2) Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle VI. évf. 76. l.

míg a hitelesítést és megerősítést Hont vármegye alispánja és esküdt bírái eszközölték. Megállapították, hogy a hadi szolgálatra rendelt szekerezésből, ha azt porták után állítják ki, maradjon ki a nemesség, de hirtelen szükség esetén, mikor a vármegye tisztjei a porták szerint való állításról nem gondoskodhatnak, tartozzék a nemesség is befogni, hogy ő felsége szolgálata hamarabb teljesüljön s a város is minél előbb meneküljön a katonaságtól. Továbbá, amennyiben katonaság szállna a városba, az elszállásolásból egyszer maradjon a nemesség, másszor vegyen részt. Egyéb elszállásolásokból azonban egyáltalán ne maradjon ki. A porciót kivetették a nemesek házára és vetésére, de csak a rimaszombati határban levő ház és vetés után és igaz arány szerint; ennek jobb rendben leendő foganatosítására a nemesek is kiküldtek emberséges embereket. A fejadót, ingóságok és értékek után való adózást nem vállalták el, mert az nem tartozik a város jurisdictionójához. A város adósságainak törlesztéséhez, végszükség esetén való segélyhez bármily fizetésre készek voltak. Ezenfelül arra is kötelezték magukat, hogy a város fentartásának szükségeihez is hozzájárulnak, a mennyiben ez az ő nemesi kiváltságukkal összeegyeztethető. Vagyis az országos teher viselésében és községi adóban egyaránt jelentékenyebb részt vállaltak el, mint a deésiek.

Más városokban, ahol nem kötöttek ily egyezséget a nemesek és a városiak, folytonos volt a torzsalkodás. A városoknak nem volt módjukban az országgyűlésen többséget szerezni, azért statútumaik által erősítették álláspontjukat. A város mindenféle terhében egyaránt részelteni akarták a nemeseket, azok pedig visszautasították e követeléseket s mint a nemesi szabadságon elkövetett sérelmeket az országgyűlés elé vitték. Az országgyűlés azután, bár csak igen nagy általánosságban, megjelölte az adózás kötelezettségének határait. Besztercebánya 1582-ben hangsúlyozza, hogy a város minden lakóra adót vethet jövedelme arányában.¹⁾ Kassán 1645-ben a nemesek sem hadi szolgálatot nem akartak teljesíteni, sem a védelemhez szükséges fa beszállításában segélyt nyújtani lovaik, ökreik által, mert ez nem volt meg a régebbi szokásban. A városiak erre azt mondták, hogy nem «obstál a régi usus, mert a contributió sem új usus»: hanem kiki adja oda lovát, mikor a veszedelem mindenkit egyformán fenyeget s akinek nincsen, fizessen rá az adókulcs szerint²⁾. Debrecen is elhatározta 1610-ben, hogy megveszi az adót a hajdúkon, mert a város privilegiuma azt tartja, «hogy minden nemes ember, vagy akármely lakos, egy terhet viseljen a várossal.³⁾» Nagyszombat 1677-ben, majd 1688-ban módot keres a városban házzal bíró nemesek ellen,

¹⁾ C. St. H. M. IV. 190. I.

²⁾ C. St. H. M. II. 221. I.

³⁾ C. St. H. M. III. 582. I.

hogy a «rovatalok fizetésére rábirhatók legyenek.»¹⁾ Kassán 1686-ban arról győződtek meg, hogy a nemesek kevesebbet fizetnek, mint a polgárok, legyen hát azon a tanács, hogy e hiány kiegyenlítették.²⁾

E néhány város fentebbi statutumai mutatják, hogy az adózás és más köztelherviselés dolgában általános volt a nemesség és a polgárság felfogása között a különbség. Minden e pontot érintő statutum a helyi viszonyokra vonatkozik, de az elvi felfogás különbségéből ered. Láttuk a fentebbiekben a városok felfogását, követeléseit; vizsgáljuk meg az országgyűlés álláspontját, mint a mely döntő fórumként szerepelt. Itt azonban ne feledjük, hogy ezekben az időkben az országgyűlés határozata nem volt egyáltalán oly kötelező erejű, mint mai napság. A politikai viszonyok folytonos változása és a városi privilegium tekintélye sokszor érvényen kívül helyezte a törvényt. Innen van, hogy az e tárgyban hozott törvények is — mint a többiek — gyakori ismétlésre és megerősítésre szorultak s mégsem voltak, bármily súlyos természetű sanctió dacára sem, az életbe átvihetők, sőt gyakran azok értelmével és szellemével homlokegyenest ellenkező felfogás érvényesült.

Az 1546-iki törvény még nem szól városokba telepedett nemesekről, hanem csak «a városokban, vagy az uraknak és más nemeseknek birtokain helyet és lakást kereső menekült nemesekről,» kiket minden díjfizetés alól, mind a királyi felség, mind az országlakók részére, felment.³⁾ Az 1563-iki országgyűlésen már szóba került, hogy micsoda részt tartoznak venni a betelepedett nemesek a város terheiből. Nagyjából azt állapították meg, hogy az ily nemes a város terheit, szolgálatait a polgárokkal egyformán és közösen viselje.⁴⁾ Ugyanezt mondja az 1603: 13. törvénycikk is. Tehát ekkor még a városok álláspontja látszott méltányosnak, hogy t. i. aki amely községnek tagja, annak minden terhét ossza meg a többiekkel, minden tekintet nélkül arra, hogy másütt az ő közjogi állása milyen terhet állapít meg reá nézve. 1635-ben azonban már változott e felfogás. Belátták, hogy a nemes ezáltal nemesi szabadságából veszít, másrészt pedig oly terhekben vesz részt, a melyekből — legalább szerinte — semmi előny nem származik rá s ő a városban az őt megillető részt messze felülmuló terheket visel.⁵⁾ Az 1647-ik évi 78. törvénycikk 10. §-a szokatlanoknak és sérelmeseknek mondja és eltiltja a terhek és munkák kivetését. Megállapítja, hogy a városokban a nemesek házából csak akkor lehet adót szedni, midőn az országgyűlés ezt ő felsége részére elhatározza s akkor is csak annyit, amennyit e célra a pol-

¹⁾ C. St. H. M. IV. 566. l.

²⁾ C. St. H. M. II. 268. l.; lásd továbbá Modor és Miskolc statutumait, a C. St. H. M. IV. 434. és II. 298. lapjait.

³⁾ 1546: 41. t.-c.

⁴⁾ 1563: 61. t.-c.

⁵⁾ 1635: 21. t.-c.

gárok adniak. A polgári terhektől, munkáktól és személyes szolgálatoctól azonban örökre mentek maradjanak.¹⁾ Hogy ez mennyire nem történt meg, elég rámutatnom a rimaszombatiak fentebb tárgyalt egyezségére. Ezért még többször megújították és megerősítették e törvényt, miközben belecsusztattak egy oly elvet, melynek erejével aztán később a XVIII. században csakugyan biztosították a nemadózást. Kimondták t. i. hogy a városok szabadságait csak annyiban tartják meg, a mennyiben azok az ország törvényeivel és a *nemesi szabadsággal* nem ellenkeznek.²⁾ A mennyiben tehát a «status civilis» és a «status colonialis» adói ellenkeztek a nemesi szabadsággal, ezentúl a nemesek minél kevesebb adót vállaltak.

Legtöbb baj volt Pozsonyban, mert az ország nagyjai sokan telepedtek oda, a királyi Magyarország fővárosába, és ott voltak a legfőbb hivatalok is. A városi tanács ezen urak házait a város falain kívül és belől egyaránt «súlyos adókkal és díjakkal» terhelte, zselléreiket szállásuk után külön fizetésre kényszerítette. Ezt az eljárást az 1649: 19. t.-c. kihágásnak minősítette ugyan, mindamellett nem volt fanácos a pozsonyi tanáccsal élére állítani a dolgot, s azért ezt nem tekintve, az ország karai és rendei küldöttség útján próbálták meg valamelyes egyezés létrehozását, de az nem sikerült. Ezért 1659-ben törvényt alkottak, hogy a kiküldött bizottság javaslata alapján az ítélő mester által ajánlott szabályozáshoz képest megállapítják a megvevett és megveendő házak és telkek adóját és díjait, azt négy évre visszamenőleg fizetik a városnak kellő nyugtatvány mellett s többet nem. Pozsony városra pedig a főispán előtt a hatalmaskodási törvényt alkalmazzák, ha ezentúl a kitett arányon felül való adókat és díjakat követel.³⁾

Az 1715: 77. törvénycikk egy másik, nem kevésbé fontos oldaláról világítja meg a felvetett kérdést. A mennyiben, — mint láttuk, — a nemesek szokatlan és súlyos adókról és díjakról panaszkodtak s ezen álláspontjukat az országgyűlés is magáévá tette, az adók méltányos kivetéséről csak úgy lehetett meggyőződést szerezni, ha az adó kivetésénél a nemesség is képviselteti magát. Ezt azonban a városok azért nem akarták megengedni, mert a nemesség, ha valamely városban valamiféle kiváltsága érvényesült, azáltal elkülönítette magát a városiaktól, a városiak felfogása szerint a polgári jogok színvonalán alul maradt, mert nem viselte a polgárok terheit mind, tehát nem is részesülhetett a teljes polgári jog előnyeiben. Már pedig az adókivetésben való részvétel a legfőbb jogok egyike volt s a nemességet ahhoz bocsátani főleg azért volt veszedelmes, mert ezáltal csakugyan megbomlott a városi szervezet egysége, a nemesek egy külön egységet,

¹⁾ 1647: 78. t.-c. 15. és 16. §§-ai.

²⁾ 1659: 129. t.-c.

³⁾ 1659: 51. t.-c.

a városiak egy másik egységet alkottak. Eddig a nemesség legalább nem gyakorolt külön jogokat, most e törvény által ellenőrévé vált a város hatóságának az adóügyi dolgokban. Ha az adókiivetés méltányossága ellen kifogása volt a nemességnek, megappellálta; ezáltal hatalmas rést ütött a városok privilegiumának zárt szerkezetén s beleláthatott azokba az üzelmekbe, melyeket a falai közé bújít polgárság a maga szűk látókörével folytatott, hogy érdekeit biztosítsa. És talán épen az tette több német városunk polgárságát szellemében is magyarrá, mert ezen és hasonló intézkedések lehetetlenné tették, hogy más legyen, mint egyik szerve a magyar nemzeti életnek. Ez a törvény tehát, mely már III. Károly nagy átalakító korszakára esik, a maga ható erejével valóban fordulópontot képez városaink életében.

Kétségtelen azonban, hogy ez az intézmény sem végleges természetű, mert olyan állapotokat kodifikál, melyek a hanyatló rendiséggel együtt haldokoltak. De ha így is van a dolog, megvan e törvénynek az a jelentősége, hogy a közélet útjába egy képtelen és gyűlöletes akadályt állítván, érlelte azt a meggyőződést, hogy a rendi szerkezet hovatovább idejét múlja.

Hogy a kép teljesebb legyen, megemlítem még, hogy ugyanabban az időben, de különösen a XVII. század második fele óta igen gyakran hoztak a vármegyék statutumokat, melyek az armális és városban lakó nemeseket a vármegyére adózni kötelezték. Az eredmény azonban nem volt meg e statutumok nyomában, mert a városi nemesség, különösen ha nem volt a megyében birtoka, hanem iparból, kereskedésből élt, nem akart a vármegyére adózni bármily súlyos következményekkel terhes sanctio dacára sem. Megesett, hogy emiatt kitorölték a nemesek lajstromából, de azzal nem igen törődött, mert érdekei őt a városokhoz kötötték. Ilyen esetről beszél Kolozsvár 1594-iki esete is. Ekkor történt ugyanis, hogy Báthory Zsigmond fejedelem a deési, tordai, enyedi, megyei szolgálatot teljesítő nemesség példáján indulva rendeletet küldött Kolozsvárra, állítson ki az ott lakó nemesség is egy bizonyos hadjuttalékot. A városi tanács megrémülve ült össze s alázatos kérelmében azt válaszolta a fejedelem ő nagyságának: a várost nem terhelte ezzel egy fejedelem sem, pedig Báthory István is megvizsgálta ezt az ügyet a Békési Gáspár hadakor és úgy határozott, hogy akik kulcsos városokban laknak s polgárokból váltak armális nemesekké, azok nem kötelesek hadi szolgálatot teljesíteni. Mert az ilyenek csak névleg nemesek, birtokuk nem nemesi, hanem csak polgári birtok, annak minden terhével, nem olyanok, mint Torda, Deés, Enyed nemesei. Az ily kulcsos városi nemesség háza után adót fizet, dézmát ad, egyéb szolgálatokat teljesít, lovát, amint másét, hajtják éjjel-nappal posta alá, stb. Szóval szabad, megyei nemes nincs Kolozsvár városában, hanem mind olyanok, kiket oda állíthatnak éjjel-

nappal, ahová akarják s ott kell neki szolgálni. A város e szabadságát soha meg nem változtatták a fejedelmek, az ő városuk egy test s jók ők annyira, amennyire nekik Isten erőt ad. Vége lenne az egyetértésnek, ha a fejedelem ezt az egységet megbontaná, mert azok szabadoknak érezvén magukat a városi kötelek alól, többnek tartanák magukat. Ez aztán a város romlására vezetne. Ne adjon hát helyt a fejedelem ez újításnak, hűségükért ne okozza vesztüket. A városban is a fejedelem hív őrői ők s itt szolgálnak az országnak is, maguknak is. Az országbeli uraknak, nemeseknek háznépét, gyermekeit, marháját, ha oda viszik zavaros időkben, őrzik, oltalmazzák, mint magukat. A tanács bomlását idézné elő legelőbb is a fejedelem ezáltal, mert ezek közt több van névleg megnemesítve. — A fejedelem alább is hagyott kívánságával a jobbágyokkal nem bíró nemeseket illetőleg; azok személyesen felkelni továbbra sem tartoztak; de a jobbágyosok személyökért lovast, jószágukról gyalogost állítani köteleztettek.¹⁾

IV.

Láttuk, hogy a városiak a telekvételt főleg azért nem akarták megengedni a nemesnek, mert ezek a városi hatóság intézkedései és a polgárok helyi statutumai alá nem akarták vetni magukat; azt tartották, hogy a városi hatóság nem hatóságuk, hogy a városi statutumok kötelező vagy tiltó ereje őket nem illeti; ők a városban is oly nemesek, mint odakint a megyében; hatóságuk a megye, kötelező statutumjok a megyei statutum. A közterhekben való részvétel körül is e rendi felfogás következményeképp támadtak nehézségek. Láttuk azt is, hogy e kérdések elintézése nem mindig a rendi érdekek teljes szemeltartásával ment végbe, az egyéni és helyi érdekek meg sokszor egészen kiforgatták azoknak eredeti jelentőségét. Ezekre az okokra kell visszavinnünk a *joghatóság* kérdéséből származott küzdelmeket is, mert ezek főleg akörül forogtak, hogy mennyiben van alávetve a nemes a városi hatóságnak. A polgárt minden tekintetben kötelezi a városi statutum s neki az a kiváltsága, hogy fölötte az ő városi hatósága ítél. A városiak a maguk szempontjából azt gondolták, hogy mindenki, aki városi teleknek vagy földnek a tulajdonosa, szintén csak ilyen viszonyban lehet a városi hatósággal. Természetes, hogy a nemesség e felfogást nem tette magáévé, személyét és a városi határon kívül eső birtokát a városi hatóság alól mentnek tartotta, legfeljebb városi telkére nézve ismerte el a város joghatóságát. Ezen az állásponton alul maradtak azok, akik a városba lépve lemondtak nemességükről, viszont túlmentek azok, kik városi telkükre nézve sem akarták a városi hatóságot elismerni.

¹⁾ Kolozsvár története Jakab Elektől: II, kötet, 308. lap és a hozzámellékelt oklevéltár LXXVI. oklevele.

A fentebb jelzett értelemben szól már az 1546-iki törvények 41. cikke is; kiveszi a nemeseket a városi biráskodás alól, e helyett az ország rendes törvényszékeit jelöli ki, kivéven azon ügyeket, melyeket azon helyekre nézve indítanak ellenük, ahol le vannak telepedve; de azokat a nemeseket, akik már a szabad városokban a polgárok közé önkényt beállottak és azok terheit elvállalták, városi polgároknak tekinti. Ez az elvi álláspont végig vonúl minden további törvényünkön, mely jobban részletezi vagy megerősíti ezt.

A városok azonban tartották a maguk álláspontját. *Besztercebánya* 1582-ben kimondja, hogy mindenki, tehát a nemes is, a város bírósága alá tartozik; a nemes háza nem szolgálhat menedékhelyül, mert menedékhely a városban csak a pap háza lehet s a kórház és a királyi ház; büntető ügyekben a város a nemes személyére is mondhat ítéletet.¹⁾ *Kassán* a tanács elé 1628. körül oly ügyek kerültek, hogy némelyeknek «nem kellett a város igazsága,» a bíró iránt engedetlenek voltak. Azért a tanács határidőt tűzött ki nekik, hogy «akkorra a város igazságát felváltsák,» azontúl az engedetlen nemeseket küldjék ki jószágukba, lakjanak ott, ha nem tartják meg a város statutumait.²⁾ *Modor* 1650-ben a nemesek megtelepedésére részletes statutumot alkot, mely e kérdésben a következőket mondja: Ha valaki a nemest feljeleníti, akár büntető, akár polgári ügyben, s erre idézés megyen a nemesnek, pontosan jelenjen meg, igazolja magát, hallgassa meg az ítéletet, magát az alól ki ne vonja. Ha pedig neki van baja más polgárral, a bírónál és a tanácsnál keressen orvoslást, ne vigye a megyei hatósághoz, ami nagy költségekbe kerül, hanem a város régi kiváltságaihoz képest a helyi hatóságtól várja az ítéletet.³⁾

Ez a néhány adat világosan bizonyítja, hogy a városok nem akarták elismerni a nemesnek kiváltságait nemcsak városi ingatlanára, de személyére nézve sem. Azért már az 1635-iki törvények 21. cikke úgy akarta végét vetni a bajoknak, hogy világosan és részletesen megállapította a nemes városi kötelezettségeit, háza, polgári birtoka, a polgártársak közötti terhek után: de ezek teljesítése mellett annak személyét, ingóságait, megyei birtokát, sőt városi házát is a városi joghatóság alól mentnek nyilvánította. Ennélfogva nem lehetett a nemest a városi hatóság elé állítani, őket vagy szolgálóikat elfogni, tömlöccel, rabsággal illetni. A nemesi szabadság ellen való vétségnek jelentették ki, ha a városi hatóság a nemes házát feltöreti, ingóságait lefoglalja, zárat feltöret vagy felnyitatt. Minthogy e két rendhez tartozók házassági viszonyából városiakra is háramolhatott nemesi örökség, a város ezen ügyekben maga szeretett itélni. Erre első lépés volt, hogy haláleset alkalmával lefoglalta a nemesi ingóságokat is, az

¹⁾ C. St. H. M. IV. tom. II. vol. 190. I.

²⁾ C. St. H. M. II. 180. I.

³⁾ C. St. H. M. IV. 434. I.

örökségekre nézve ítéletet hozott, azt végre hajtotta s a nem illetékeseket kizavarta. Ezen visszaélésektől eltiltotta ugyan az 1635-iki és 1647-iki törvény,¹⁾ de a zavarok már csak azért sem szűntek meg, mivel a nemes akkor sem vetette magát alá a városi hatóságnak, ha tisztán városi birtokáról volt szó. Ha pedig e miatt a város valami erősebb rendszabályhoz folyamodott, akkor mindjárt a megyénél jelentette a nemes az ő személyén elkövetett sérelmet. Kassán, a valási, faji, rendi harcok egyik központjában, kölcsönösen kiélesedtek e viszályok. 13 vármegye egyhangulag emelt panaszt az országgyűlésen 1647-ben a polgárság kihágásai ellen, melyeket az ő joghatóságának alá nem vetett nemesek ellenében büntetlenül követett el. Hosszú sorban számlálták elő sérelmeiket a királyhoz beterjesztett feliratukban, hogy a királyt, ki inkább a gazdag s nagy jövedelmet adó várossal tartott, az állapotokról felvilágosítsák. A rendek egyhangulag konstataáltak is, hogy ez az ország törvényeinek felforgatására irányul s a nemesi szabadság elnyomását célozza, s mivel arról meg voltak győződve, hogy a polgárság ezt a tanács kezdeményezése folytán teszi, arra kérték a nádort, hogy az ország rendes bíráit egybehívván, példaadó ítélettel szerezzen elégtételt a törvény erejének.²⁾ A dolog azonban, úgy látszik, elsimult s az 1649-iki országgyűlésen már csak egy pár család örökösödési ügyévé zsugorodott össze, melyeket a nádor meghatalmazásához képest végérvényesen elintézt.³⁾

Lassan-lassan kiderült, mi az egyik oka e sok bajnak. Azok a birtoktalan nemesek, kiknek a városon kívül semmijök sem volt, a városban az ő nemesi kiváltságaikat hozván fel okúl, nem vetették magukat alá a városi hatóságnak, annak ellenében a vármegyére appelláltak. Azonban a vármegyei nemesek terheihez viszont azért nem járultak, mert ők a megyében nem voltak birtokosok s a megyével szemben polgári állásukra hivatkoztak. Sem a vármegye, sem a város nem bírt velük. Adót sehova nem akartak fizetni, közvetlen joghatósága senkinek sem volt fölöttük. Városi, megyei statutum erőtlen volt velük szemben. Végre az országgyűlés belátta, hogy a bajok ez állandó gyökerét ki kell irtani s már 1655-ben őket egészen a városi hatóság alá rendelte. De nem nagy foganatja lehetett e végzésnek, mert az 1681-iki országgyűlés újból tárgyalta az ügyet és határozottan elkülönítvén a megyei birtokos és a városi armális nemest, míg az előbbire érvényben hagyta a régebben alkotott törvényeket, az utóbbiakat újból városi polgároknak nyilvánította s a városiak minden jogviszonyait rájuk nézve kötelezőkké tette.⁴⁾

1) 1647: 78. t.-c.

2) 1647: 82. t.-c.

3) 1649: 58. t.-c.

4) 1655: 46. t.-c. és 1681: 41. t.-c.

A fentebbieket összefoglalva láthatjuk, hogy a zavarok a joghatóságok kétféle természetéből eredtek. Abból, hogy a nemes az ország rendes birái alá tartozott igazságszolgáltatási tekintetben s a törvények végrehajtását a vármegye intézte el fölötte. A városok ellenben igazságszolgáltatás és a törvények végrehajtása tekintetében önálló egységeket képeztek, felelősségi fórumuk a tárnokmester volt, tehát ez is egészen más hatóság, mint a nemességé, úgyhogy még a felelősségnél sem egyesült a két rend jogi élete. Ha soha nem akadt volna nemes, ki magát a városi joghatóság alá vetette, vagy viszont nem találkozott volna megnemesített polgár, ki a vármegyére s onnan az ország egyéb rendes bíróságai, a kuria, az országbíró elé vitte a dolgát; ha tehát minden rend a városba települése után is régi joghatósága alatt maradt volna — kivétel nélkül: az előállott zavarok legnagyobb része elmaradt volna. De mivel mindkét részen nagy számmal voltak, akik a fennálló jogrendszer kereteit átlépték, nemesek polgárokká, polgárok nemesekké lettek: gyakran azokat vették irányadóknak. Ez is egyik oka volt annak, hogy a városok, — bár a nemest főbenjáró ügyekben maguk elé nem idézhették, tanuvallatás alá nem foghatták, ítéletet fölötte nem hozhattak s végre nem hajthattak, — mégis gyakran megesett, hogy a Hármaskönyvben kimondott eme törvényeket áthágták. Debrecen például 1610-ben kimondta, hogy bármely ott lakó nemes vagy hajdú jelenjen meg a bíró előtt, ha arra idézést kap, s ha meg nem jelenne, fogassa el a bíró.¹⁾ Kolozsvár már 1588-ban meghajolt a nemes ezen kiváltsága előtt s hajlandó volt a nemesi bíróság által vallatni őt.²⁾ Egy főbenjáró ítélet kimondása és végrehajtása ellenben 1537-ben majd nyakát szegte a kolozsvári bírónak és tanácsnak, pedig pallosjoggal felruházott város volt. Brassai János nemes ugyanis Berzéthei János háza elé kőfalat emelt. Berzéthei emiatt bepanaszolta Brassait, mire Brassai valamiféle vizonvátat készült emelni a bíró és a tanács ellen. Véletlenül azonban paráznságon érték, s mivel a kitűzött tárgyalásra meg nem jelent, halálra ítélték, s a szükséges formák mellőzésével végre is hajtották fölötte az ítéletet. A királyi ügyész erre vádat emelt a tanács ellen a fejedelmi táblánál, mert a paráznság nem ok a halálos ítéletre s Brassai meg nem jelenése által tanusított makacsság dacára sem érdemelt többet a kiutasításnál. A fejedelmi tábla a főbíró és 7 tanácsosát fő- és jószágvesztésre ítélte, mert a Hármaskönyv III. 20. címe szerint igaz ok nélkül juttattak halálra nemes embert.³⁾ — Ugyancsak Kolozsvár tanácsa 1577-ben arról panaszkodik, hogy örökséggel bíró nemes per közben, melyet kolozsvári polgár ellen folytat, nem tanúsít kellő tiszteletet a bíróval s a polgárral szemben; tanúi oly szidalmak-

¹⁾ C. St. H. M. III. 582. I. és 1632-ből u. o. 598. I.

²⁾ C. St. H. M. I. 217. I.

³⁾ Jakab E. i. m. II. k. 135. I.

kal illetik a polgárt, hogy az el nem tűrheti. A polgár perelné e miatt a vármegyén vagy a fejedelmi törvényszéken, de ott azoknak nincs birtokuk, ahonnan a perbehívásnak történni kellene. A fejedelmi törvényszék megvizsgálván ez ügyet, így határozott: ha a nemesnek Kolozsvárott külön lakóháza van, de a városon kívül birtoka nincs, minden esetben, bárkinek panaszára a kolozsvári bíró előtt megjelenni, a pert elfogadni, a kérdésekre felelni tartozik. A bíró a panaszlónak igazságát szolgáltatassa ki; felebbezés esetén Kolozsvár régi szokása tartassék meg. Ha pedig az érdekelt nemesnek van öröksége Kolozsvárt, de lakása nem ott van, városi örökségéből folyó pereiben a bíró előtt köteles megjelenni, de a bírónak nincs joga az ily nemest letartóztatni, kivéve a tettenérés esetét s hasonlókat. Ezen elvi kijelentés értelmében kimondja a fejedelmi tábla, hogy a sértő vagy szidalmazó szót használó nemest a szók minőségéhez, súlyához képest kell elítélni, még pedig a fentebbi elv értelmében vagy a vármegye ítélőszékén, vagy Kolozsvárt, vagy esetleg más vármegyében, ahol az illetőnek birtoka van.¹⁾ — A tettenérés esetére azonban a Hármas-könyv alapján kimondotta Kolozsvár tanácsa, hogy ha valaki halálos sebet ejt, tolvajlást követ el, erőszakoskodik, — mivel ezek halálos ítéletet vonnak maguk után — akár nemes, akár polgár, akár idegen, fogják el, verjék láncra s további eljárás végett azonnal jelentsék a bírónak.²⁾

Ezekből az adatokból világos, hogy a nemes személyi jogai csorbíthatlanul maradtak, Magyarországon a törvény ereje, Erdélyben a rendiség kölcsönös tiszteletben tartása folytán. A polgári rend régi jogai ellenben nem maradtak meg ily sértetlenül. Mert például a szabad és királyi városoknak ama joga, hogy polgáraik csakis saját városuk bírósága előtt kötelezhetők vallomásra, Magyarországon éppen nem maradt épségben. A városok ugyan minden esetben tiltakoztak a más által való vallatás ellen, de haszontalanul, s azért, hogy fentartásuk legalább elvben eme kiváltságukat, egy kiküldöttet adtak polgártársuk mellé, kit idegen hatóság kihallgatás alá fogott. Ezt az eljárást az 1647: 78. törvénycikk jogtalannak nyilvánította s annak további gyakorlásától tiltotta a városokat. A polgár azonban az ő polgári esküjére hivatkozva, megtagadta a vallomást, amin az 1649: 19. törvény úgy segített, hogy felmentette a polgári eskü alól.

Erdélyben Kolozsvárnak fentebb említett statutuma oly nagy tiszteletben állott, hogy az országgyűlés is magáévá tette. Az 1607-iki országgyűlésen panaszok fordultak elő, hogy a kolozsváriak akármely nemes jobbágját adósság miatt elfogják s ott állítják bíró elé. Bár a

¹⁾ C. St. H. M. I. 194. és Jakab E. i. m. II. 245 l. Ezt azonban hamar módosították a nemesek előnyére. Lásd még Miskolc statutumát erre vonatkozólag 1692-ből: C. St. H. M. II. 298. l.

²⁾ C. St. H. M. I. 202. l.

nemesek gyakran erőszakkal szabadították ki jobbágyukat, mégis a polgárok ezen eljárását sérelmesnek találták s azért országúl elvégezték, hogy ezentúl ne merészeljék elfogni a jobbágyot, hanem a törvény útján, az úriszéken keressék igazságukat, aminthogy a nemesség is a szerint jár el,¹⁾ ha polgárral pereskedik. 1611-ben a fejedelmi ítélőtábla más dologi pert tárgyalt. Gyulafejevári Bessenyei Menyhárd ugyanis megjelenvén a tábla ülésén, előadta, hogy ő Nagy-Teremi Sükösd Gáspár fiának, Miklósnak ügyvédje, akinek anyai nagyapja, gyekei Wesselényi Miklós zavaros időkben — 20-21 évvel a mondott idő előtt — Gellyén Imre kolozsvári polgárnál 1000 magyar forintot tett volt le, hogy azt unokájának idővel, ha érett korba jut, évenként 100 frt haszonfizetés mellett adja vissza. Alperes erre nem lévén hajlandó, kéri védettje nevében a táblát, hogy ítélettel birja erre őt. Gellyén Imre azonban azzal a kifogással él, hogy ő ellene, kolozsvári polgár ellen nem a fejedelmi táblán kell pert indítani, hanem városa törvényszékén. A tábla a felperest oda is utasította.²⁾

Míg ezek az adatok igen szép világításba helyezik Erdélyben a jogrend tiszteletét, addig Magyarországon a törvényekből igen élesen tűnik ki az a bizalmatlanság, melyet a két rend egymás iránt táplált. Birtokperekben, mikor városi telkekről volt szó, a város hatósága ítélkezett. Minthogy azonban előfordult, hogy a bíró, vagy a tanács valamely tagja érdekelve volt a peres ügyben (s mikor nem volt, ha városi telekről volt szó?), azért az 1559: 53. t.-c. kimondotta, hogy ily esetekben más, nem érdekelt esküdtek választandók, sőt amennyiben az egész tanács érdekelve volna, ez esetben a város a saját költségére a szomszéd városokból más teljes számú bíróságot köteles összehívni. Ha ez ítéletet mondani nem akar, a felsőbb hatóság kényszerítse rá. Oly intézkedés ez, melynek káros, a rendiséget romboló következményeiről nem kell bővebben beszélni. Méltó párja csak az 1618: 60. (és az 1647: 81.) törvénycikk, mely a polgár által elkövetett jogtalanságért a bírón s a tanácson vesz elégtételt, amennyiben őket a vármegye törvényszéke elé állítani s ott elmarasztalni rendeli.

Hasonló szellemű intézkedéseket tettek a nemesek városi birtokaira elrendelt végrehajtás tekintetében is. Egy per alkalmából, mely a pozsonyi káptalan és Pozsony város között némely törvények megsértése miatt keletkezett s a városban eszközlendő végrehajtást vont maga után, melyet a városi tanács tiltakozása dacára a pozsonyi alispán akart végrehajtani, kimondotta Pozsony vármegye közgyűlése, hogy a nemesek városi birtokait illető perekben az alispán s a hozzáadott esküdtek a helyszínen hozzanak ítéletet, hirdessék ki, hajtsák végre még a polgárral szemben is. Ha a városba be nem bocsátják

¹⁾ Erdélyi Országgyűlési Emlékek VI. 503. l.

²⁾ Jakab Elek i. m. II. kötet. 478 l.; továbbá Magyar Gazd. tört. Közlöny II. évf. 40. lapját, a deési nemesség és polgárság egyezségét.

őket, akkor annak megyei birtokaiból eszközölkék a végrehajtást. Ezt a képtelen statutumot azonban nem fogadta el sem a tárnokmesternek, Erdődy Tamás grófnak képviselője, sem Pozsony, Nagyszombat, Modor, Szentgyörgy, Bazin küldöttje, úgyhogy nem is lett érvénye, sőt a városiak elégtételt kaptak érte ebben az esetben,¹⁾ de később a nemesség álláspontja diadalmaskodott, minthogy a városi tanács képviselőjét úgy a tanúkihallgatásoknál, mint a végrehajtásoknál eltiltották.

V.

Attól kezdve, hogy a nemeseknek a városokba való telepedhetése törvénybe volt iktatva, egymásután következtek intézkedések, melyek országosan igyekeztek rendezni a birtokjogot, a teherviselést, a joghatósági viszonyokat. Ezen intézkedések átlag a polgárság jogaira voltak ugyan első sorban tekintettel, többször azonban a nemesség rendi érdekeit szolgálták. De tagadhatatlan, hogy ez utóbbi esetben egyúttal egy nagyobb érdekkör igényeit elégitvén ki, az állam érdekét juttatták érvényre a társadalmi rétegek érdekeivel szemben. Különösen megvan ez a jelentősége azon törvényeknek, melyek a nemességnek a városi hatósággal szemben biztosítottak jogokat. Az, hogy a nemesség ellenőrizhette a városi jövedelmek kezelését, a városi tanács igazságszolgáltatását, annak az elvnek kimondása, hogy minden privilegium, mely az ország törvényeivel ellenkezik, érvénytelen, hazánk rendi és nemzetiségi viszonyai mellett kétségtelenül nagy haladást jelentett az egyenlősítés felé.

Egyébként a rendiség szeparatistikus szelleme még a *kormányzat* terén is intézményeket teremtett. Ez abban nyilvánult, hogy a városban lakó nemesség külön szervezkedett s a városban külön egységet alkotott. Választott magának egy hadnagyot, a «nemesek hadnagyát», vagy (mint Deésen nevezték) principálist, ki vezette a nemesek ügyeit, birtokvásárlási és örökösödési ügyekben a bíróval együtt intézkedett, ő hajtotta végre a nemeseken a terheknek azokra eső részét, perekben védte azok álláspontját. Az ő jelenléte vagy beleegyezése nélkül a nemesekre hozott végzések és ítéletek nem voltak érvényesek, úgyhogy valósággal egy külön hatósággá vált. Ezáltal ismét csorba esett a város egységén, a civium unitas-on, holott a nemesség kiváltságos állása és a polgárság zárkózottsága úgyszólván elég választó fal volt a két rend között.

Több város csak azért zárkózott el a nemesek elől, mert azok át akarták alakítani a polgárság intézményeit, melyeket azok századok óta óvtak, őriztek és fejlesztettek. Világos tehát, hogy a nemest, ha a betelepedésben nem is gátolhatták többé, legalább útját állták annak,

¹⁾ C. St. H. M. IV. 146. l.

hogy a nemesek ezen törekvésüket megvalósíthassák. Mivel pedig ezen újító törekvések kivitele leginkább attól függött, mennyiben vesz részt a jövevény a városi ügyek vezetésében, azért a polgárság arra törekedett, hogy a nemeseknek a város kormányzásában teret ne engedjen.

Az 1647: 78. törvény azonban a fentebb említett utakon kívül az által is teret nyitott az ujításoknak, hogy kötelezte a városokat az itélethozataloknál az országos törvények és szokások használatára s megsemmisítette a köztörvénnyel ellenkező statutumok érvényét. Ezen törvény erejével élve, annyit változtathatott a nemesség a városi statutumokon, amennyire képes vagy hajlandó volt a városi közélet irányására. Ez annyira elkeserítette Kassa polgárait, hogy a nemesek zászlóvivőit, Aranyossy János népszószólót és Gyarmathy Jánost, a hadnagyot «nemzeti és vallási gyűlölségből» tisztükből elmozdították, másokat büntetésben elmarasztaltak. Annyira nagy volt az ellentét, hogy pl. Kézdivásárhely még 1703. után is beigtatta statutumaiba: «a nemesek, mint privilegiumunknak, bevett régi jó ususainknak és nemes constitutióknak rontói és háborítói magistratuale officiumokat sohase viseljenek városunkban.» Kézdivásárhelynek ezen statutuma klasszikus mintája a polgárok állásfoglalásának: hogy meggátolják a nemesek érvényesülését, nem választották be őket a városi tanácsba. Lőcse ezt meg is indokolja Holló Zsigmond királyi biztos elé terjesztett nyilatkozatában. Eszerint azért nem bocsátja a nemest hivatalra, 1. mert a nemességnek a városban és annak területén nincsen birtoka; ha a város javaiban kár esnék, vagy nem adnának pontos számadást, a városnak nincs semmi biztosítéka ellenük. 2. Akinek a városban birtoka nincsen, veszíteni valója sincsen, s ha veszély fenyegeti a várost, a birtoktalan könnyen ott hagyja. 3. A nemesek folytonosan ellenséges lábon álltak a polgársággal s hivatalos állásukat saját előnyükre zsákmányolnák ki. 4. Nem barátai a polgárság szokásainak, kiváltságainak, szabadalmainak, s ujításaik által igen megkárosíthatnák a polgárokat. 5. Nem ismerik a város törvényes szokásait, mert a polgárság ősi időktől fogva szász törvényekkel él. 6. Nem járatosak a német nyelvben. 7. A városi hivatalnokok fizetése csekély lévén, a nem birtokos tisztviselők a közönség terhére élőködnének.¹⁾

Lőcsének ez az állásfoglalása onnan érthető meg, hogy ott csak megyei birtokos lakott, akinek városi telkén kívül egyéb köze a várossal nem volt. Másutt azonban, ahol armális, azaz csak névleg meg-nemesített személyek laktak, akiknek a megyében semmi birtokuk nem volt, hanem mint iparosok, kereskedők minden érdekükkel a városhoz voltak kötve, más volt a városiak felfogása is. Lőcse város

¹⁾ Demkó Kálmán: A felső magyarországi városok életéről a XVI—XVII. században. 53. l.

fentebbi nyilatkozata igazat mond, midőn azt mondja, hogy a városi hivatal csekély jövedelemmel jár s azért félő, hogy az idegen nemes több jövedelmet igyekeznék szerezni magának. Ez azonban nem állott azokra, kik csak megnevesített városi polgárok voltak. Láttuk fentebb ezekről, hogy a nemesi és polgári törvények alól egyaránt ki akarták vonni magukat. Ez a törekvésük abban is nyilvánult, hogy a csekély jövedelemmel, de annál több dologgal járó hivatalokat sem vállalták el, hivatkozván az ő nemesi szabadságukra. Ezekkel szemben már más álláspontja volt a polgárságnak is, az, hogy kötelezte őket hivatalviselésre. Világosan kiténik ez a rimaszombati nemesek és polgárok többször említett egyességéből, melyben a hivatalviselésre nézve úgy állapodnak meg, hogy a nemesség közül «aki minemű tisztességes tisztségre alkalmasnak ítéltek és választatik, ezután seposita omni animi passione elviseli; kivévn Koós István, Miklovics István és György uraimékat» és utódaikat, akik kiváltságaik miatt nem terheltetnek a tisztviseléssel; Mester András és Pálfalusy Mihály pedig tizedességre nem köteleztetnek ugyan, de annál feljebb való tisztséget 2 év elteltével kötelesek elvállalni. Kikötötték azt is, hogy ha valaki a nemesek közül egyszer hivatalt viselt, attól számítva 6 éven keresztül minden hivataltól ment legyen.

Lőcse nyilatkozata és a rimaszombatiak egyezsége a két szélső határt jelölik, melyek között a nemesség talán annyiféle viszonyban volt a városiakkal, ahány város volt Magyarországon. A törvény csak akkor volt irányadó, mikor egyéb szokások vagy nem voltak, vagy nem használtak, ha voltak is; s a törvény, minthogy a nemesek személyét minden városi kötelék alól felmentette, nem tette rájuk kötelezővé a hivatalviselést sem, kivéve természetesen az armálistákat, kiket a városi kötelékek közé zárt. Az azonban bizonyos, hogy bármiféle viszonyban volt is a nemesség a város lakosaival, még ha a teherviselésre nézve biztosított ellenőrző jogánál egyebet nem gyakorolt is, mégis rendkívül átalakító hatást gyakorolt a városok életére. Mert ő volt a támasza a felsőmagyarországi német városokban különösen azon magyarosodásnak, melyet a vele együtt betelepülő magyar földművesek, mint a nemesek jobbágyai, továbbá iparosok és kereskedők megkezdettek. Ezek is részben a török elől, részben az újabb mozgalmas idők szellemét követve szálltak meg eme német városokban, s a fogadás, melyben részesültek, nem sokkal kevésbbé volt rideg, mint a nemesek fogadtatása. Bizonyítványokkal igazolt becsületes múlt, polgári eskü, polgárdij voltak felvételük feltételei. A polgári eskü a város kiváltságainak és statutumainak tiszteletben tartására kötelezte őket, s eleinte csekélyebb számuk lehetlenné tette, hogy a város kormányzatában érvényesüljenek. Voltak közöttük nemességükről lemondott polgárok is, kik más jogi viszonyokhoz voltak szokva s annak szelle-

mében akarták ujítani a városok statutumait is. Erre vonatkozott több városnak az a jajveszéklő statutuma, mely attól félti a városok szabadságát, hogy a nemesség el fogja törülni s nem marad az ő utódjainak semmi az ősök hagyományából. Nem is bírtak boldogúlni a törzsökös régi német lakossággal. Nagy nehezen és sok küzdelem után vívták ki, hogy magyar prédikátort és tanítót kaptak s ezen a réven csempésztek be valamelyes magyar szellemet a városokba, mert a lutheránus vallást, mint nemzeti vallásukat úgy értelmezték a városok, hogy az csak német nyelven dicsérheti az Istent. Ha tehát ezt a felfogást feladták, már nagy dolog volt s csak nagy erő ellenében adták fel akkor, mikor már a magyarság tekintélyes számra vergődött, s mögötte volt a nemesség, vagy éppen az erdélyi fejedelmek egy serege.

Hogy mennyire idegen volt a magyar léttől a városok szelleme, igen érdekes világitásba helyezi Demkó Kálmán fentebb már idézett munkája: «A felső magyarországi városok életéről a XVI—XVII. században,» midőn adatokat sorol elő Lőcse multjából a magyar divat viselése ellen. A jómódú polgárság ugyanis utánozván a nemességet, divatban, fényüzésben versenyre kelt vele és ezáltal bevitte a polgárság közé a magyaros ruházatot is. Ez annyira visszatetszett a konzervatívabb elemeknek, hogy megbírságotlák azt a tanácsost, aki az ülésben mentéjén nem dugta ki az ujját, vagy a tanács méltóságát lealacsonyítva piros vagy sárga csizmában jelent meg a gyűlésen. Sőt megbírságotlák azért is, ha lakodalom, keresztelő alkalmával volt rajta mente és piros csizma, mert azok nem illők a tanács tagjaihoz.¹⁾

Ez az idegen szellem érthetővé teszi, miért zárkózott el a magyarságtól városaink német lakossága. Érthető, hogy a szász nemzet Erdélyben kiváltságainak teljes erejével fordulván a magyarság ellen, megmaradt németnek, s érthető az is, hogy a felsőmagyarországi városok is csak akkor engedtek, mikor már kénytelenek voltak. Nemzeti érdekek játszottak itt szerepet. Ezért tiltakoztak mindenképen az ellen, hogy a jövevény magyar iparosok és kereskedők a város kormányzatába jussanak. Ott is az ősi hagyományok megőrzése volt a céljuk s ezzel kapcsolatos volt természetesen sok egyéb anyagi érdek is, a földfelosztás, erdőhasználat, legeltetés, középítkezések, egyéb ipari és kereskedelmi vállalatok, melyekből, ha lehetett, kizárták a jövevény magyarokat. Természetes, hogy a magyarok küzdöttek ezek eléréséért, de az csak úgy volt lehetséges, ha bejutnak a város kormányzatába. Minden német városban folyt emiatt a küzdelem, de legnagyobb arányokat Rozsnyón, Nagyszombatban, Besztercebányán, Kassán, Németiben és Kolozsvárott öltött. Nagyszombatban és Besztercebányán a tótok is szerepet játszottak, mint szintén támadó fél; a többi helyeken

¹⁾ L. műve 34. és 44. lapjait.

a magyarság volt a támadó. Oly intenzív és kitartó volt e harc a magyarok részéről, természetesen támogatásra találván a nemzeti közvéleményben, a nemességben és az erdélyi fejedelmekben is, hogy diadalt aratott. Előbb feles számban, azután állandóan a kezébe került a vezetés, a németiség száma, ereje folytonosan fogyott, mert maga is magyar lett. S mikor magyar lett, látta, hogy a nemzetiségen kívül minden a régiben maradt: az ő viszonya a nemességhez lényeges dolgokban nem sokat változott. De most már legalább magyar lett, a hol ugyan nem a tótság kerekedett felül s vette kezébe a vezetést. Mert erre is van példa Csetnek, Bakabánya, Breznóbánya, Kis-Szeben, s több más város történetében.

Az 1608: k. u. 13. továbbá az 1609: 44. törvénycikken kívül, melyek megadták a magyaroknak a jogot a város kormányzásában, kétségtelenül a nemesség támogatásában kell fellelnünk egyik okát annak, hogy a magyar nyelv lett több városunk polgárságának a nyelve s ahol eddig nem jutottak is, legalább a magyar nemzeti élet tudatával és szellemével egybekapcsolták a felsőmagyarországi németiséget. És ez mindenestre jelentékeny hatás volt.

A XVII. század második felében azonban egy gyászos fordulat tette semmivé az elért eredményeket. Amióta Erdély elbukott s nem lehetett többé támasza a nemzeti küzdelemnek, minden ahhoz fűződött törekvés is semmivé vált. A felsőmagyarországi városok is hathatós támaszát képezték a hosszú harcnak adójukkal, munkájukkal egyaránt; a nemzeti ügygel emelkedett az ő jelentőségük, iparuk, kereskedelmük, azzal együtt bukott is. Irtózatosan elpusztultak, elszegényedtek. De szellemükben mindenütt, nyelvükben is több helyütt magyarok maradtak.

II.

Főgimnáziumi tanács.

Elnök: Dr. Meskó László ügyvéd, főgimn. felügyelő.

Tagjai: a) hivatalból: Májerszky Béla polgármester, egyházi felügyelő; Geduly Henrik, Paulik János ág. hitv. ev. lelkészek.

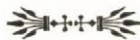
b) Választva: Bencs László, országgyűlési képviselő, helyettes főgimn. felügyelő; Balla Jenő, városi tanácsos; Barzó Mihály, építész; Bogár Lajos, városi főjegyző; báró Feilitzsch Berthold, Szabolcsvármegye főispánja; Kubassy Gusztáv, takarékpénztári pénztárnok; Pazár István, nyug. igazgató-tanító; Dr. Prok Gyula, ügyvéd; Somogyi Gyula, kir. közjegyző; Dr. Szopkó Dezső, gyógyszerész, főgimn. pénztárnok; Dr. Trajtler Sámuel, városi orvos-főnök.

c) A főgimnáziumi tanárok.

Jegyző: Leffler Sámuel, főgimn. tanár.

Fegyelmi bizottság: Elnöke: Dr. Meskó László, főgimn. felügyelő.

Tagjai: Bencs László, Bogár Lajos, Májerszky Béla főgimnáziumi tanácsosok és az igazgató-tanár.

III.
Tanárok.

Folyó szám	A tanár neve és minősége	Tanári éveinek száma	Mióta tanít a főgimnáziumban	Tantárgyai	Heti óráinak száma
1	Martinyi József, igazgató.	36	1868	Történelem VI. VIII. Görög. irod. olv. VIII.	8
2	Adorján Ferenc, r. tanár, III. osztály főnöke.	9	1898	Vallástan I—VIII. Magyar nyelv III. Német nyelv VIII.	19
3	Eltscher Simon, r. tanár, V. osztály főnöke.	17	1887	Mennyiségtan II. III. V. VII. Természettan VII. Földrajz III.	19
4	Leffler Sámuel, r. tanár, a VII. oszt. főnöke, főgimn. és pártfog. jegyző.	30	1874	Latin nyelv V. VII. Görög. irod. olv. VII. Bölcsészet VIII.	17
5	Mészáros Ferenc, r. tanár, a természettani szertár őre, tápint. gond.	32	1884	Mennyiségt. I. IV. VI. VIII. Természettan VIII.	17
6	Moravszky Ferenc, r. tanár, II. osztály főnöke, könyvtár-őr.	16	1888	Latin nyelv II. VI. Görög nyelv V. Görögpótló magyar VI.	19
7	Dr. Popini Albert, r. tanár, az I. osztály főnöke.	17	1899	Magyar nyelv I. Latin nyelv I. Német nyelv III. IV.	18
8	Porubszky Pál, r. tanár, VIII. oszt. főnöke, a Bessenyei önképzőkör elnöke.	22	1887	Magyar nyelv VII. VIII. Görögpótló irod. olv. V. Történelem III. V. VII.	18
9	Dr. Pröhle Vilmos, r. tanár, VI. oszt. főnöke	8	1899	Német nyelv V. VI. VII. Görög nyelv VI. VII.	19

Folyó szám	A tanár neve és minősége	Tanári éveinek száma	Mióta tanít a főgymnáziumban	Tantárgyai	Heti óráinak száma
10	Szlaboczký Imre, r. tanár, a természetrajzi szertár őre.	32	1875	Földrajz I. II. Természetr. I. II. IV. V. VI.	19
11	Dr. Vietórisz József, r. tanár, a IV. oszt. főnöke, atan értekezletek jegyzője.	13	1891	Magyar nyelv IV. Latin nyelv IV. VIII. Görög nyelv VIII.	18
12	Zimmermann Rezső, hely. tanár.	3	1901	Magyar nyelv II. V. VI. Latin nyelv III. Történelem IV.	20
13	Kozák István, hely. rajztanár.	3	1901	Rajz. mé. tan I—IV. Görög p. rajz V—VIII. Szépirás I. II.	20
14	Galli Lajos, rend. tornatanár.	8	1896	Tornázás I—VIII. Vívás.	16
Vallástanárok :					
15	Dr. Bartók Jenő, lelkész, ev. ref. vallás- tanár.	1	1903	Vallástan I—VIII.	8
16	Dr. Bertók István, rk. vallástanár.	2	1902	Vallástan I—VIII.	8
17	Dr. Kelemen Adolf, kép. rabbi, népiskolai ig., izr. vallástanár.	18	1899	Vallástan I—VIII.	10
Énektanítók :					
18	Santroch Alajos, ág. hitv. ev. énekeszető.	11	1892	Műének. Daloskör.	4
19	Zsák Endre, ág. hitv. ev. énekeszető.	16	1887	Egyházi ének I—IV.	2

IV.

Elvégzett tananyag.

I. OSZTÁLY.

Osztályfő: **Popini Albert dr.**

1. **Vallástan.** Hetenként 2 óra. *Evangelikus*: Ó-szövetségi bibliai történetek. Tankönyv: Bereczky: bibliai történetek. Tanár: *Adorján Ferenc*. — *Ev. ref.* Hetenként 2 órán. Az Ó-szövetség ismertetése. Palesztina földrajza. Egyházi énekek. Biblia olvasás. Tankönyv: Bibliai ismertetés, Bányay Sándortól. Énekes könyv. Tanár: *Bartók Jenő*. — *Róm. kath.* A hitről, a parancsokról, a másaszt eszközeiről. Tankönyv: Egri közép katekizmus. Tanár: *Dr. Bertók István*. — *Izraelita*: A teremtés történetétől Mózes haláláig. Bibliai szemelvények Mózes I. és V. könyvéből. Hétköznapi imádságok. Tankönyv: Stern Ábrahám, Izrael története I. Tanár: *Dr. Kelemen Adolf*.

2. **Magyar nyelv.** Hetenként 5 óra. Olvasmány: Mesék és mondák; leírások a magyar földről és a magyar nép életéről; hún és magyar mondák olvasása, elemzése. Költemények szavalása. Nyelvtan: A beszéd és az egyszerű mondat részei, szó- és mondatnani elemzés alapján. Havonként két iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyvek: Lehr-Riedl: Magyar olvasókönyv, I. r. Balassa József: Kis magyar nyelvtan, I. r. Tanár: *Popini Albert dr.*

3. **Latin nyelv.** Hetenként 6 óra. Róma város alapítása, Romulus és Remus történetének olvasása, elemzése, fordítása alapján a fő- és mellénevek declinációja, comparatió, adverbium, numeralia, pronomen, praepositio; a sum ige, a négy coniugatio az activumban. Az olvasmányokban előforduló szókincs elsajátításával kapcsolatban latínból és latinra való fordítás. Havonként két iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyvek: Hittrich Ödön: Latin olvasó- és gyakorlókönyv, I. r., Latin nyelvtan I. r. Tanár: *Popini Albert dr.*

4. **Földrajz.** Hetenként 3 óra. Földrajzi alapfogalmak. A magyar szent korona országainak részletes, majd összefoglaló leírása. Térkép-rajzolás. Tankönyv: Körösi Albin. Tanár: *Szlaboczky Imre*.

5. **Természetrész.** Hetenként 2 óra. Ősszel gyümölcsöző fák és cserjék: almatermésűek, mandolafélék, barkás virágzatú gyümölcsfák, szőlő, olajfa, eperfa, narancs-félék, nyitva termők, nárcis-félék, fészkesek, boglárka és ibolya-félék, érdes levelűek, ajakosak, vitorlás virágúak, liliom-félék. Páratlan és páros ujjú patás állatok, ragadozók, házi szárnyasok, tyúk-félék és úszó madarak. Tankönyv: Körösi Albin. Tanár: *Szlaboczky Imre*.

6. **Számтан.** Hetenként 4 óra. A négy alapművelet egész, tizedes és közönséges törtekkel. A számok oszthatósága. Tényezőkre bontás. Közös osztó, közös többszörös, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös. Pénzrendszerünk. Hossz-, terület-, térfogat- és súly-mértékek. Közönséges és tizedes törték kölcsönös átalakítása. Római számírás. Havonként iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv : Gerevich-Orbók : Számтан. Tanár : *Mészáros Ferenc.*

7. **Rajz. mértan.** Hetenként 3 óra. Planimetriai alakтан. A rajz-eszközök ismertetése. A négyzetes háló. Az egyenes és pont. Merőleges és párhuzamos egyenesek. A négyzet és tulajdonságai. Egyenlő szárú derékszögű háromszög. A téglány. Az általános derékszögű háromszög. Háromszöges háló, az egyenlő oldalú és minta háromszög. A szabályos hatszög és nyolcszög. A rombus. Deltoid. Általános háromszög. A parallelogramm. Az egyenlő szárú és általános trapéz. Általános négy-szög. A távolságokkal való műveletek. A szögről. A szögpárok. A kör. A szög és kör, a szögmérő. A kör és körívek osztása. A körbe írt és kör köré írt szab. sokszögek. A kör kerülete. Egybevágóság és hasonlóság. Az axiál és centrál symmetria. Területszámítás. Sík díszítmények rajzolása és színezése, kapcsolatban a végzett tananyaggal. Tankönyv : Landau-Wohlrab : Rajzoló geometria I. rész. Tanár : *Kozák István.*

8. **Szépírás.** Hetenként 1 óra. Folyó magyar írás ; nagy és kis betűk. A szépírás szabályai. Tanár : *Kozák István.*

9. **Testgyakorlás.** Hetenként 2 óra. Rendgyakorlatok : Magatartás a tornateremben való tartózkodás alkalmával. Sorakozás, igazodás, fordulatok után lépés, oldalt, előre, meghatározott számú lépés előre és hátra. Járás, lépésváltás, megállás, előbb egyenként, azután egyszerre, arc- és oldalsorban, kanyarodás, visszakozás. Sornytás fél és egész távolságra. Zárkózás. Fejlődés 2-ös, 3-as, 4-es sorokba. Sorbontás 3-as, 4-es sorokba. Kanyarodás 4-es, 5-ös sorokba. Köralakítás. Ellenvonulás. Szakaszalakítás két ütemre. Kettős rendek képzése és szakadozás rendekre helyben és menetelés közben. Szabadgyakorlatok : alapállás, lábujj-állás, lépő, keresztezett, terpesz, támadó, védő, guggoló állások. Fejvetés. Karfőkés és lendítés páros és váltogatott karral, magas, közép, és mély tartásba, előre, hátra, oldalt és rézsút. Törzshajlítás előre, hátra, oldalt. Törzsfordítás. E tagszabadgyakorlatoknak egyszerű összetételben való gyakorlása lassú, rendes és gyors ütemben pusztá kézzel, fabottal, vasbottal és súlyzóval. Kitartó guggolás. Versenyfutás. Kitartó futás 4—6 percig. Birkózási előgyakorlatok, iskolai birkózás. Szabadtéri gyakorlatok körben. Sziertorna : osztálytornázás a korlát és támaszfa kivételével minden szeren. Játékok : lengő kötél, körfutás, kötélhúzás, lovas csata, fehér és fekete, tolvajüző, fogoly. Budavár ostroma. Mondókás játékok : Féltek a muszkától? Péter hol vagy? Halászat. Játékdélután a II. osztállyal együtt szerdán d. u. 2—4-ig. Tanár : *Galli Lajos.*

10. **Ének.** Hetenként 1 óra. A legszokottabb egyhangú egyházi dallamok gyakorlása az ág. hitv. ev. tanulókkal. Zeneelmélet. A vonalrendszer, hangjegyek és azok értéke, kulcsok, szünetjelek, leggyakoribb ütemfelosztások, hangtaláló gyakorlatok. Tanító : *Zsák Endre.*

II. OSZTÁLY.

Osztályfő: **Moravszky Ferenc.**

1. **Vallástan.** Hetenként 2 óra. *Evangelikus*: Mint az első osztályban. — *Evang. reform.*: Mint az első osztályban. — *Róm. kath.*: Mint az első osztályban. — *Izraelita*: A szentföld jelentősége és leírása; a honfoglalás, a bírák; Saul, Dávid és Salamon. Szemelvények Mózes V. könyvéből. Tankönyv: Stern Ábrahám: Izrael története II. Tanár: *Dr. Kelemen Adolf.*

2. **Magyar nyelv.** Hetenként 5 óra. Olvasmány: rövid rajzok, elbeszélések és tanító mesék; a magyar föld és népe; történelmi elbeszélések a tatárjárásról, Nagy Lajos és a Hunyadiak korából, továbbá Herodotosból; költemények tanulása és szavalása. Nyelvtan: a helyes írás rendszeres gyakorlása; elemzés alapján az összetett mondatok; a mondatoknak szólamok szerint való tagolása, szórend; a beszédrészek és a szóalkotás. Kéthetenként iskolai írásbeli dolgozat. — Tankönyvek: Balassa: Rövid magyar nyelvtan II. rész és Lehr-Riedl: Magyar olvasókönyv: II. rész. Tanár: *Zimmermann Rezső.*

3. **Latin nyelv.** Hetenként 6 óra. A római királyok (részben könyv nélkül is megtanult) története, közmondások elemző fordítása alapján a teljes név- és igeragozás, a perfectum- és supinum-tövekkel, a rendhagyó s hiányos ígékkel, az adverbium, praepositio, coniunctio, interiectio. Szóképzés. Colloquiumok. Kéthetenként iskolai írásbeli dolgozatok. Tankönyvek. Hittrich, Latin olvasókönyv, II. r. Latin nyelvtan I. r. Tanár: *Moravszky Ferencz.*

4. **Földrajz.** Hetenként 3 óra. Európa, Ázsia és Afrika földrajza. Térképrajzolás. Tankönyv: Kőrösi Albin. Tanár: *Szlaboczký Imre.*

5. **Természetrájt.** Hetenként 2 óra. Őszi és melegövi természet növények. Tavasszal virágzó fák és cserjék. Majmok, tengeri emlősök, foghijasok, erszényesek, csőrös emlősök. Madarak: éneklők, kúszók, ragadozók, futók, gázlók. Hüllők: teknősök, krokodilok, gyíkok és kígyók. Kétéltűek. Halak. Szeltlábu állatok. Tankönyv: Kőrösi Albin. Tanár: *Szlaboczký Imre.*

6. **Számтан.** Hetenként 4 óra. Munka-megtakarítás az alaplátéleteknél. Alaplátéletek korlátolt pontossággal. Az arányosság fogalma. Egyszerű hármasszabály. Olasz- gyakorlati szabály. A százalékszámítás módja és alkalmazása. Arányok, aránylatok. Az aránylatok alkalmazása az egyszerű hármasszabályra. Havonként iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Gerevich-Orbók: Számтан. Tanár: *Eltscher Simon.*

7. **Rajz. mértan.** Hetenként 3 óra. A kocka, hasáb, gúla, henger, kúp és gömb szemléltetése. A szabályos testek. A testek felszíne és köbtartalma. A tárgyalat testek axonometrikus rajzolása és egyszerű intenzitással való kifestése. A stereometria elemei. Az egyenes pont és sík kölcsönös helyzetei, lapszögek, szögletek. A testek hasonlósága, egybevágósága és szimmetriája. A testek egyszerűbb modelljeinek készítése,

Tankönyv: Landau és Wohlrab: Rajzoló geometria II. rész. Tanár: *Kozák István*.

8. **Szépíráás.** Hetenként 1 óra. A német nagy és kis betűk. Folyó írás fölváltva: magyar és német. Tanár: *Kozák István*.

9. **Testgyakorlat.** Hetenként 2 óra. Rendgyakorlatok: az I. osztályban tanultak. Párok képzése arc- és oldalsorból, fordúlattal. Szabadgyakorlatok: az I. osztály tananyaga. Kitartó futás 4—6 percig. Játékok: Láncszakítás, kikapó, négyes hordó, bakugrás, bába. Tanár: *Galli Lajos*.

10. **Ének.** Hetenként 1 óra. Úgy, mint az I. osztályban.

III. OSZTÁLY.

Osztályfő: **Adorján Ferenc.**

1. **Vallástan.** Hetenként 2 óra. *Evangelikus:* A keresztyén egyház története, Bereczky kézikönyve nyomán. Tanár: *Adorján Ferenc.* — *Evang. reform.* Ker. hittan. Egyházi énekek. Tankönyv: Gergely-Kovács: Ker. hittan. Tanár: *Bartók Jenő.* — *Róm. kath.* A róm. kath. egyház szertartásai. Tankönyv: Pokornyi E. *Róm. kath.* Szertartástan. Tanár: *Dr. Bertók István.* — *Israelita:* A próféták hatása. A babyloni fogság. A nagy gyülekezet. A zsidók Nagy Sándor alatt. A makedon uralom eredménye. Szemelvények Mózes III. könyvéből; a 19. f. könyv nélkül is. Ünnepek, szertartások. Tankönyvek: Büchler-Goldberg: A zsidók története. Kelemen Adolf: Zsidó vallás- és erkölcstan. Tanár: *Dr. Kelemen Adolf.*

2. **Magyar nyelv.** A magyar nyelvtan rendszeres, összefoglaló áttekintése. Olvasmányul szolgáltak: leírások, elbeszélések, képek a magyar történelemből s a görög világból, találmányok és fölfedezések. Költemények könyv nélkül és tartalmi elemzéssel. Tankönyvek: Balassa, rendszeres magyar nyelvtan, és Lehr-Riedl, Magyar olvasókönyv III. Tanár: *Adorján Ferenc.*

3. **Latin nyelv.** Hetenként 6 óra. Prózai olvasmány: Cornelius Neposból Miltiades, Aristides, Pausanias. Költői olvasmány Phaedrusból 25 mese, részben könyv nélkül is. Nyelvtan: az olvasmány alapján egyszerű mondatok alkotása, igevonzatok; továbbá az egyszerű mondat megfelelő gyakorlatokkal, az esetek használata. Kéthetenként iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Roseth A.: Latin olvasókönyv Cornelius Neposból. Szabó Gy. Iván: Phaedri fabularum Aesopiarum libri V. Dávid I.: Rövid latin nyelvtan és gyakorlókönyv. Tanár: *Zimmermann Rezső.*

4. **Német nyelv.** Hetenként 4 óra. Az írás és olvasás begyakorlása után a főnévnek, melléknévnek, igének, névmásoknak, számneveknek és eljáráóknak ragozása, megfelelő olvasmányok alapján. Néhány rövidebb költemény könyv nélkül. Havonként két iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Hevesi-Perényi: Német-olvasó és nyelvtani gyakorlókönyv. Tanár: *Popini Albert dr.*

5. **Phys. földrajz.** Hetenként 2 óra. Amerika és Ausztrália földrajza. Világrészek és tengerek. A vízről, levegőről. Légköri lecsapódások. Elektromosság és mágnesség. Vulkánok. Az égboltozat és a Nap látszólagos mozgása. A föld alakja és mozgása. A holdról. A naprendszer. Tankönyvek: Körosi Albin: Földrajz. Makay István: Fizika és fizikai földrajz. Tanár: *Eltsher Simon*.

6. **Történelem.** Hetenként 3 óra. A pogány magyarság, az Árpád-házi és vegyes házakból származott királyok kora befejezve a mohácsi vészzel. Olvasmányul Jókai Mórnak A magyar nemzet története regényes rajzokban c. műve. Tankönyv: Sebestyén Gyula: A magyar nemzet története a mohácsi vészig. Tanár: *Porubszky Pál*.

7. **Számтан.** Hetenként 3 óra. Összetett hármasszabályhoz tartozó feladatok megfejtése következtetéssel. Kamatszámolás évekre, hónapokra, napokra. Értékpapírok adás-vétele. Váltó-leszámitolás. Kamatos kamatszámolás. Határidő számolás. Egyszerű és összetett arányos osztás. Középszám és középérték keresése. Vegyítés és láncszabály. Havonként iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Gerevich-Orbók: Számтан. Tanár: *Eltsher Simon*.

8. **Rajz. mértan.** Hetenként 2 óra. Planimetriai constructiók. A kör, mint mértani hely. Adott távolságok szerkesztése. Távolságokkal való műveletek. Távolságok aránya. Arányos távolságok. Távolságok felezése. Merőlegesek szerkesztése. Távolságok osztása. Szögek másolása. Párhuzamosak szerkesztése. Távolságok kissebbitett részei. A szögekkel való műveletek. Thales tétele. Az egyenlő oldalú, egyenlő szárú, a derékszögű és az általános háromszögek szerkesztése. A négyzet, téglány, rombusz, rombold szerkesztése. A sokszögek. Hasonló idomok. Másolás a congruentia és hasonlóság alapján. Kissebbitett mérővesszők. Egyenes vonalú sík idomok átalakítása. Pythagoras tétele. Symmetria. Rajzok készítése, kapcsolatban a tanultakkal. Tankönyv: Landau és Wohlrab III. rész. Tanár: *Kozák István*.

9. **Testgyakorlás.** Hetenként 2 óra. Rendgyakorlatok: hármas sorok képzése arc- és oldalsorból, kettős kör alakítása. Ellenvonulás. Szabadgyakorlatok ellentétesen. Társas fabot-gyakorlatok. Birkozás szabadon választott fogással, szabályszerű leterítéssel. Kitartó futás 5—8 percig. Szertorna: osztálytornázás az összes szereken. Játékok: az előbbeni osztályokban tanultak. Körbe róka, kifutó, füles labda. Játékdelután a IV. osztállyal szombat délután 2—4-ig. Tanár: *Galli Lajos*.

10. **Ének.** Hetenként 1 óra. A legszokottabb egyhangú egyházi dallamok gyakorlása az ág. hitv. ev. tanulókkal. Zeneelmélet: ismétlődő jelek, meghosszabbítás, kötőjel, átalakító jelek, a különböző előjegyzés, előadási jelek, C-dúr, A-moll, G-dúr, E-moll, F-dúr, D-moll hangsorok összeállítása, egyszerű hármas és hetes (sept) akkord éneklése, megfelelő gyakorlatok. Tanító: *Zsák Endre*.

IV. OSZTÁLY.

Osztályfő: **Dr. Vietórisz József.**

1. **Vallástan.** Hetenként 2 óra. *Evang.* Keresztényen hit- és erkölcs-tan, Bereczky tankönyve nyomán. Tanár: *Adorján Ferenc*. — *Evang.*

reform. Mint a III. osztályban. — *Róm. kath.* Mint a III. osztályban. — *Izrael*: Valláspártok. Herodes. A zsidók fénykora Augustus alatt. A valóságos és erkölcsi érzés a templom elpusztítása után. Izrael a római birodalomban, a frank uralkodók alatt; a mohamedán országokban és az arabok alatt. Ünnepek, szertartások. Salamon példabeszédének fordítása; egyes fejezetek könyv nélkül. Tankönyvek mint a III. osztályban. Tanár: *Dr. Kelemen Adolf.*

2. Magyar nyelv. Hetenként 4 óra. Költői olvasmány: Arany Toldija, négy ének könyv nélkül is. Prózai olvasmány: Heltai meséiből, Mikes Törökországi leveleiből, Faludi Téli éjszakáiból s más íróktól szemelvények a stílus tulajdonságainak és fajainak szemléltetésére. Tizenkét költemény könyv nélkül. Stilisztika: a nyelv a stílus szempontjából, a stílusról, nemeiről s jellemző tulajdonságairól. Verstan. Ügyiratok. Kéthetenként felváltva iskolai és házi dolgozat. Tankönyvek: Lehr: Arany Toldija. Góbi: Stilisztika és Verstan. Tanár: *Dr. Vietórisz József.*

3. Latin nyelv. Hetenként 6 óra. Költői olvasmány: Ovidiusból: Az emberi nem négy korszaka, Deucalion és Pyrrha, Icarus. Költői gnómák. Prózai olvasmány: Caesar galliai hadjáratából Gallia leírása, Caesarnak a helvétekkel és Ariovistusszal viselt háborúja. Mondattan: megfelelő fordítási gyakorlatok alapján az egyszerű mondat ismétlése és az összetett mondat. A latin verstan vázlata. A szövegnek megfelelő régiségtani ismeretek. Kéthetenként iskolai írásbeli dolgozatul magyar szöveg fordítása latinra. Tankönyvek: Dávid: Latin olvasókönyv. Dávid: Rövid latin nyelvtan és gyakorlókönyv. Tanár: *Dr. Vietórisz József.*

4. Német nyelv. Hetenként 3 óra. Az alaktan ismétlése és kiegészítése; a szórend főtörvényei; a szóképzés elemei. Prózai és költői olvasmányok elemzése és fordítása; úgy költői, mint prózai szakaszoknak könyv nélkül való megtanulása. Havonként két iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Endrei: Német nyelvkönyv I. r. Tanár: *Popini Albert dr.*

5. Történelem. Hetenként 3 óra. Magyarország története a mohácsi vésztől az 1867-iki kiegyezésig. Magyarország politikai földrajza, az osztrák—magyar monarchia. Tankönyv: Szigethy Lajos: Magyarország története II. rész. Tanár: *Zimmermann Rezső.*

6. Mennyiségtan. Hetenként 3 óra. Bevezetés az algebra. Négy alapművelet algebrai egy és többtagu kifejezéssel. Két és többtaguak négyzet és köbe, számok második és harmadik hatványa. A számok oszthatósága, tényezőkre bontása; legnagyobb közös osztó és legkisebb közös többes keresése algebrai soktaguaknál. Algebrai törtekkel való öt művelet. Elsőfoku egyenletek egy ismeretlennel; szóbeli egyenletek. Arányok és aránylatok. Havonként iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Fr. Kiss Károly: Algebra. Tanár: *Mészáros Ferenc.*

7. Rajz. mértan. Hetenként 2 óra. A kör és reá vonatkozó constructiv feladatok. A kúpszeletek. Ellypsis, hyperbola és parabola és azokra vonatkozó feladatok. A közönséges, epi- és hypocyclois. Archimedesi és ioniai csigavonalak. A vetítés fogalma; pont, egyenes, sík idomok és egyszerűbb testek vetülete egy és két képsíkon. Épületek

tervrajza. A geometria története. Egyszerűbb tervrajzok s mértani rajzok készítése, kapcsolatban a végzett tananyaggal. Tankönyv: Landau és Wohlrab: Rajzoló geometria IV. rész. Tanár: *Kozák István*.

8 **Természetráajz.** Hetenként 3 óra. Nehány őszi növény szemléltető leírása. A növény szervei. Chemiai alapismeretek. A növények belső szerkezete és életjelenségeik. A növények rendszertana. Tankönyv: Dr. Szerényi Hugó. Tanár: *Szlaboczký Imre*.

9. **Testgyakorlás.** Hetenként 2 óra. Rendgyakorlatok: Fejlődés négyes-ötös sorokba menetelés közben. Menetközben kettős rendek képzése, fordulatok, visszakoázás, kanyarodás. Szabadgyakorlatok, mint az előző osztályban. Kitartó futás 5—8 perczig. Birkozás fekvésben. Szeretna: mint osztálytornázás. Játékok: Üsd a harmadikat, várostrom, füles labda. Tanár: *Galli Lajos*.

10. **Ének.** Úgy, mint a III. osztályban.

V. OSZTÁLY.

Osztályfő: **Eltcher Simon**.

1. **Vallástan.** Hetenként 2 óra. *Evang.* Ó- és újtestamentom könyveinek ismertetése, megfelelő szemelvények olvasásával s magyarázatával kapcsolatban. Tankönyv: Bereczky, bibliai ismertetés. Tanár: *Adorján Ferenc*. — *Evang. reform.* A heidelbergi káté. Tankönyv: Dr. Erdős: Heidelb. Káté. Tanár: *Bartók Jenő*. — *Róm. kath.* Az apostoli hitvallás magyarázata. Tankönyv: Vincze A. Ágazatos hittana. Tanár: *Dr. Bertók István*. — *Israelita*: A karaiták. A kazárok áttérése. A keresztes hadjárat. A vádak. A spanyol zsidók számkivetése. Szemelvények fordítása a Zsoltárokból. A fordított részek jó része könyv nélkül is. Tankönyvek: Büchler-Goldberg: A zsidók története és irodalma. Dr. Frisch Ármin: A Zsoltárok. Tanár: *Dr. Kelemen Adolf*.

2. **Magyar nyelv.** Hetenként 3 óra. Iskolai olvasmányul szolgáltak: Pákásztanya (Herman Ottó), Hunyadi János harcai a török ellen; A török városainkban (Salamon F.), Buda veszéséről és Terek Bálint fogságáról (Tinódi S.), A teremtett állatokról való elmélkedés haszna (Pázmány), Széchenyi Hitelének bevezetése és Végzava, Visszatekintés (Arany J.), Daliás idők (Salamon F.), Parainesis (Kölcsey F.), emlékbeszéd Kazinczy felett (Kölcsey), K. Csoma Sándor felett (Eötvös) Perikles beszédje a háboru első halottai felett, Szemelvények Mikes K. Törökországi leveleiből. Házi olvasmányul: B. Wesselényi Miklós (Kemény), Deák F. felirati javaslata, Az új földesúr, Abafi, a Toldi trilogia. Elmélet: Az inventió és dispositio tana; a leírás, elbeszélés, elmélkedés; a történetírás, értekezés, szónoki beszéd, levél. 6 házi, 3 iskolai dolgozat. Tankönyv: Góbi: Rhetorika olvasókönyvvel. Tanár: *Zimmermann Rezső*.

3. **Latin nyelv.** Hetenként 6 óra. Prózai olvasmány: M. Tullii Ciceronis oratio De imperio Cn. Pompeii; Pro Archia poeta. Költői olvasmány: P. Ovidius Naso műveiből: Philemon et Baucis; Midas. A

„Fastiból“ : Janus ; Róma alapítása, Remus halála ; A római év beosztása. Terminaliák. A Fábiusok hősi vállalata és halála. Az írók életrajza. Prosodia és metrika. Régiségek : A régi Róma nevezetességei. A római állam alkotmányának fejlődése. A római birodalom lakosai : cives et peregrini. Közhatalom : a nép gyűlései, senatus, a római magistratus. Nyelvtan : ismétlés. Kéthetenként iskolai írásbeli dolgozat, többnyire az olvasmány alapján. Stílusgyakorlatok. Tankönyvek : Cicero két beszéde Köpöcsy Sándor ; Szemelvény P. Ovid. N. műveiből, Cserép József ; Római régiségek, Cserép J. ; Latin verstan és prosodia : Pecz. Latin Stílusgyakorlatok, Dr. Molnár Samu. Tanár : *Leffler Sámuel*.

4. **Görög nyelv.** Hetenként 5 óra. Olvasmány : Homeros Odysseiájának I. én. 1—95. II. én. 1—140 sora, továbbá az V. VI. énekből ki-
szemelt részletek, fele részben könyv nélkül is. Nyelvtan : A homerosi nyelvjárás név- és ige-ragozása. Kéthetenként iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyvek : Kempf, Homeros Odysseiája. Cserép. Homerosi görög nyelv-
tan. Tanár : *Moravszky Ferenc*.

5. **Görögptől irod. olvasmány.** Hetenként 3 óra. Költői olv-
vasmány : Tinódi Sebestyén énekeiből ; Gyöngyösi Istvántól Poraiból
megéledett Phoenix, avagy Kemény János emlékezete ; Arany Jánostól
Buda halála. Homeros Iliása és Odysseiája. Történeti olvasmány : Szemel-
vények Heltai Gáspár, Kemény János, Szalárdi János, Gr. Bethlen Miklós,
Cserei Mihály és báró Apor Péter munkáiból. Herodotos történeti művé-
nek egyes szakaszai. Tankönyv : Dr. Badics Ferenc : Magyar irodalmi
olvasókönyv. I. k. Kempf József : Homeros Iliása és Odysseiája. Dr.
Geréb József : Szemelvények Herodotos történeti művéből. Tanár :
Porubszky Pál.

6. **Német nyelv.** Hetenként 3 óra. Kisebb prózai és költői olv-
vasmányok fordítása és elemzése, szebb részletek könyv nélkül. Az alak-
tan és mondatok ismétlése. Havonként két írásbeli dolgozat. Tankönyv :
Endrei Ákos : Német nyelvkönyv. Tanár : *Dr. Pröhle Vilmos*.

7. **Történelem.** Hetenként 3 óra. A keleti népek rövid ismertetése
után a görög nép története ; Görögország őskora, a görög államok ala-
kulása ; Görögország fénykora, hanyatlása ; a macedon kor. Róma leg-
régibb története s a patriciusok főhatalmának kora ; a világalom meg-
alapítása ; polgárháborúk ; a császárság kora ; a birodalom kettéválása s
a nyugati birodalom bukása. Tankönyv : Dr. Szigethy Lajos : Egyetemes
Történet. I. rész. Ó-kor. Tanár : *Porubszky Pál*.

8. **Mennyiségtan.** Hetenként 3 óra. a) Algebra. Két és több is-
meretlennel bíró első fokú határozott egyenletek. Gyökmennyiségek. Szám-
olás gyökmennyiségekkel. Végszerűtlen és képzetes számok és művele-
tek. Négyzet- és köbgyök többtaguakból és számokból. Tiszta és vegyes
négyzetes egyenletek megfejtése egy ismeretlennel. b) Geometria. Három,
négy- és sokszögek. Egybevágóság és hasonlóság. Szerkesztések. Terület-
számolás. Havonként iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyvek : Fr. Kiss
Károly : Algebra ; Ábel Károly : Mértan I. rész. Tanár : *Eltcher Simor*.

9. **Természetrész.** Hetenként 3 óra. Bevezetés. Az állat testének
belső szerkezete. A szervek és működésük. Egynemű biológiai jelenség.

Az állatok csoportosítása. Az állatkörök ismertetése. Tankönyv: Dr. Szerényi Hugó. Tanár: *Szlaboczky Imre*.

10. **Görögpótló rajz.** Hetenként 2 óra. A görög diszitó stíl és renaisszance ismertetése a Várady-féle lapminták után. Egyszerű színek alkalmazása az ékitményeknél. Az egyiptomi, perzsa és görög építészet emlékeinek rövid ismertetése. Tanár: *Kozák István*.

11. **Testgyakorlás.** Hetenként 2 óra. Rendgyakorlatok: az előző osztályban tanultak. Kitartó futás. Birkózás. Versenyfutás 100 méterre. Szertornázás: erőpróba utján beosztott csapatokban. Játékok: Dominó, longa méta, füles labda. Vívás. Játékdélután a VI. osztállyal együtt szerdán délután 4—6-ig. Tanár: *Galli Lajos*.

VI. OSZTÁLY.

Osztályfő: **Dr. Prőhle Vilmos.**

1. **Vallástan.** Hetenként 2 óra. *Evang.* A magyarországi prot. egyházak története. Tankönyv: Pálffy: Ker. egyháztörténet. Tanár: *Adorján Ferenc*. — *Evang. reform.* Mint az V. osztályban. — *Róm. kath.* Mint az V. osztályban. — *Izraelita:* A szombatosok, a szervezet. Az álmesziások. Mendelssohn Mózes és kora. II. József. Az 1790. magyar országgyűlés. Reform mozgalmak. Szemelvények Jeremiás könyvéből. A fordítások részben könyv nélkül is. Tankönyvek: Büchler-Goldberg: A zsidók története s irodalma. Dr. Frisch Ármin: Szemelvények a prófétákból. Tanár: *Dr. Kelemen Adolf*.

2. **Magyar nyelv.** Hetenként 3 óra. Iskolai olvasmányul: kisebb költői művek könyv nélkül is, a Zrínyiász, Vörösmarty Két szomszédvára, Shakspeare Coriolanja, Molière Tudós nők. Házi olvasmányul: epikai és drámai művek a magyar és nyugati irodalomból. Ezeknek alapján az eszthetikai alapfogalmak, verstan és a költői műfajok elmélete. Házi dolgozatok száma 6, iskolaiaké 3. Tankönyv: Góbi Imre: Poétika. Tanár: *Zimmermann Rezső*.

3. **Latin nyelv.** Hetenként 5 óra. Prózai olvasmány: T. Livius XXI. és XXII. könyvéből szemelvényesen 36 fejezet. Költői olvasmány: P. Vergilius Maro. Aeneise I. II. IV. énekeinek kiszemelt részletei, mintegy 600 sor, részben könyv nélkül is, az írók életrajzának, költői munkásságának ismertetésével kapcsolatban. Római régiségek: Hadügyi és vallás-régiségek, hitregetan. Stílusgyakorlatul 8 fejezet latinra fordítása. Nyelvtan ismétlés. Kéthetenként iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyvek: Szabó, Livii libri XXI—XXX. Cserép, Szemelvény P. Vergilius Maro Aeneiséből Cserép, Római régiségek. (Petiscus-Geréb: Olympus). Cserny-Dávid. Latin stílusgyakorlatok II. r. Dávid, Latin nyelvtan. Tanár: *Moravszky Ferenc*.

4. **Görög nyelv.** Hetenként 5 óra. Olvasmány: Szemelvények az Odysseiából: Odysseus hazaérkezése, Odysseus és Eumaios, a kérők megölése; Herodotusból: Polykrates gyűrűje, Skytha szokások, a marathoni és thermopylaei csata. A homerosi alaktan ismétlése és kiegészítése.

Havonként egy írásbeli dolgozat. Tankönyvek: Kempf: Szemelvények az Odysseiából. Geréb: Görög prózai olvasmányok. Tanár: *Dr. Pröhle Vilmos.*

5. **Görögpótló irod. olvasmány.** Hetenként 3 óra. Görög lyrai olvasmányok; a magyar klasszikus költői iskola köréből vett szemelvények, továbbá Aischylos: Agamemnon, Sophokles: Antigone, Euripides: Iphigenia Taurisban. Tankönyvek: Sarudy, Görög lyrai anthologia. Badius, Magyar irodalmi olvasókönyv. II. r. A nevezett görög tragédiák Váradi, Csiky, Kempf fordításában. Tanár: *Moravszky Ferenc.*

6. **Német nyelv.** Hetenként 3 óra. Prózai és költői olvasmányok kapcsán az alaktani és mondattani ismeretek ismétlése és kibővítése; szebb részletek könyv nélkül, beszédgyakorlatok. Havonként két írásbeli dolgozat. Tankönyv: Endrei Ákos: Német nyelvkönyv. II. Tanár: *Dr. Pröhle Vilmos.*

7. **Történelem.** Hetenként 3 óra. Egyetemes történet a magyar nemzet történetével kapcsolatosan 476-tól 1648-ig. Tankönyv: Egyetemes történet a középiskolák VI. osztálya számára. II. rész. Irta: Dr. Szigethy Lajos. Tanár: *Martinyi József.*

8. **Mennyiségtan.** Hetenként 4 óra. a) Algebra. Zero, negatív, tört, negatív tört- kitevős hatványok és gyökök. Irrationális egyenletek. Számrendszerek. Logarithmusok. Kitevős egyenletek. Számítási és mérési haladványok. Interpolatio. b) Geometria. A körre vonatkozó tételek és szerkesztések. Kör terület és terület számolás. Kör ívmérés. Körrészek területe. Szögméretan. Háromszög mértan. A háromszög megfejtése 3 egyszerű és 3 összetett adat alapján. Szabályos sokszögek és négyszögek trigonometrikus megfejtése. Gyakorlati feladatok megoldása. Havonként iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyvek: Fr. Kiss Károly: Algebra; Ábel Károly Mértan I. rész. Lutter N. Szorszámi táblák. Tanár: *Mészáros Ferenc.*

9. **Természetrész.** Hetenként 3 óra. Ásványtan. Megfelelő kísérletekkel, kristályminták készítésével. A levegő, víz, kén. Általános kémiai fogalmak. Nem nemes és nemes fémek és nem fémes elemek fontosabb és gyakoribb vegyületeikkel; oxidok, szulfidok, chloridok. Bázis, sav, só. Kristályrendszerek jellemző természetes kristályok alapján. Összefüggés az ásványok kémiai összetétele, alakja és fizikai tulajdonságai között. Növényi eredetű ásványok. Szerves vegyületek. A víz geológiai működése, vulkanizmus, a vulkánok anyagai; a levegő és az élet geológiai működése. Tankönyv: Dr. Szerényi Hugó. Tanár: *Szlaboczký Imre.*

10. **Görögpótló rajz.** Hetenként 2 óra. Egyszerűbb és összetettebb ékítmények rajzolása és színezése. Szemlélet után való rajzolás. Magyar stíli ékítmények és motívumok rajzolása és színezése. Tanár: *Kozák István.*

11. **Testgyakorlás.** Hetenként 2 óra. Rendgyakorlatok: nyitott sorok képzése menetközben, ellenvonulás kereszt alakban, Szabadgya-

korlatok, mint az V. osztályban. Kitartó futás 8—10 percig. Szabadtéri gyakorlatok. Szertorna: Mint csapattornázás. Játékok: csalogató vár-ostrom. Tanár: *Galli Lajos*.

VII. OSZTÁLY.

Osztályfő: **Leffler Samuel**.

1. **Vallástan.** Hetenként 2 óra. *Evang.* Mint a VI. osztályban. — *Evang. reform.* A különböző ker. felekezetek szymbolikus hittana. A nem. ker. vallások. Az ev. ref. egyház alkotmánya és szervezete. Kézikönyv: Súlyern Szymbolika. Csiky Egyház alkotmány. Tanár: *Bartók Jenő*. — *Róm. kath.* A róm. kath. egyház történelme. Tankönyv: Vincze A. A róm. kath. egyház történelme. — *Izraelita:* Mint a VI. osztályban.

2. **Magyar nyelv.** Hetenként 3 óra. A magyar nemzeti irodalom története a pogányság korától Kisfaludy Károly fellépéséig: megfelelő olvasmányokkal. Házi és zárthelyi dolgozatok. Tankönyv: Góbi Imre: A magyar nemzeti irodalom története. I. K. Tanár: *Porubszky Pál*.

3. **Latin nyelv.** Hetenként 5 óra. Prózai olvasmány: C. Sallustius Crispusból: *Bellum Jugurthinum*. Ciceroból: *Oratio in Catilinam* I. IV.; a II—III. cursiv olvasással. Költői olvasmány: P. Vergilius M. *Aeneiséből* részletesen a lib. VI. Római régiségekből: a vallás és a rómaiak magánélete, szokásaik, életmódjuk. Havonként két írásbeli dolgozat; felváltva fordítottunk latinból magyarra és magyarból latinra. Tankönyvek: C. Sallust. Crispus Holub-Kempf. Gyurits A.: *Cicero in Catilinam*. Cserép: Szemelvény Verg. *Aeneiséből*. Cserép. Római régiségek. Tanár: *Leffler Sámuel*.

4. **Görög nyelv.** Hetenként 5 óra. Olvasmány: Szemelvények Homeros *Iliasából*: Achilles haragja, Hektor és Andromache, Hektor és Ajas párviadala, Achilles paizsa, Hektor halála. Xenophon műveiből: Kyros neveltetése, Sokrates vallásossága, Sokrates halála. Alaktani ismétlés különös tekintettel az attikai nyelvjáráásra, a mondatan alap-tételei. Havonként egy írásbeli dolgozat. Tankönyvek: Kempf: Szemelvények az *Iliasból*, Geréb J.: *Görög prózai szemelvények*. Tanár: *Dr. Pröhle Vilmos*.

5. **Görögptló irod. olvasmány.** Hetenként 3 óra. a) Válogatott darabok magyar történetirók és szónokok műveiből; történetirók és szónokok életrajzai; kapcsolatosan Thukydides „történeti művének“ olvasásával (és pedig az 1. 2. és 6. 7. könyv.) b) A régi görög irodalom története a hanyatlás korszakáig. Írásbeli kivonatok az olvasott művekből. Tankönyvek: dr. Badies Ferenc: *Magyar irodalmi olvasókönyv* III. Szemelvények Thukydidesből: Szilasi Móric; Jebb R. C. A görög irodalom története. Tanár: *Leffler Sámuel*.

6. **Német nyelv.** Hetenként 3 óra. Nagyobb olvasmányok: Goethe: *Hermann und Dorothea*, Lessing: *Minna von Barnhelm*. Szemelvények Heine, Lenau sat. költeményeiből. A német irodalom fejlődésének váz-

lata, a tárgyalt költők tüzetesebb méltatása. Havonként egy írásbeli dolgozat. Tankönyv: Endrei-Lenkei: Német nyelvkönyv IV. Schack: Magyar szöveg. Tanár: *Dr. Pröhle Vilmos.*

7. Történelem és pol. földrajz. Hetenként 3 óra. A nagyhatalmak megalakulása és az állami élet kifejlése Európában. A forradalom előzményei; demokratikus mozgalom. A francia forradalom kora. A legújabb kor 1815-től napjainkig. Európa országainak, valamint Amerika fontosabb államainak politikai ismertetése. Tankönyv: Dr. Mangold Lajos: Világtörténelem III. k. Tanár: *Porubszky Pál.*

8. Mennyiségtan. Hetenként 3 óra. a) Algebra. Másodfoku egyenletek elmélete. Két ismeretlenű másodfoku egyenletrendszerek. A függvény és határértékei. Complex számok műveletei. Binomiális egyenletek. Symmetrikus egyenletek. A végtelen geometriai haladvány és a szakaszos tizedes törtek. Kamatos-kamat és járadékszámolás. b) Geometria. Koordinata rendszerek. Egyszerűbb algebrai kifejezések graphikus ábrázolása. A stereometria legfontosabb tételei. A hasáb, gúla, henger, kúp és gömb felszíne és térfogata. Havonként iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyvek: Fr. Kiss Károly: Algebra. Ábel Károly: Mértan I. II. rész. Tanár: *Eltscher Simon.*

9. Természettan. Hetenként 4 óra. Bevezetés a természettanba. Mozgások törvényei. Szilárd, folyékony és légnemű testek nyugvása és mozgása. Rezgés. Hangtan. Fénytan. Tankönyv: Makay István: Fizika. Tanár: *Eltscher Simon.*

10. Görögpótló rajz. Hetenként 2 óra. Ékitményes rajz, árnyékolva ceruzával és tussal. Felvételek természet után. A fejrész methodusa lapminták után. Tanár: *Kozák István.*

11. Testgyakorlás. Hetenként 2 óra. Szabadgyakorlatok: Szögvonulás 5-ös sorokba. Kettős rendoszlopban fordulatok, kanyarodás, fejlődés és húzódás. Szabadgyakorlatok kivételénél tekintetbe vettük a gyakorlatok egymásból folyó összetételét s különösen az ellentétes mozgások begyakorlása volt a főcél. Kézi szerek: vasbot, súlyzó és buzogány. Versenyfutás 100—150 méterre. Kitartó futás 10 percig. Birkozás minden megengedhető fogással az ügyes mozdulatok szép és öntudatos felhasználásával. Szabadtéri gyakorlatok: Gerely- és diszkoszvetés. Vívás. Szertorna: csapattornázás. Minta tornázás. Játék: a füleslabda versenyszerű gyakorlása. Játékdélután a VIII. osztállyal együtt szombat délután 4—6. Tanár: *Galli Lajos.*

VIII. OSZTÁLY.

Osztályfő: *Porubszky Pál.*

1. Vallásstan. Hetenként 2 óra. *Evang.* Rendszeres hit- és erkölcsstan, Bancsó tankönyve nyomán. Tanár: *Adorján Ferenc.* — *Evang. reform.* Mint a VII. osztályban. — *Róm. kath.* Mint a VII. osztályban. — *Izraelita:* Az istentisztelet fejlődésének története. A hitközségi élet. Általános erkölcsstan. Zsidó vallástörvények méltatása. Az erény és cselekedet. A szándék tisztasága. Tetteink bírálata. Életünk fentartása. Öngyil-

kosság, martýrság. A párbajvívás. Munkátlanság. A munka és takaré-
kosság. Személyes függetlenség. Becsület, kevélység és góg. Tankönyvek:
Dr. Fényes Mór: Az istentisztelet. Dr. Steinherz I. Zsidó erkölcstan.
Tanár: *Dr. Kelemen Adolf.*

2. **Magyar nyelv** Hetenként 3 óra. A magyar nemzeti irodalom
története Kisfaludy Károly fellépésétől napjainkig, megfelelő olvsmányok-
kal. Házi és zárthelyi írásbeli dolgozatok. Tk. Góbi Imre: A magyar
nemzeti irodalom története. II. K. Tanár: *Porubszky Pál.*

3. **Latin nyelv.** Hetenként 4 óra. Prózai olvsmány: szemelv-
nyek Cicero „de officiis“ c. munkájából Költői olvsmány: Horatius
ódaiból 12 darab, két epodos, két satira és a Pisokhoz írt levél, egyes
részek könyv nélkül is. A nyelvtan és régiségtan ismétlése. Római iro-
dalomtörténet. Kéthetenként iskolai írásbeli dolgozatul magyar szöveg
fordítása latinra. Tankönyvek: Csengeri: M. T. Ciceronis de officiis libri
tres. Cserép: Szemelvéný Q. Horatius Flaccus költeményeiből. Cserép:
Római régiségek. Leffler: Római irodalomtörténet. Tanár: *Dr. Vietórisz
József.*

4. **Görög nyelv.** Hetenként 4 óra. Prózai olvsmány: Platon
Sokrates védelme és Kritonja szemelvénýesen. Költői olvsmány: Home-
ros Odysseiájából szemelvéný az I. VI. IX. XXII. énekből. Homeros
élete, világa, földrajza, hatása az ókori görögökre. A görög nyelvtan
ismétlése. A görög irodalom története. Havonként egy iskolai írásbeli
dolgozatul fordítás felváltva görögből és görögre. Tankönyvek: Simon:
Szemelvénýek Platonból. Kempf: Szemelvénýek az Odysseiából. Jebb-
Fináczy: A görög irodalom története. Tanár: *Dr. Vietórisz József.*

5. **Görögpótló irod. olvsmány.** Hetenként 2 óra. a) Irodalmi
olvsmány: Platon: Apologia, Kriton, Phaidon. Tankönyv: Simon József
Sándor: Görög remekírók. b) A görög művészet remekeinek történeti
ismertetése szemlélet alapján. Tankönyv: Dr. Geréb József: A görög
vallás és művészet. Tanár: *Martinyi József.*

6. **Német nyelv.** Hetenként 3 óra. A német nép-eposz; Schiller
és Goethe méltatása. Olvsmányok: A Nibelung-ének tartalma s néhány
szemelvéný új felnémet fordításban; szemelvénýek Schiller és Goethe
költeményeiből; hosszabb olvsmány: Schiller, Wilh. Tell. Tankönyvek:
Endrei-Lenkei, Német nyelvkönyv, IV. köt. és Schiller, Wilhelm Tell,
Heinrich Gusztáv magyarázataival. Tanár: *Adorján Ferenc.*

7. **Történelem.** Hetenként 3 óra. A magyar nemzet története,
különös tekintettel az állami élet fejlődésére. Tankönyv: Dr. Mangold
Lajos: A magyarok oknyomozó történelme IV. kiadás. Tanár: *Martinyi
József.*

8. **Mennyiségtan.** Hetenként 2 óra. a) Algebra. Combinatiók
tana. Newton binom tétele. Az algebra rendszeres átismétlése. b) Geo-
metria. A gömbháromszögtani sinus és cosinus tétel. A sík és térmértan,
továbbá elemi mértan tanult részeinek összefoglaló átismétlése. Havon-
ként iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyvek: Moenik-Wagner-Klamarik:

Algebra ; Ábel Károly: Mértan I. és II. rész; Lutter N. Szorszámi táblák.
Tanár: *Mészáros Ferenc*.

9. **Természetan.** Hetenként 4 óra. Hőtan. Mágnesség. Elektromosság. Kosmographia. Tankönyv: Makay István: Fizika. Tanár: *Mészáros Ferenc*.

10. **Bölcsészet.** Hetenként 3 óra. Lélektan és Gondolkodástan. Írásbeli feladatok. Tankönyv: dr. Sárffy. Tanár: *Leffler Sámuel*.

11. **Görögpótló rajz.** Ékitmények festése és rajzolása. Fejrajlás különböző technikával nevesebb lapminták után, felvételek természet után ceruzával és színezve. Tanár: *Kozák István*.

12. **Testgyakorlás.** Hetenként 2 óra. Mint a VII. osztályban. Tanár: *Galli Lajos*.

b) Rendkívüli tárgyak.

1. **Szabadkézi rajz.** Az I. II. III. IV. osztályban: ceruza-rajzok Hermész-féle lapminták után, színes ékitmények és virágok festése Zsitvai-féle minták után. Az V. VI. VII. VIII. osztályban: A vázolás módja, összetett ékitmények, virág- és tájképfestés aquarell és olajjal. Szénrajzok. A növendékek összesen 56-an, heti 4 órában, 2 csoportra osztva vettek részt a rajzórákban. Tanár: *Kozák István*.

2. **Francia nyelv.** Heti 2 óra. A francia nyelv alaktana. Olvasmány: Daudet: Lettres de mon moulin-jéből szemelvények, továbbá kisebb költemények. Tankönyv: Pröhle Vilmos: Francia nyelvtan. Tanár: *Dr. Pröhle Vilmos*.

3. **Gyorsírás.** A Gabelsberger-Markovits rendszerű gyorsírásnak négy tanfolyama volt heti 1—1 órában; a kezdők mindnyájan IV. osztálybeliek voltak s az év elején vállalkozó 20 tanulóból 6 tartott ki az év végéig; az V. osztálybeliek közül 4 tanuló a levelező írás átismétlése után a vitairás szabályainak begyakorlásához fogott s a kezdő és véghangrövidítésig jutott; a VI. osztályból négy tanuló a vitairást tanulta végig; a VII. osztályból 4 tanuló a vitairást gyakorolta. A három utóbbi tanfolyam olvasásbeli gyakorlásául a „Gyorsírási Híradó“ című hetilap számai szolgáltak. A tanítás ingyenes volt. Tankönyv: a kezdőknél Forrai S. „Levelező gyorsírása“, a II. és III. tanfolyamban Vitagyorsírása volt. Tanító: *Mészáros Ferenc*.

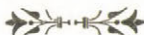
c) Magyar írásbeli dolgozatok.

V. osztály. A lápok világa. Minek köszönhette Hunyadi János diadalait? Török Bálint fogságáról. A tél. A folyó, mint az emberi élet képe. Ki tetszik nekem legjobban a görögök történetében, s miért? A tél és tavasz harca. Levél (szabad téma). Szegény gazdagok és gazdag szegények.

VI. osztály. A vándor madarak költözése. Költők búcsúja szülőföldjüktől. Az athéni állam Perikles korában *Studia rebus adversis solatium ac perflugium praebent.* Deli Vid szerepe a Zrínyiásban. Zrínyi jelleme a Zrínyiásban. Tavaszi tájkép. A növényvilág befolyása az éghajlatra, az ember egészségére és a kultúrára. A testi épség ápolása.

VII. osztály. A közelítő tél. (Berzsenyi versének méltatása.) A renaissance hatása nemzeti műveltségünkre. A XVI. század epikus költészete. „Buzgón leomlom színed előtt, Dicső.” (Berzsenyi.) Elmélkedés. Zrínyi, a költő, dicsőítése. Szónoki beszéd. Faludi és Amade, mint lírikusok. Tanulságok Lengyelország sorsából. Berzsenyi hatása a közéletre és irodalomra. Isten, ember- és hazaszeretet legyenek vezérek az életben. Intő beszéd.

VIII. osztály. Deák Ferenc élete és jellemzése. Két szomszédvár. (Vörösmarty regényes eposzának méltatása.) Ki Istenben bíz, meg nem csalatkozik. (Zárthelyi dolg.) Magyarország politikai nagysága Nagy Lajos alatt. A magyar költészet nagymesterei. (Beöthy Zsolt nyomán.) Az indulatok befolyása az ember fizikai és erkölcsi életére. (Zárthelyi dolg.) Védő beszéd egy bűnös mellett.

V.

Jelentés a tanévről.

A tanulók felvétele.

A július 3. és 4-én megkezdett beiratást folytattuk és befejeztük szeptember hó első három napján. Beiratkozott 492 tanuló, tehát 14-el kevesebb, mint a megelőző iskolai esztendőben. És pedig megapadt a magántanulók száma 8-cal, a nyilvánosoké: 6-tal.

A szeptember elején eszközölt beiratásokat megelőzőleg augusztus 29. és 31-én tartottuk 81 tanulóval a javító vizsgálatokat és pedig 31 tanulóval a felekezeti főhatóság engedélye alapján.

A tanév megnyitása.

A tanévet szeptember 3-án nyitottuk meg s ez alkalommal is ünnepélyesen. Az ének és imádság után igazgató figyelemztette az ifjúságot kötelességeinek pontos, lelkiösmeretes teljesítésére. A fegyelmi szabályok olvastattak fel és magyaráztattak meg ezután, melynek végeztével a tanulók osztálytermeikbe vonultak, hogy megkapják osztályfőnökeiktől a szükséges utasításokat s leírják az órarendet. Délután már kezdetét vette a tanítás.

Tanári kar.

A rendes tanári kar személyzetében változás nem történt. Azok, kik tanárokkul működtek a megelőző esztendőben, megkezdették, be is fejezték ez évet is.

A bejáró vallástanárok személyében történt változás. Iskolánk újból alakulása, szervezése idejétől, 1861. évtől kezdve ugyanis a protestans tanulók együtt tanulták a vallási tantárgyakat és pedig a tanintézet tanári karának természetesen ág. h. ev. egyik tagjától; a főúrsztelendő tiszántúli ev. ref. egyház-

kerület püspökének 2220/1903. szám alatt kelt felhívására és intézkedése szerint azonban e tanévben már az ev. ref. vallású tanulók vallásoktatását dr. Bartók Jenő helybeli lelkész teljesítette heti 8 órában; mely teendőiért, ugyancsak egyházkerületi intézkedés folytán, a tanulók személyenként és félévenként 3 kor. vallástanítási díjat tartoztak fizetni a lelkész-vallástanárnak.

Alakuló gyűlés. Tanári értekezletek.

Az alakuló gyűlést augusztus 30-án tartottuk. Fontos és lényeges tárgyat képezte e gyűlésnek a vallás- és közoktatásügyi miniszternek 43381. sz. a. megküldött tantervi utasítása, s a 43542. sz. alatt megérkezett azon rendelete, melynek értelmében a tanév két félévre osztandó. Az u. n. Utasítások birlokában s a Rendelet tudomásul vétele után, de meg a megelőző évben hozott határozatunk értelmében is, az értekezlet utasította a szaktanárokat tantárgyaik állandó menetének összeállítására. Mely elkészülvén, felülbiráltatott, s a tananyag beosztása és feldolgozására nézve szabályozóul szolgált.

A szoroson vett tanári köteleességeken kívül eső, de azért az ügymenet és tanítás lényegéhez tartozó és a tanárok által végzendő egyéb intézeli teendőket is ez első értekezleten osztottuk szét, ami nagyobb munkát azért nem okozott, mert a kartársak, miként a múltban, úgy ez évben is, szívesek voltak az általuk eddig vezetett ifjusági egyesületek és körök élén maradni s végezni a jegyzői és könyvtárnoki teendőket.

A tanári kar különben ez esztendőben 30 értekezletet tartott. A folyóügyeken kívül főbb tárgyait képezték ez értekezleteinknek: A féléves rendszer és az Utasítások; a vallástani órák számának emelése; az iskolai ünnepek számának s idejének meghatározása; az új Rendtartás; az egyházkerületi tanári értekezlet tárgysorozata; az egyházkerületi Hitelszövetkezet kérdése; szavazás az egyházmegyei elnökségre stb.

Nem hivalkodásból, de a tényeknek megfelelőleg felemlitem, hogy a tanári kar azonfelül, hogy tanári köteleességét végezte, a helyi társadalom irányában is teljesítette köteleességét, amennyiben közreműködésével hathatósan hozzájárult ez évben is a városunkban fennálló különféle egyesületek céljainak

előmozdításához. Így dr. Popini Albert és dr. Vietórisz József a Bessenyei-körben fejtettek ki dicséretes buzgóságot; dr. Pröhle Vilmos a gazdakörben és a kereskedő-ifjak egyesületében tartott tanúságos felolvasásokat; Leffler Sámuel a jótékony nőegylet lelkes titkára 30 év óta. Eltscher Simon, Kozák István és dr. Vietórisz József a polgári leányiskolában és a nőegylet által fentartott női ipariskolában tanítottak. Porubszky Pál elnöki tisztében a községi iskolák és óvodák érdekének istápolója. Adorján Ferenc a Luther-társaság irodalmi választmányának tagja.

Vallásos és hazafias érzés ápolása.

Ápoltuk az ifjúságban a vallásos és hazafias érzést; amazzal különösebben az ifjúsági i-tentiszteletek, ezt iskolai ünnepek rendezése által.

1. Így nemcsak résztvett a tanári kar és ifjúság a polgárság által szeptember hó 27-én tartott, II. Rákóczy Ferenc emlékére rendezett ünnepélyen, de november 28-án a városi színházban, ugyancsak e nagy fejedelem emlékére, „Rákóczy-estélyt“ rendezett következő műsorral:

I. RÉSZ.

1. Rákóczy-induló. Énekli a Vegyeskar.
2. Emlékbeszéd. Tartja: Dr. Pröhle Vilmos főgimn. tanár.
3. Kuruc nóták. Előadják: Tulács Mariska k. a. zongorán, Csázik József VIII. oszt. tan. cimbalmon.
4. Rákóczy Rodostón (melodráma). Írta Várady Antal, zenéjét szerzette Ábrányi Kornél. Szavalja: Katz Zoltán VIII. oszt. tan., zongorán kíséri: Simkó Gyula VIII. oszt. tanuló.
5. a) Repülj fecském (magyar ábránd) Reményitől. Zongorán előadja Szlaboczký Mártha k. a.
- b) Czinka Panna (magyar ábránd) Zsadányi Ármándtól. Hegedűn előadja Ferlicska Gyula V. oszt. tan., zongorán kíséri Szlaboczký Mártha k. a.
6. Török bársony süvegem . . . Gyöngé violának . . . Énekli a Vegyeskar.

A vegyeskarban résztvesznek:

Fráter Juliska, Gaál Irén, Gansl Irén, Gyuresán Erzsike, Heider Margit, Homolay Erzsike, Keresztessy Sára, Klainik Margit, Lakner Jolán, Schön Irma, Sztatkievics Ilonka és Tahi Jeanne kisasszonyok.

II. RÉSZ.

R o d o s t ó .

Tört. színmű I. felvonása. Írták: Géczy I. és Lampérth Géza.

SZEMÉLYEK :

1. II. Rákóczy Ferenc	Kiss Pál VIII. oszt. t.
2. Bercsényi Miklós	Porkoláb Zoltán VIII. oszt. t.
3. Bercsényiné	Fráter Kata <u>2</u> a.
4. Kőszeghy Zsuzsánna	Kertész Bella k. a.
5. Udvarhölgy	Ferenczi Irén k. a.
6. Mikes Kelemen	Lőrinczy Zoltán VIII. o. t.
7. Eszterházy Miklós	Münnich Ferencz VIII. o. t.
8. Cs. Pápay János	Konthy Géza VIII. o. t.
9. Csáky Mihály	Ujhelyi Tibor VII. o. t.
10. Vetésy János, a bécsi udvar kéme	Szabó József VIII. o. t.
11. Bonace, a francia követ	Leffler Béla VII. o. t.
12. Stahremberg Rüdiger	Ferlicska Kálmán VII. o. t.
13. Nagyvezír	Bartos László VIII. o. t.
14. Gergő, Bercsényi huszára	Bertha Jenő VIII. o. t.

Osztrák katonák.

Sugó: Ruhmann Emil VIII. oszt. t.

A tanulókra nézve az előadás ingyenes volt; aki mégis adózni akart a nemes célra — Rákóczi-szoborra, — az 20 fillért fizetett. Így befolyt tanuló-jegyekből 51.60 K. A közönség 484.40 korona értékű belépő jegyet vett meg, túlfizetés 29 K. volt. A bevétel tehát 565 koronára emelkedett. Ezzel szemben a kiadás 368.72 koronát tett ki, mely következőleg oszlott meg: Makó színingazgatónak ruhákért 122.14 K., zongoráért: 40 K., fodrásznak: 38 K., nyomtatványra: 29 K., világításra: 24.54 K., S. A. karmesternek 30 K., a színház házmesterének: 40 K., vegyesre: 44.84 K., tiszta jövedelem 196.48 K. Ez összegből igazgató, tanárértekezleti határozat alapján, 100 koronát küldött a Pesti Napló szerkesztőségéhez a Kassán felállítandó Rákóczi-szoborra, mely újabb adomány által a tanártestület és tanuló ifjuság által a nagy fejedelem szobrára gyűjtött és elküldött összeg 252 korona 76 fillért tesz ki. A fenmaradt 96.48 koronát ifjusági célra tőkésítettük.

2. Megünnepeltük Deák Ferenc születésének 100-dik évfordulóját 1903. okt. 17-én a következő program szerint:

1. Nemzeti ima; előadja a Daloskör.
2. Emlékbeszéd, elmondja; Porubszky P. tanár.

3. Deák Ferenc élete és működése. Irta és felolvassa: Pataki Sámuel VIII. o. tanuló.

4. Deák Ferenc emlékezete Tóth Kálmántól. Szavalja Kiss Pál VIII. o. tanuló.

5. Hymnus: éneklí a Daloskör.

3. A reformáció évfordulóján rendezett iskolai ünnep műsora:

1. Hymnus Mozarttól. Éneklí a Daloskör.

2. Adorján F. vallástanár megnyitó beszéde.

3. Emlékbeszéd; írta és elmondja Kiss Pál VIII. o. tanuló.

4. Erős vár a mi Istenünk. Közének.

5. Október 31. Tóth Gyulától; szavalja: Lőrinczy Zoltán VIII. o. t.

6. A biblia. Felolvassa dr. Pröhle Vilmos tanár.

7. Október 31. Csengey Gusztávtól. Szavalja: Csernák Kálmán VIII. o. t.

8. Te benned biztunk . . . Éneklí a Daloskör.

Az ünnepélyt igazgató zárószava fejezte be, aki egyszersmind átadta Kiss Pál VIII o. tanulónak, mint a legjobb alkalmi beszéd írójának, a dr. Bartók Jenő ev. ref. lelkész s vallástanár által felajánlott 10 koronát.

4. Március 15-dikét szokott lelkesedéssel ünnepelte meg az iskola. Az ünnepség sorrendje volt:

1. Talpra magyar. Éneklí a főgimn. Vegyeskar.

2. Nemzeti dal Petőfi Sándortól: szavalja: Bertha Jenő VIII. o. t.

3. Beszéd. Tartja: Ruhmann Emil VIII. o. t.

4. Jelentés a „Kossuth Lajos emlékalapítvány“ ez évi pályázatáról. Felolvassa: Moravszky F. tanár.

5. A 100 koronás jutalomdíjat Porkoláb Zoltán VIII. o. tanulónak, a főgimnáziumi tanács 25 koronás külön díját Zsiska Dániel VIII. o. tanulónak kiosztotta Bencs László h. főgimn. felügyelő.

6. Részlet a jutalmazott pályaműből.

7. Március idusán. Irta és szavalja: Kiss P. VIII. o. tanuló.

8. Március 15-én; írta és szavalja: Münnich F. VIII. o. tanuló.

9. „Csak gyönyörű nemzet.“ Éneklí a Vegyeskar.

Jelentés

a Kossuth Lajos alapítvány kamataira hirdetett pályázat eredményéről.

Tizennégy éve, hogy a nyíregyházi polgárság, a március 15-diki eszmék hatása alatt, főgimnáziumunkban Kossuth Lajos nevére alapítványt létesített oly célból, hogy ennek évi kamataiban az az ifju részesüljön, aki a mellett, hogy a magyar történelem és irodalom tanulásában kiváló szorgalmat tanusít, egyúttal a meghirdetett pályázatban is kítűnik versenytársai közül pályamunkájával.

Eddigélé olyan történelmi pályakérdések szólitották sorompóba tanítványainkat, amelyek egy-egy magyar királynak, államférfiúnak vagy

valamely korszaknak történelmi ismertetését olykor-olykor az irodalmi fejlődés kapcsán tűzték ki feladatul. „Aki pedig ilyen tárgyról ír, az feladatát, — mint Taine Macaulayról mondja, — úgy oldja meg, hogy minden állítását bebizonyítja, mérlegbe veti az idézett szerzők igazmondását és kiigazítja a részrehabjlásból elkövetett hibákat. Ha ítéletet mond, a legbizonyosabb tényekre, a legvilágosabb elvekre, a legegyszerűbb következtetésekre támaszkodik. Nem ad semmit a tényekhez és semmit sem veszen el belőlük, mert óvatosság és kutatás árán kíván az igazsághoz eljutni. Bizalommal engedjük át magunkat oly kalauz vezetésének, aki a nemzet történetét ép úgy megírja, mint a kormánytét, megjelöli a szépművészetek és hasznos mesterségek haladását, leírja a vallásfelekezetek alakulását és az irodalmi ízlés változásait, lefesti az egymást követő nemzedékek erkölceit és még azokat a mozgalmakat sem hagyja figyelmen kívül, a melyek megváltoztatták a ruházatot, bútorzatot, lakomákat és nyilvános multságokat.“ Még fokozottabb mértékben vonja vizsgálódása körébe a nemzet életének e különféle tényezőit az, akinek az idén pályakérdésül kitűzött tételről kellett írnia, mely e három szóból áll: „Küzdelem nemzeti nyelvünkért.“

Hiszen a nemzeti nyelv életével, fejlődésével, mint a nemzeti művelődés eszközével kölcsönhatásban áll — Felméri szerint — az iskola, az egyház, a napi s időszaki sajtó, a költészet és művészet, a tudomány, a politikai intézmények, az alkotmány és kormányforma, hadviselés, amennyiben mindezekben a nemzeti genius nyilatkozik meg, és mint ilyenek az őseinktől reánk szállt hagyománynak szent és tiszteletre méltó részei; sőt még a műhely, a gyár, a bolt a maga erkölcsösítő befolyásával, mind-mind részesek a nemzet anyagi és szellemi fejlődésének folyamatában.

S minthogy ez ezerfelé ágazó tényezők egymással át, meg átszővődnek, egymásra befolyást gyakorolnak, a kívülről jövő hatásoknak engednek és azokra visszahatnak, ezért felismerésükre világos látás, a szálak kifejtésére erős kéz, a mozgalmak megmagyarázására megfelelő képesség és ügyesség szükséges.

A pályázatra jogosult VIII. osztály növendékei ily nagy feladattal állván szemközt, erejüket túlnyomó számban nem találták bizonyára megfelelőnek, mivel az elég nagy létszámmal dicsekvő osztálynak csupán négy növendéke nyújtotta be pályamunkáját a kitűzött határidőre.

Másfelől viszont el kell ismerni, hogy a pályamunkák szorgalmas, törekvő munkásságnak az eredményei, melyek szerzőiknek a nyelvi készségét, fogalmazó ügyességét dicséretesen mutatják be, bár abban a közös hibában szenvednek, hogy a pályatételnek inkább politikai, semmint irodalmi részét domborítják ki, pedig az irodalmi mozgalmak szokták felidézni a politikaiakat és az intézmények létesítését.

De, hogy az egyes dolgozatok sikerét és egymáshoz viszonyított értékét megítélhessük, lássuk mindegyiket külön-külön.

A II. számú, s „Hazádnak rendületlenül légy híve, óh magyar“ jelíggel ellátott munka szerzője, lazán szerkesztett fejezeteiben csak nagyon lassan, sokszor vontatottan halad előre, mely hibáját még az az eljárás is csak kicsiny mértékben enyhíti, hogy a politikai, társadalmi és erkölcsi állapotokat reflexiók kíséretében igyekszik ecsetelni; valamint az sem válik dolgozatának előnyére, hogy az írók küzdelmes törekvéseivel meglehetősen mostohán bánik el, jóllehet a Magyar Tudományos

Akadémia s a Kisfaludy-Társaság megalapításával kapcsolatban helyesen ítéli meg a magyar nyelvtudomány, szépirodalom és folyóiratok fejlődésében észrevehető lendületet. Synchronistikus előadása miatt több ízben ismétlésekbe esik, sőt még ellenmondásba is keveredik, amikor azt mondja, hogy „a negyvenes évek elején végre kivívta jogait a nemzeti nyelv“, s négy lappal utóbb így nyilatkozik: „nemzeti nyelvünk nem érvényesült mindenütt, különösen a hadügy terén nem.“ Úgy látszik, hogy a munka kisimítására már nem volt a szerzőnek ideje, pedig, hogy szépen, sőt lelkesen tud írni, arról a dolgozatnak emelkedett hangú bevezetése s befejezése fényesen tanuskodik.

A III. számú pályamunka, melynek jeligéje: „Ne higgy, magyar, a németnek!“ abban a szerkezeti hibában szenved, hogy a fejezetekre osztás tagoltsága merőben hiányzik belőle. Az Árpádházi királyok korától a Mária Terézia uralkodásáig terjedő időről szóló részletben a szerző alig beszél a tárgyalásra kitűzött kérdésről, amennyiben a kérdésnek inkább csak vázlatos, külső történetét ismerteti. Már a nemzeti felbuzdulás korával tüzetesebben foglalkozik, a társadalmi, politikai s irodalmi állapotokat biztos kézzel megírt, egyenletesen kidolgozott tanulmányban rajzolja meg. Igénytelen előadásában az események chronologiai sorrendjéhez ragaszkodik és meglegszik azoknak elmondásával anélkül, hogy hozzájuk fűzné a maga reflexióit. Néhol nekilendül, különben az egész dolgozaton elejétől végig nyugodt, kimért hang uralkodik.

Az I. számú, s „Él magyar, áll Buda még“ jeligéjű munka helyes szerkezetben, áttekinthető beosztással, sokszor aprólékos részletelig menő alaposággal szól nemzeti nyelvünk küzdelmeiről, miközben az íróknak lelkes munkásságát a megérdemelt méltatásban részesíti, sőt a nyelvújítás történetét a munka terjedelméhez viszonyítva nagyon is behatóan tárgyalja. Számos forrásmunkából meritett adatait ügyesen csoportosítva, mindent a maga helyére illesztve, kerekíti ki teljes egészévé. Felfogása már kevésbé önálló, mivel többnyire forrásainak felfogását teszi a magáévá. Stílusa nem egyenletes, olykor nagyokat mond, kifejezéseiben gyakran a szószaporítás terére téved, képeiben szokatlan katachresisszel él, mint ebben a példában: „Beh sokszor megfogták már a harangkötelet, hogy Magyarországnak megadják a végtisztességet.“ Helyesírási hibáit, úgy látszik, a másoló rovására kell írni. Végeredményében el lehet mondani, hogy ez a pályamunka nem emelkedik ugyan versenytársai fölé, hanem a küzdelemben tisztes sikerrel vesz részt.

A IV. számú pályamunkának jeligéje: „Rég veri már a magyart a teremtő.“ Ez a dolgozat egészben véve ügyes szerkezetével tünik ki, bár vannak benne részletek, amelyek lazán illeszkednek az egésznek keretébe. Szerzője hazafias lelkesedéssel fog munkájához, s az Árpádházi és vegyesházbeli királyok alatt elért nemzeti nagyság tudatában dicsőségtől dagadoz kebele, hogy aztán annál bánatosabb szívvel panaszolja el a magyar nemzetnek háttérbe szorulását a Habsburg-házból származott királyok alatt. Kuruc-magyar érzéstől hevülten szépítmény nélkül kimutatja, milyen veszedelmes volt a magyarságra nézve Mária Teréziának germanizáló, központosító politikája. Majd II. József erőszakos rendeletei fölött mond őszinte ítéletet, miközben sokoldalú megvilágítással, helyes felfogással magyarítja meg az okokat, amelyek II. József császárt ily alkotmányellenes eljárásra indították. Megfelelő nyomatékkal emeli ki a magyar fajnak elkorcsosulásra hajló gyöngeségét, s ezzel szemben a nemzeti ébredés apostolainak lelkes munkásságát, az írók önzetlen fára-

dozását. Ennek eredményeként öntudatos belátással, bár a részletekben itt-ott elkövetett tévedéssel, tünteti fel a magyar nyelvnek fokozatos térfoglalását II. Lipót, Ferenc és V. Ferdinánd alatt; és pedig nemcsak a társadalomban és irodalomban, hanem a törvényhozásban és közigazgatásban is. Széchenyi, Wesselényi, Felsőbüki Nagy Pál és Kölesey hazafias küzdelmeivel szembeállítja a főurak ellenállását, mint akik ellenségei voltak mindannak, ami nemzeti. De nemcsak a nemzeti törekvéseket megbénító osztrák ármánykodásról, hanem Európa nemzetek, a királyoknak magatartásáról, a magyar nemzeti közérzületről is helyes szempontok szerint fest hű képet, mely utóbbi a törvények alkotásában, a Magyar Tudományos Akadémia megalapításában, a színészet felkarolásában nyilatkozott meg, hogy aztán az absolutismus annál kegyetlenebb csapást mérjen rá. Végül a kiegyezés óta lefolyt időszak rövid ismertetése után rekapitulálja, majd emelkedett hangú befejezéssel zárja be munkáját. Stílusa többnyire szónokias és olyan szenvedélyes kifakadásokban bővelkedik, amilyenek értekező stílusban legalább is szokatlanok, amikor például, macskanadrágba bujtatott magyarokról, német huncutságról és más effélékről szól. Mindezt azonban tüzes magyar érzése, hazafias felbuzdulása mondatja vele, mit épűgy nem tekintünk hibának, mint a helyesírási hibákat, amiket bizonynyal a másoló követett el.

E jelentéktelen fogvatkozások mellett a IV. számú pályamunka oly jelességekkel ékeskedik, amelyekkel minden versenytársát felülmúlja, s így szerzője méltán rászolgált a 100 koronás pályadíjra; mellette az I. számú munka szerzője szorgalmáért, komoly törekvéseért érdemel elismerést, indítványozzuk tehát, hogy a főgimnáziumi pénztárból 25 korona jutalomban részesüljön, míg a III. és II. számú pályamunkák törekvő szerzői kivívták maguknak, hogy nyilvános dícséretet arassanak munkálkodásukért.

A bíráló-bizottságnak a tanártestület által magáévá tett eme véleményes javaslatát a főgimnázium kormányzó tanácsa elfogadván, a jellegés levélké felbontása után kitűnt, hogy a 100 koronás pályadíjat nyert munka szerzője: Porkoláb Zoltán, a 25 koronával jutalmazott munka szerzője: Zsiska Dániel, a III. és II. számú, s megdicsért pályamunkák szerzői: Hemlei Ábrahám és Ruhmann Emil.

5. Az 1848-diki törvények szentesítésének, április 11-ének évfordulóján, a napnak történeti fontosságát dr. Vietórisz József tanár méltatta.

Ünnepi beszéd

az 1848-ik évi törvények szentesítésének évforduló napján.

Mikor ünnepet ülünk, emlékezni és buzdúlni akarunk. Kegyelettel adózunk a múltnak, mely immár az emlékezeté, s reménnyel nézünk a jövőbe, mely a miénk és maradékainké. Vajha igaz lenne minden kegyeletünk, vajha jogos lenne minden reménységünk!

Valamikor azt énekelte a költő, hogy

Múltadban nincs öröm,
Jövődbe nincs remény.

S igaza volt, mert nemzetünknek bizony sokszor elborúlt egén akkor is „sötét felhő“ tornyosult, mely sűrű gyászfátyolként nehezedett a lélekre, hogy ne kívánjon emlékezni, ne tudjon remélni!

Lebbentsük fel e fátvolt ma, mikor a törvényhozás intézkedéséből nemzeti ünnepet tartunk, s az 1848-ik évi törvények szentesítésének évfordulóján pillantsunk vissza ez örökre nevezetes törvények történetére, fontosságára és eredményeire.

Valóban megragadó az a kép, melyet az 1848-ik évi április hó 11-ik napjának története tár elénk. A király az utolsó rendi országgyűlésen Pozsonyban a következő szavakkal nyújtja át a nádor kezébe a szentesített harmincegy törvénycikket: „Én magyar nemzetemnek szívből óhajtom boldogságát, mert abban találok fel a magamét is. Amit tehát ezek elérésére tőlem kívánt, nemcsak teljesítettem, hanem királyi szavammal erősítve ezennel át is adom neked, kedves öcsém s általad az egész nemzetnek, úgy, mint kinek hűségében leli szívem legfőbb vigasztalását és gazdagságát.“ E beszédre a nádor következőleg válaszolt: „Egy boldogított, hálás nép környezi itt Felsőed királyi székét, s a nemzet szíve soha forróbb szeretettel, több hűséggel nem dolgozott fejedelme iránt, mint dobog most Felsőedért, ki a jelen törvények szentesítése által honunk újjáalkotója lett. Valamint új, életérős alapra fektették ezek a törvények a magyar alkotmányt, úgy biztosabb alapot nyert általuk az a szent frigy is, mely e hazát Felsőedhez s királyi házához édes kapoccsal köti.“ A nagy jelenethez hozzáteszi a történetíró, hogy „a királyi család a rendek és a közönség lelkesült éljenzései között távozott, a főrendek és követek pedig saját házukba mentek, hogy együttes ülésben hallgassák meg az április 11-én szentesített törvényeket.“

Figyeljük meg jól e nyilatkozatokból egyfelől annak kijelentését, hogy a király a magyar nemzet hűségében leli szívének legfőbb vigasztalását és gazdagságát, másfelől azt a kitörő lelkesedést és igazi boldogságot, mellyel a rendekben képviselt nemzet e törvényeket fogadta.

Volt-e oka a királynak e nyilatkozatra? volt-e oka a nemzetnek e boldogságra?

Bizonyára volt; mert válságos időkben, mikor vihar söpör végig a világon, rettentő vihar, mely felszabadítja a lekötött erőket, megingatja a trónokat s rombadönti az intézményeket: hatalmas töke a nemzeti hűség, mert kiapadhatatlan forrása minden áldozatnak azért, akit szeret, azért, akiben bízik. Őszinte volt-e a kijelentés, vagy csak a körülmények által kicsikart kényszerű nyilatkozat: nem kutatta, mérlegelni nem akarta a nemzet; jogos bizalmatlanságánál százszorta nagyobb volt az öröme azon, hogy nemzet és király között, ha mindjárt csak látszólag is, létrejött az a kívánatos összhang, mely nélkül soha nem volt boldog a magyar. s hogy végre-valahára teljesültnek látta legfőbb óhajtását, melynek megvalósításán kézzel, ésszel, áldozattal, kitartással annyit fáradozott.

Mert ne gondoljátok, hogy e törvénysorozatot egyetlen nap véletlen szerencséje, egyetlen ember gondviselészerű éleslátása alkotta meg; hosszú évtizedek érlelő hatásának, legnagyobb honfiaink vállvetett munkájának eredménye az, melyet böles megfontolásnak kellett előkészítenie, s elszánt akaratnak megvalósítania. Mióta Európa művelt népei megtunták azt a természetellenes állapotot, hogy legjobb tehetségüknek saját boldogságuk érdekében való kifejtése és érvényesítése helyett sokszor a legönzőbb hatalom akaratának végrehajtói s idegen érdekek vak eszközei legyenek, mióta öntudatra ébredett bennük a hosszú időközön át

szunnyadó nemzeti eszme: hazánk is lépést akart tartani a haladással s alapvető intézményeink korszerű átalakításán buzgólkodott. Nem rajta múlt, hogy hamarabb nem érhetett célt; nem rajta múlt, hogy szinte legyőzhetetlen akadályokkal kellett megküzdenie.

Az alkotmány biztosítása, a közművelődés előmozdítása, az emberi jogok törvénybe iktatása, az osztálykülönbség kiegyenlítése, a magyar nyelv érvényesülése, szóval a nemzet létérdekének s a nemzeti ügy fejlődésének leghatalmas tényezői a nagy idők előtt több, mint félszázaddal már napirenden vannak valamennyi országgyűlésen s lépésről-lépésre, fokról-fokra emelkednek a jámbor szándék tétovázó gyöngeségétől az önrzetes követelés parancsoló erejéig. S mily érett belátásra, mily törhetetlen bátorságra, mennyi nemes türelemre s mennyi önfeláldozó lemondásra volt szükség ahhoz, hogy a nemzet véérébe átment s a támadások tüzában megedzett eme nagy eszmék törvényerőre emelkedjenek!

Valami kimondhatatlan vágy fogta el az embereket, hogy az előítélet és balfelfogás lidérenyomásától megszabadulva, minden bünt megbánva és minden sérelmet megbocsátva egymás keblére boruljanak s az igazi, önzetlen, munkás hazafiság magaslatára emelkedjenek.

Egyesülni minden szívnek egy dobbanásban a hazáért, felszabadítani a gondolatot, hogy mindenki érezze termékenyítő hatását, megosztani minden jogot, minden terhet, hogy a legnagyobb se szégyelje az áldozatot, a legkisebb se érezze tehetetlenségét, élni kiváltság nélkül, szolgálni bér nélkül s a nagy eszmékért való küzdelemben harcolni biztatás nélkül s ha kell, félreállani keserűség nélkül: bizony-bizony nehéz volt a feladat, de nem esüggesztő, kemény a munka, de nem fárasztó, nagy az áldozat, de nem visszariasztó.

S az alkotmányos harenak, e nemzeti küzdelemnek dicsősége annál teljesebb, mert egy cseppnyi vérfolt szennye sem tapad hozzá. De nem is tapadhatott; hiszen nemzetünk, jogának tudatában csak a magáét követelte, de a másét nem kívánta soha! Kilenc század óta soha se fogott fegyvert mások megtámadására, hanem mindig csak a maga megsértett jogainak védelmére, veszélyeztetett szabadságának biztosítására.

A szabadságért halni is kész, de vele soha vissza nem elő, a királyához ragaszkodó, de a maga jogából nem engedő, a mindenkivel szemben békés, de sérelmet senkitől sem tűró magyar lélek megtestesülése az a harmincegy törvénycikk, melyek mindegyike hatalmas kalapácsütés a régi rend bástyáin s egyszersmind megannyi erős oszlop, melyen az új Magyarország bizton felépíthető.

Nem sorolom elő valamennyit; elég, ha a következőket emlitem meg, mint olyanokat, melyek a szabadság, egyenlőség és testvériség eszméjének diadalát a legvilágosabban igazolják.

A XVIII. t.-e. a gondolat szabadságát, a XIX. az egyetemi tanítás és tanulás szabadságát, a XX. a lelkiismeret szabadságát biztosítja. Megszűnt a cenzúra, nincs többé vallásbeli különbség; gondolatait sajtó útján mindenki szabadon terjesztheti, a felekezetek közt az egyenlőség és viszonzóság elve kötelező.

A III., IV., V. t.-e. a független felelős magyar minisztérium alakításáról, az országgyűlésnek évenként való megtartásáról s az országgyűlési követeknek népképviselőlet alapján való választásáról intézkedik. E törvények óriási fontosságát csak akkor foghatjuk fel teljesen, ha a felelőség nélkül gyakorolt kormányzás rendszerének, a törvényhozásra hivatott országgyűlés mellőzésének káros következményeire s a rendi

képviselőt folytán a törvényhozásból kizárt millió és millió ember természetes jogának kézzelfogható sérelmére gondolunk.

Ugyancsak privilegiumokat szüntet meg a XV t.-c., mely eltörli az ösiséget, még inkább a VIII. t.-c., mely kimondja a közös teherviselést. Legyen egyenlőség és lőn egyenlőség!

De ezeken kívül is politikai, közjogi, közgazdasági, közigazgatási, közművelődési, hadügyi tekintetben annyi a reform, annyi a haladás, hogy nemzetünk rövid idő alatt igazán századok mulasztását pótolta.

„Mit rákentek a századok,
Lemostuk a gyalázatot.“

Halljátok-e, hogy dörgi a költő a szebb élet hajnalára ébredt nemzet fülébe s mint zúgja útána a talpra állított, lánggra lobbant, tettere buzdult magyarság:

„Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!“

Oda jertek mindannyian, kik nem tudjátok megérteni, hogy volt képes a nemzet egyszerre ennyi elhatározás bátor hirdetésére, ennyi erő páratlan kifejtésére; s oda jertek mindannyiszor, valahányszor a hazafiúi érzés melegében fogyatkozást, a hazafiúi kötelességek teljesítésében csüggedést éreztek.

Fény gyúlt ki a szemben — ideje volt már; ökölbe szorult a kéz — oka volt rá; esküre emelkedett a kar — joga volt hozzá; rombolt, hogy építsen — kötelessége volt.

Márciusi ifjak ti, első prófétái az Ige megtestesülésének, márciusi eszmék ti, hirdetői a nemzet feltámadásának, márciusi tettek ti, első megnyilatkozásai a fenkölt lélek teremtő erejének: tegyetek bizonyosságot, valljátok, kiáltásotok világgá, hogy a ti lelkesedétek, a ti szellemetek, a ti munkátok nélkül későn, vagy talán sohase értük volna el nemzetünk legnagyobb kincseit, legbecesebb vívmányait!

Ézért ünnepeljük hát április 11-én is, augusztus 20-án is, karácsonkor is, húsvétkor is, mindennapi imánkban is március 15-ét, a szabadság ünnepét, mert a törvény csak holt betű, melynek eleven tartalmat a lélek ad, a magyar lélek pedig ezen a napon bontakozott ki mélységes álmából, ezen a napon csattogtatta meg először hatalmas szárnyait.

Tanuljátok hát a márciusi ifjaktól lelkesedést, a márciusi törvényhozóktól bölcseséget, a nagy időktől példát, a nagy idők következményeitől okulást.

S ha tovább lapozva a történelem könyvében, sok keserőséggel, sűrű könnyhullással olvassátok a későbbi eseményeket, ha úgy találjátok, hogy a hűség és bizalom nem mindig egy úton kereste a haza boldogságát, s ha azt érzitek, hogy a törvényekben biztosított jogokon kívül is vannak még kiolthatatlan óhajai s be nem váltott reményei a magyar nemzetnek: álljatok meg egy pillanatra az 1896-ik évi VII. törvénynél, mely „a magyar állam ezeréves fennállásának emléket a kegyelet, hódolat és királyi hajlandóság nyilatkozataival örököltette meg.“

Fontoljátok meg, hogy hazánk alkotmányos szabadsága és zavartalan fejlődése ezer év tanúsága szerint úgy van biztosítva, ha a munkás nemzet fáradozását alkotmányos kormány igazgatja, s ha a bölcs király gondoskodását hűséges nemzet támogatja.

Becsüljétek meg a munkát, őrizzétek meg a hűséget!

Éljen a haza! Éljen a király!

Szépen kimagaslik ünnepségeink sorából a Nagykálló városában tartott iskolai ünnep Főgimnáziumunk tanári kara és ifjúsága ugyanis a millenniumi emlékünnepet május 10-én a nagykállai szabadságszobor előtt tartotta meg.

Nagykálló városának érdemes előljárósága s az ottani állami gimnázium tanártestülete nemcsak tudomásul vette az ünnep bejelentését, hanem a maga részéről is mindent elkövetett, hogy sikerüljön az ünnep s becsületet valljon a régi magyaros vendégszeretet.

A 15 tanárból és 372 tanulóból álló társaságot, mely vonaton ment Nagykállóba, a város nevében Seres József főjegyző, a gimnázium nevében Schurina István igazgató üdvözölte, kiknek szíves szavaira a főgimnázium igazgatója válaszolt. A zászló alatt trombita és dobszóval bevonuló ifjúság csakhamar otthonosan érezte magát a fellobogózott városban, melynek nevezetességeit az ottani diákokkal együtt kisebb csoportokra oszolva, érdeklődéssel nézte meg, míg a tanártestület reggelire a kállai kollegák vendége volt.

Az egyre jobban és jobban sötétlő felhők s a csakhamar megindult eső kissé megzavarta, de meg nem gátolta a kilenc órakor kezdődő hazafias ünnepet, melyben a kivonult ifjúságon kívül Nagykálló város színe-java jelen volt. Tanítóik vezetése alatt kivonult a népiskolák növendékserege, fiúk, leányok egyaránt. Főgimnáziumunk dalosköre a Hymnust énekelte el, majd Porubszky Pál főgimn. tanár méltatta szép beszédben a nap jelentőségét, alkalomszerűleg beleszövéen beszédébe az imént eltemetett Jókai Mórnak emlékezetét is. Ezután Dubay István főgimn. tanuló lépett az emelvényre s hatásosan szavalt a Jókainak „Ezer év“ című költeményét. Őt Kiss Pál főgimn. tanuló váltotta fel, ki ügyes beszéd után a főgimn. ifjúság szép koszorúját tette le az emlékmű talapzatára.

A nagykállai testvér-gimnázium nevében Bodi Mihály tanár intézett buzdító beszédet az ifjúsághoz, mely figyelmes meghatottsággal hallgatta a hazafias érzéstől hevített gyűjtő szavakat. A beszéd után két tanuló a kállai gimnázium koszorújával díszítette az emlékoszlopot. A beszéd előtt és után a főgimnázium dalosköre szerepelt két hazafias darab eléneklésével.

Az ünnep után a két iskola tanuló ifjusága versenyjátékra kelt a gimnázium udvarán s nem egy derült percet szerzett a város jelenlevő szép hölgyközönségének. Majd ebédre gyülekezett az internátus helyiségeiben. A fejenként egy koronaért kiszolgáltató ebéd minősége, mennyisége és tálalása kifogástalan volt. Az ifjuság ebédjéhez a város adta a bort.

A főgimnázium tanártestületének tiszteletére Nagykálló városának hatósága s a gimnázium tanártestülete ünnepi bankettet rendezett, mely pazar bőségével és lelkes hangulatával kiválóan beleillett az ünnep programmjába. Magától értetik, hogy talpra esett tósztokban sem volt hiány.

Midőn ismételten, ez úton is, hálás köszönetet mondunk a szíves fogadtatásért és közreműködésért Nagykálló város előljáróságának, a tanári testületnek, az internátus vezető férfiainak s általában a város értelmiségének, — azon óhajtasunknak adunk kifejezést: vajha alkalmunk és módunk lenne, a nagykállai szíveslátást Nyiregyházán leróni!

Fel kell említenünk még, hogy a tanártestület és ifjuság zöme a délutáni vonattal ért haza, míg 49 tanuló, három tanárral, gyalog tette meg a 15 km. utat s útközben a Nagyszálláson Klár Andor földbirtokosnak volt szívesen látott vendége.

Köszönet a vendéglátó házi úrnak!

7. Nyári mulatságát június elsején a Sóstón tartotta az ifjuság.

Egészségi állapot.

Az egészségi állapot a lefolyt iskolai esztendőben jónak mondható, amennyiben mindennemű járványtól meg voltunk kímélve. Sajnos azonban, hogy Mészáros Ferenc tanár hetekig tartó betegségben feküdt, és hogy egyes tanítványaink, ami oly tekintélyes létszám mellett, mint a mi iskolánké is, természetes, enyhébb és nehezebb lefolyású betegségen estek keresztül; sőt egyesek még ma is gyötrő, kínosabb betegségben szenvednek. Így egyik tanítványunk izületi csúzban, az iskolai esztendőnek nagy részét a szülői házban volt kénytelen tölteni; egy másikat a vármegyei kórházban műtét alá kellett vetni, a

mennyiben az orvosok a betegnél csoutszút konstatáltak; egy egy harmadik Olaszország enyhébb éghajlata alatt keres gyógyulást.

Szeptember 8-ikán vizsgálta meg osztályonként a tanulók szemeit Dr. Saáry Sándor gimn. orvos, két tanulónál talált szemfekélyt

Dr. Konthy Gyula városi orvos pedig szept. 10-én végezte az oltást, illetőleg újraoltást. Beoltatott 93 tanuló. I. osztályban 21; II-ban 36; III-ban 21; IV-ben 15.

A tanulók magaviselete.

A tanártestületet a fegyelem gyakorlásában atyai szeretet, humánus bánásmód, művelt emberekhez illő s művelt ifjaknak szóló eljárás vezérelte; a hatás el sem is maradt, minek következtében tanítványaink viselkedését általában megfelelőnek mondhatom. A tanulók viselkedésére azonban nem egyedül a tanári kar és iskola vannak befolyással; a szülői háznak, a társadalomnak hatása, nagyon sokszor rontó hatása elől lehetetlen őket legtöbbször elzárnunk. Vérmérséklet, egészségi állapot, életmód, szintén döntő hatásuak a tanuló jellemének kialakulására, melyeket a tanítónak következetes, öntudatos gyöngéd bánásmód mellett sem lehet vajmi gyakran helyes irányba terelni. S hallatszik is a panasz, hogy az ifju nem a korát megillető nemes örömeiben keres vidulást; nagyok társasága s szórakozása után tör, saját vesztére. A szerénység, mely az ifju embernek legszebb ékessége, vajmi soknál hiányzik, de megvan a hányavetiség, az önhiúság, mely léha, kihívó viselkedésben nyilvánul, s abban, hogy egyik-másik tudni sem akarja, mivel tartozik az előjáróknak, az idősebbeknek, a valódi érdemnek. Tekintély előttük nincsen; e fogyatkozások és e helytelen viselkedés kényszeríti aztán a tanári kart, hogy az iskola fegyelmi szabályait szigoruan alkalmazza. Így cselekedtük mi ezt ez iskolai esztendőben is, több ízben. Megrovásban, büntetésben kellett részesítenünk több magasabb osztályba járó tanulót, kettőnek kilépését pedig iskolánkból, nehézség nélkül tudomásul vennünk.

Egyoldalúlag ítélkeznék azonban az, aki a szórványosan előforduló, megrovásra méltó ez esetekből az egész tanulóifjúság helytelen viselkedésére akarna következtetni; tanulóifjúságunk zömét erkölcsi magaviselet dolgában, miként említettem, megrovás nem illeti.

Tanulmányi eredmény.

Ugyanígy kielégítőnek mondható a tanulók által felmutatott tanulmányi eredmény is. Hogy csak kielégítőnek mondom az eredményt, az onnan van, hogy sok oly elem tódul a gimnáziumba, mely nem oda való. Sokan továbbá a látszatért tanulnak, nem tudományszeretetből, s így az általok végzett munka félmunka, felületes. Azután valljuk be: akad akárhány tanuló, kinek főtörekvése tanárát kijátszani akarni, amiben vajmi gyakran segédkeznek a szülők, a szállásadók, amennyiben könnyedén kiállítják az óramulasztásokat igazoló bizonyítványokat. Szóval: nem minden szüle támogatja a tanárt munkájában; pedig az iskola magában nem végezhet eredményes munkát, nagyon rá van utalva a szülői ház segítségére, közreműködésére. Felemlítem itt, hogy jól esnék, ha beszámolhatnék arról, hogy mily szép számmal keresnek ifjaink közül üdítő szórakozást idegen nyelvek vagy zenének tanulásában, s mily szép e tekintetben is az eredmény. Fájdalom, az ellenkezőt bizonyíthatom. Résztveletlenség miatt be kellett szüntetnünk a külön rendezett német nyelvi tanfolyamot, a zenekört. Pedig az iskolai előljáróság kijelentette, hogy ebben az irányban is kész meghozni a szükségelt áldozatot.

Ifjúsági egyesületek.

Bessenyei-kör.

A Bessenyei nevét viselő önképzőkörünk ez iskolai évben is *Porubszky Pál* tanár elnöklele alatt alakult meg, szeptember 12-én. Ugyanekkor tisztviselőül választotta a következőket: *Pataki Sámuel VIII. tanulót* alelnöknek, *Porkoláb Zoltán VIII. o. t. titkárnak* és *Kiss Pál VIII. o. t. főjegyzőnek*. Tisztviselők lettek továbbá még *Leffler Béla VII. o. t. pénztáros*, *Bartos Mihály VII. o. t. aljegyző*, és *Bartos László VIII. o. t.*

háznagy. Könyvtárosoknak választotta a Kör: Zsiska Dániel, Neumann Gyula, Lichtblau Béla, Konthy Géza VIII. oszt. tanulókat, alkönyvtárosoknak pedig: Schwarcz Miklós, Stern Jakab Mór, Somogyi Imre és Pipesák István VII. oszt. tanulókat.

Rendes tagja volt a Körnek a VIII. osztályból 37, a VII.-ből 29, hallgató tagja a VI. osztályból 29, összesen 95.

Tartott a Kör 21 rendes, egy alakuló, egy évváró s egy díszülést.

Beérkezett 44 dolgozat; ezek közül felolvastak a Bíráló Bizottságban 43-at, mely közül tüzetes bírálat alá bocsátottunk tizenhetet. A megbírált dolgozatok közül elfogadott a Kör hatot.

A Körrel egyidejűleg megalakult a Bíráló Bizottság is 18 taggal; tartott összesen 20 ülést. Bírálatával dícséretet nyert Kiss Pál főjegyző, mely bírálat az emlékkönyvbe is beiratott.

A Körben előadott szavatelok száma 54. Ezek közül dícséretes fokozatot nyert egy, a Dubay Istváné; sikerült fokozatot 5, névszerint Kiss Pál, Dubay I., Katz Zoltán VIII. és Ferlicska Kálmán, Weisz Sámuel VII. oszt. tanulók szavatelai, a többi részben kevésbbé sikerült, részben elmondott, vagy el nem fogadott fokozatot kapott.

Március 15-iki ódájukért 10—10 korona jutalmat nyertek Kiss Pál és Konthy Géza VIII. oszt. tanulók, megdícsértetett Münnich Ferencz VIII. o. tanuló költeménye.

Nyilvánosan szerepelt a Kör II. Rákóczy Ferenc emlékére tartott ünnepélyen nov. 28-án; a március 15-iki ifjúsági ünnepen, s a Nagykállóban május 10-én tartott millenniumi ünnepen.

A rendes évi pályázaton jutalomdíjat nyertek:

Leffler Béla VII. o. t. A becsületért c. történeti elbeszélésével 40 koronát.

Bartos László VII. o. t. Óda a jelenhez c. lírai költeményével 30 koronát.

Bevétele volt a Körnek 174 kor 40 fillér; kiadása 91 kor. 20 fillér. Maradvány: 83 kor. 20 fillér.

Daloskör.

A főgimnáziumi Daloskör ez évben is Santroch Alajos ének- és zenetanár vezetése és Leffler Sámuel főgimn. tanár elnöklete alatt működött.

Megalakult szept. 9-én 47 taggal, kik közül 16 a VIII., 19 a VII., 10 a VI., 2 az V. osztály növendéke volt.

Tisztikarát következőleg választotta meg: Sipos Imre VIII. o. t. alelnök, jegyző pénztáros: Molnár Gyula VII. o. t., szerláros: Nyerges Ferenc VI. o. t. lett, majd az év folyamán ennek helyébe Kardos Elemér VI o. t. lépett.

A daloskör hetenként két alkalommal gyakorolta magát. Működését eleinte mint négyes férfikar kezdte meg s mint ilyen vett részt a szeptember hó 27-én Nyiregyháza városa által rendezett II. Rákóczy Ferenc népünnepélyen; ugyancsak fellépett okt. 17-én a Deák Ferenc emlékéen rendezett ünnepen és okt. 31-én a reformáció emlékünnepén.

Az a körülmény, hogy az ifjusági Bessenyei önképzőkör Porubszky Pál főgimn. tanár elnöklete alatt november hó 27-én „Rákóczy-estélyt“ rendezett, forduló pontot képez a daloskör ez idei életében. Hogy az ifjuság estélye minél kedvesebb, fényesebb és sikeresebb legyen, a vezetőség elhatározta, hogy a helybeli hölgyek közül többeket fel fog kérni a vegyes-daloskörben való részvételre. És csakugyan készséggel vettek részt az átalakult vegyeskarban a következő kisasszonyok: Fráter Juliska, Gaál Irén, Gansel Irén, Gyuresány Erzsike, Heider Margit, Homolay Erzsike, Keresztessy Sárka, Klajnik Margit, Lakner Jolán, Schön Irma, Sztatkievicz Ilona. Az alsóbb osztálybeli tanulókkal is kibővített vegyes daloskör 84 tagból állott. Valóban ez impozáns kar közreműködése a nov. 28-iki estélyen az ünnepély egyik fénypontját képezte. Ezenkívül mint ilyen működött még: március 15-én, ápril 11-én, május 10-én a tanári kar és az ifjuság által Nagykállóban rendezett millenniumi ünnepélyen és végül az iskola évváró ünnepén.

Tornakör.

Megalakult október 24-én.

Alelnökké választott: Toldi László VIII. o. b. tanuló, szertárossá: Münnich Ferenc VIII. o. b. tanuló, jegyző-pénztárossá: Tester Kálmán VII. o. b. tanuló, előtornászokká: Kurek Pál, Stevo József, Porkoláb Zoltán, Szabó József VIII. o. b. tanulók, helyettes előtornászokká: Némethy Albert, Tester Kálmán, Békefi Elemér VII. o. b. Dibáczy József, Klinovszky Gyula VI. o. b. tanulók.

Az alapszabályok felolvasása után a jegyzőkönyvet aláírta 11 VIII. o. b., 14 VII. o. b., 11 VI. o. b., 16 V. o. b. tanuló, összesen tehát 52 tanuló. Az elnök ajánlatára felvétetett 14 algimnáziumi tanuló is.

Gyakorló óráit a kör szombaton d. u. 5–7 óráig tartotta. A téli hónapokban a körnek 5 csapatba beosztott tagjai a szergyakorlatok fokozatos betanulása által az arányos testképzés eszménye felé törekedtek. Tavasz kezdetével pedig a játéklér lett a kör tagjainak állandó tanyája, ahol is különösen a füleslabda-játékot üzték lankadatlan kitartással.

A kör vagyoni állapota:

Tagsági díjából befolyt	52 korona — fillér.
Bírság-pénzekből befolyt	2 korona 80 fillér.
Összesen:	54 korona 80 fillér.

A kör tagjainak erőfelvételi statisztikája:

Folyó szám	N é v	Húzódás	Sarkazás	Törődés	A pontok összege	Mellkas		Felkar		Csapat száma
						belé- legzés	kilé- legzés	nyújt- va	hajlít- va	
1	Kurek Pál	22	44	22	88	95	83	29	32	I.
2	Ujhelyi Tivadar	26	54	34	114	97	87	27.5	30.5	I
3	Münnich Ferenc	10	18	8	36	93	89	29	32	I.
4	Ujhelyi Tibor	10	24	14	48	96	86	29	32.5	I.
5	Némethy Albert	18	60	42	120	97	80	26.5	30.5	I.

Folyó szám	N é v	Húzódás	Sarkazás	Tolódás	A pontok összege	Mellkas		Felkar		Csapat száma
						belé- legzés	kilé- legzés	nyújt- va	hajlít- va	
6	Márczy András	28	55	30	113	102	84	29	33	I.
7	Nagy András	28	56	28	112	93	82	27.5	31.5	I.
8	Hemley Ábrahám	28	50	30	116	93	80	24.5	28	I.
9	Oláh János	16	40	24	80	90	78	25	29	I.
10	Szamuely Jenő	18	34	28	80	94	86	24.5	27.5	I.
11	Pivnyik András	16	56	20	112	95	86	26	30.5	I.
12	Toldi László	44	90	50	184	107	86	32	37	I.
13	Hibján Géza	18	20	18	56	88	82	25	29	II.
14	Bozán Zoltán	10	24	14	48	89	82	25	29	II.
15	Klitzkó Lajos	14	24	10	48	86.8	78.5	24	27.5	II.
16	Oláh Miklós	10	26	16	52	87.5	80	24	29.5	II.
17	Stevo András	40	88	48	176	91	81	26	29	II.
18	Kovács Jenő	20	50	26	92	89.5	84.5	26.5	30	II.
19	Bartsch Frigyes	28	46	18	92	90	81	24.5	28	II.
20	Tester Kálmán	20	40	20	80	84	79	23.5	27.5	II.
21	Lányi Imre	32	70	36	136	82.5	76.5	23.5	27	II.
22	Porkoláb Zoltán	38	76	40	154	98	89	30	34.5	III.
23	Békefi Elemér	30	64	34	128	92	78	26	30.5	III.
24	Münnich Mihály	14	20	14	48	91	80	27.5	30.5	III.
25	Kardos Elemér	12	20	8	40	97	84	26	30	III.
26	Fedor István	8	14	6	28	89	85	25	27.5	III.
27	Váradai Béla	10	20	10	40	84	78	23	26	III.
28	Lefkovics Sámuel	6	10	4	20	85	75	23	27	III.
29	Goldmann Mór	20	33	20	73	88	76	26	30	III.
30	Foltin Endre	18	40	22	80	90	82	25	27.5	III.
31	Harstein Jenő	14	30	8	44	88	78	25	27	III.
32	Ujhelyi József	10	24	40	74	88	80	26	30	III.
33	Rác Károly	24	40	30	94	90	88	28	31	III.
34	Stein Jenő	14	35	24	73	86	80	25	28	III.
35	Huraj Lajos	22	42	20	84	90	82	28	30½	III.
36	Szabó József	24	48	24	96	95	81	27	31	IV.
37	Dibáczy József	30	61	32	123	94	83	26	30	IV.
38	Nagy Pál	14	26	12	52	88	76	24	28	IV.
39	Vietórisz László	6	20	12	36	80	78	22	24	IV.
40	Margitay János	2	10	2	8	80	72	21	24	IV.
41	Altman Viktor	18	38	20	76	84	81	25	30	IV.
42	Süveges Jenő	14	22	8	44	84	77	24	28	IV.
43	Szilágyi Géza	16	20	4	40	82	74	23	25	IV.

Folyó szám	N é v	Húzódás	Sarkazás	Törlődás	A pontok összege	Mellkas		Felkar		Csapat- száma
						belé- legzés	kilé- legzés	nyújt- va	hajít- va	
44	Böhm Ignác	10	18	6	32	77	72	20	23	IV.
45	Stevó József	14	22	4	36	73	68	19	22	IV.
46	Hemlei Ignác	20	30	10	60	85	77	22	26	IV.
47	Incédy Lajos	8	18	6	24	79	69	20	23	IV.
48	Budaházy Miklós	6	30	20	62	91	89	27	30	IV.
49	Bartos Mihály	20	50	30	100	94	81	25	29	V.
50	Klinovszky Gyula	14	39	14	56	98	89	26	30	V.
51	Burger Vince	12	21	12	45	92	86	25	28	V.
52	Gurbán Ödön	14	30	26	70	87	79	24	27	V.
53	Felberbaum Emil	12	34	16	56	81	72	21	23	V.
54	Lejtrik Hyula	18	30	18	72	91	81	23	26	V.
55	Lojek Gyula	30	60	40	130	82	78	21	25	V.
56	Móhr Gyula	26	30	34	94	80	76	22	25	V.
57	Molnár János	10	34	16	52	86	79	24	28	V.
58	Mráz Mihály	18	28	28	74	92	84	26	29	V.
59	Nagy Ferenc	14	46	16	60	81	74	21	23	V.
60	Spira Imre	20	51	24	88	80	71	21	23	V.
61	Szanyi János	20	54	12	54	89	82	24	29	V.
62	Vertse Andor	20	50	30	100	86	77	26	28	V.

Iljusági gyámintézet.

Adorján Ferenc tanár vezetése alatt áll s célja szegény, szorgalmas és jó magaviseletű evang. tanulókat az iskolai év elején tankönyvekkel és tanszerekkel segélyezni. Hat év óta áll fenn s ez idő alatt 48 tanulót segélyezett 449 kor. 58 fillérrel.

Folyó évi számadása a következő:

Bevétel:

Az	I. osztály gyűjtése	21 korona	56 fillér.
A	II. „	„	24 korona	53 fillér.
A	III. „	„	24 korona	34 fillér.
A	IV. „	„	8 korona	14 fillér.
A	V. „	„	23 korona	96 fillér.
A	VI. „	„	19 korona	60 fillér.

Átvitel 122 korona 13 fillér.

	Áthozat	122 korona	13 fillér.
A VII.	" "	10 korona	01 fillér.
Úrvacsorai offertórium		6 korona	69 fillér.
	Összesen:	138 korona	83 fillér.

Kiadás:

A központi pénztárba küldetett	34 korona	68 fillér.
10 tanuló segélyezésére fordítottatott	100 korona	— fillér.
Postaköltségre	— korona	22 fillér.
Tőkésítettett	10 korona	53 fillér.
	Összesen:	145 korona 43 fillér.
Gyámintézeti tőke 1903. december 31-én	471 korona	92 fillér.

Filléregylet.

Az osztályfőnökök a heti gyűjtéseket a filléregylet vezetőjének adták át, ki a begyűlt összegeket időnként pénzüintézetbe helyezte kamatozás végett.

A múlt évi értesítőben június hó közepén kimutatott vagyon 848 korona 44 fillérről, a hó végéig még befolyt adományok és a június hó végi 20 kor. 33 fillér kamattal együtt 1903. július hó elsején 895 kor. 88 fillért tett ki.

A folyó tanévben június hó 6-án ez volt a fillér-egylet forgalma:

Bevétel:

Az I. osztályban begyűlt	76 korona	63 fillér.
A II. " "	39 korona	46 fillér.
A III. " "	48 korona	62 fillér.
A IV. " "	69 korona	82 fillér.
Az V. " "	63 korona	70 fillér.
A VI. " "	5 korona	91 fillér.
A VII. " "	30 korona	01 fillér.
A VIII. " "	65 korona	— fillér.
Rajzolóktól	1 korona	64 fillér.
1903. dec. 31-én kamatok	19 korona	33 fillér.
	Összesen:	420 korona 12 fillér.

Kiadás:

1. Rozsnyói árvaháznak a miskolci ker.
pénztárba portóval 12 korona 12 fillér.
 2. Két szorgalmas tanulónak jutalom-
könyvekért 34 korona — fillér.
 3. 12 szorgalmas tanulónak á 20 kor.,
kettőnek á 15 korona, és hatnak á
10 korona 330 korona — fillér.
 4. Hat szorgalmas tanulónak jutalom-
könyvekre 46 korona — fillér.
- Összesen: 422 korona 12 fillér.

A bevételbeli hiány bőséges fedezetet talál a június hó folyamán bejövendő gyűjtésben és a június végi kamatokban, s így vagyonunk is szaporodni fog.

Hivatalos látogatások. Siegmeth Károly felolvasása.

Géresi Kálmán főigazgató hivatalos látogatását március hó 22—26. napjain végezte.

Materny Lajos debreceni lelkész, tiszavidéki főesperes, az egyházkerület püspökének megbízásából május hó 19-én érkezett körünkbe s vezette a VIII. osztály ág. h. ev. tanulónak vallástani vizsgálatát.

Úgy a tankerületi főigazgató, mint a főesperes a látottak és tapasztaltak felett meglegedésöket fejezték ki

Siegmeth Károly magyar állami vasuti főfelügyelő úr Debrecenből, a főgimn. tanári kar felkérésére, március 24-ikén tartotta tanulságos előadását, vetített képekkel mutatva be a Tiszavidéket a Tisza forrásától Tokajig. Ez alkalommal a tanulóifjuság belépő díjakból 76 korona 80 fillért gyűjtött össze kirándulási kiadások fedezésére. Ez összeghez járult: I. osztály 7 kor. 60 fill., II. osztály 11 kor. 80 fill., III. osztály 7 kor. 40 fill., IV. osztály 10 kor. 80 fill., V. osztály 8 kor. 60 fill., VI. osztály 10 kor., VII. osztály 8 kor. 80 fill., VIII. osztály 9 kor. 80 fillérrel. A pénz egyelőre pénzintézetbe helyeztetett el.

Fogadja az igen tisztelt főfelügyelő úr hálás köszönetünket ez úton is élvezetes előadásáért.

A főgimnáziumi tanács intézkedései.

A tanács ez évben 6 rendes és 3 bizottsági ülést tartott. Ha ez üléseknek jegyzőkönyveit lapozzuk, azt látjuk, hogy egy törekvés, mint vezetőelv olvasható ki azokból: fokozatosan, öntudatos munkával fejleszteni iskolánknak szellemi és anyagi javait.

Ez elvnek szemmeltartása mellett nem feledkezett meg a tanulók s tanárok érdekeinek szolgálatáról sem. Tan- és tápintézeti díjakat engedett el vallásfelekezeti különbség nélkül 87 tanulónak, s folyósította az ösztön- és jutalomdíjakat. Az elengedett tandíj 2110 korona, a tápintézeti díj 560 korona, a kiutalványozott ösztöndíj pedig 2507 korona.

Emelte, bár egyelőre feltételesen s ideiglenesen, a tanárok lakáspénzét.

Döntött az egyházkerület által elhatározott, az iskolát kormányzó szabályrendelet tárgyában.

Tervszerű s lankadatlan közbenjárásának kell betudni azt, ami a múlt iskolai évben még csak kilátásba helyeztetett, hogy tanintézetünk, beruházási segély címen, az épület bővítésére az ez évi állami költségvetés szerint 120 ezer koronát kap.

Adományok. Alapítványok.

1. Szénásy Béla budapesti papiroskereskedő szegény tanulók részére füzeteket ajándékozott.
2. A nyíregyházi kölcsönös segélyező-egylet, mint szövetkezet 30 koronát adott a tápintézetnek.
3. Ugyancsak a tápintézetnek adoti: a nyíregyházi gazdasági és kereskedelmi hitelintézet 50 koronát.
4. Nyíregyháza városa 100 koronát.
5. A nyíregyházi kaszinó 40 koronát.
6. A nyíregyházi takarékpénztár a főgimnázium céljaira 100 koronát küldött.
7. Egy szegény tanuló segélyezésére a nyíregyházi gazdasági és keresk. hitelintézet 25 koronát adott.
8. Lendvai Kálmán úr jutalomdíjul egy tanulónak 10 koronát adományozott.
9. Jóba Elek úr egy szorgalmas tanuló jutalmazására ez évben is 10 koronát adományozott.

10. Hartstein Sándor ügyvéd úr a legjobb gyorsírónak 10 koronát.

11. Kovács András nyíregyházi vaskereskedő úr 8 pár korcsolyát ajándékozott, melyből egy-egy párt kaptak: Bartos László, Héthy Lajos, Kurek Pál VIII., Némethy Albert, Oláh János, Somogyi Imre VII., Stevo József V., Kovács Gyula IV. o. tanulók.

12. A nyíregyházi kaszinónak tagjai, miként a múlt években, úgy a lefolyt tanévben is Hoffmann Ferenc úr, mint a kaszinó gazdája útján s az igazgató közvetítésével, kisebb részletekben 229 koronát adakoztak szegényebb sorsú tanulók segélyezésére. Ez összegből és a múlt évi 37 korona maradványból nyolc tanuló teljes öltözetet, három tanuló egyes ruhadarabokat, 10 tanuló tornainget és övet kapott. Tandíjhátáránya 3 tanulónak fizetett ki. Kiadás: 221.70 korona.

A majális alkalmával rendezett tornaverseny győzteseinek jutalmazására a lelkes tanügybarátok mintegy 42 kor. adományoztak.

Ezen összegből díjat nyertek *tutásból*: Mihályi János, Sulcz Lajos, Gnantt Béla I. oszt. tanulók; Oberländer László, Porubszky András, Guttman Andor II. oszt. tanulók.

Magas ugrásból: Lejtrik Gyula, Kovács Gyula, Vertse Andor IV. oszt. tanulók, Tóth László, Münnich Mihály, Huray Lajos V. oszt. tanulók; továbbá Klinovszky Gyula, Deutsch Zoltán, Lefkovics Sámuel VI. oszt. tanulók, ezek között Klinovszky Gyula érte el a legjobb eredményt 1.50 cm-rel.

Súlydobásból: jobb és balkézszel Toldi László VIII. o. tanuló 18.97 m-rel és Kurek Pál VIII. oszt. tanuló 19.00 m-rel lettek győztesek. Vay Dénes és Orosz Pál III. oszt. tanulók egyes birkozásaikért szintén díjazva lettek. Díjat kapott még Pollacsek Béla IV. oszt. tanuló egyes mutatványaiért.

Alapítványaink száma kettővel szaporodott, ugyanis:

1. A múlt évi január hó 8-ik napján elhalt *Stern Jenő* nyíregyházi volt lakos és tekintélyes kereskedő bíróilag kihirdetett, érvényében fentartott végrendeletében főgimnáziumunknak 500 koronát hagyományozott alapítványként oly módon, „hogy ennek takarékpénztári kamatait, örök időn át, évenként, a főgimnázium felsőbb osztályaiban felváltva egy tanuló, aki

szegény, és szorgalma, jóviselete alapján legérdemesebb, vallás-különbség nélkül kapja.“

A másik alapítvány *Török Péter és neje Remenyik Paulina nevét viseli*. Létesítették a hálás gyermekek boldogult szülei emlékezetére. Az alapítványra vonatkozó oklevél szövege a következő:

Alapító oklevél.

Alantirottak, mint megboldogult kedves szüleink, néhai Török Péter és neje néhai Remenyik Paulina gyermekei az emléküik iránt érzett kegyeletünknek oly módon óhajtunk kifejezést adni, hogy az ő boldog házassági együttélésük alatt tanusított munkás és becsületes életüknek megfelelően, miért is egyértelmű kívánsággal elhatároztuk a következőket:

1. A nyíregyházi ágostai evang. főgimnázium kebelében Török Péter és neje Remenyik Paulina címén 1000 korona, azaz Egyezer korona tőkéből álló ösztöndíj-alapítványt létesítünk.

Örök időkre főgimnáziumi ösztöndíj-alapnak szánt alapítványunk kamatait egy jó magaviseletű, kiváló szorgalmú, szegénysorsú s évenként lehetőleg váltakozva ev. ref. és ág. ev. vallású tanuló kapja, egyébként vallásfelekezeti különbség nélkül.

3. Rokonok az egyenlően minősített tanulók között elsőbbségben részesülnek.

4. A kamatokat a főgimnázium tanártestületének kijelölése alapján mindenkor az intézet kormányzó tanácsa itéli oda az arra érdemes és illetékes tanulónak.

Vajha minél több munkás és becsületes magyar ifjú nevelésére volnának hatással ez alapítvány kamatai, melyre, valamint a főgimnáziumra Isten áldását kérve vagyunk Nyíregyházán, 1903. évi december hó 25-én. *Török Gyula, Török László, Vereb Antalné* szül. *Török Margit, Diószeghy Zoltánné* szül. *Török Jolán, Buday Aladárné*, szül. *Török Anna*,

VI.

Könyv- és szertárak.

A) *Tanári könyvtár.*

A tanári könyvtár számára a folyó iskolai évben vásárolt művek a következők:

Báró Eötvös József: Összes munkái. XVI—XX. 5 k. Debreceni Márton: Költői művei 2 k. Amade László: Versei 1 k. Listi László: Munkái. 1 k. Ráday Gedeon: Összes munkái. 1 k. Rádai Ráday Pál: Munkái 1 k. Aischylos: Tragédiái Ford. Csengeri János. 1 k. Bacchylides: Költeményei Ford. Hegedűs István. 1 k. Platon: Állama. Ford. Simon József Sándor. 1 k. Révai Miklós: Elaboratio grammatica Hungarica. 2 k Szalárdi János Siralmas krónikái. 1 k. Heine: Sämmtliche Werke. 1 k. Salamon Ferenc: A magyar királyi szék betöltése és a pragmatica sanctio története. 2 k. Incerti auctoris: Ad C. Herennium libri IV 1 k. Barabás Ábel: Renaissance a dalköltészetben 1 k. Radó Antal: Idegen szavak szótára. 1 k. Thieme-Preüszer: English-German Dictionary I—II. 2 köt. Simonyi Zsigmond: Magyar és német szólások. 1 k. Simonyi-Balassa: Magyar és német szótár. 2 k. Fogarasi János: Német-magyar és magyar-német szótár. 2 k. Sebestyén Gyula: A magyar honfoglalás mondái. I. 1 k. Harnack: Die Mission und Ausbreitung des Christentums in den ersten drei Jahrhunderten. 1 k. Schopenhauer-Kelen: Az akarat szabadságáról. 1 k. Schwegler-Mitrovics: A bölcselet története. 1 k. Erdős Jakab és Adolf: Az írás tanításának módszere 1 k. Szemző Lajos: A testgyakorlás módszeres tanítása. 1 k. Smiles-Könyves-Tóth: Jellem. Kötelesség. Önsegély. Taka ékosság. 4 k. Biblia. Apokrifus könyvek. Ford. Kámory Sámuel 2 k. Aeneas Sylvius-Acsay: A gyermeknevelés, V. László számára. 1 k. Geöcze Sarolta: Ruskin élete és művei. 1 k. Finland i Bilder. 1 k. Ábrányi Kornél, id.: Életemből és emlékeimből. 1 k. Hegyi József: Hazánk történelmi nevezetességü helyei. 1 k.

Bródy Sándor: Japánország. 1 k. Flavius József: A zsidók ősrégi voltáról. Ford. Istóczy Győző. 1 k. Művészeti könyvtár. I—III. Szerk Koronghi Lippich. 3 k. Tacitus: Művei. Ford. Csiky. 2 k. Berecz: A képzőművészetek története. 1 k. Hamvay: Az aradi tizenhárom. 1 k. Gobineau-Székely: A renaissance. I—II. 2 k. Knackfusz-Zimmermann: Allgemeine Kunstgeschichte. III. 1 k. Deák Ferenc: Beszédei. I—VI 6 k. Andrássy Gyula gróf: Az 1867-iki kiegyezésről. 1 k. A magyar állam fennmaradásának és alkotmányos szabadságának okai. 1 k. Le Play-Geöcze: A munkásviszonyok reformja. 1 k. Timon Ákos: Magyar alkotmány- és jogtörténet. 1 k. Beöthy Ákos: A magyar államiság fejlődése, küzdelmei. 1 k. Magyar jogtörténeti emlékek. Szerk Kolosvári-Óvári. 7 k. Heller Ágost: A physika története a XIX században. 1 k. Chernel István: Magyarország madarai 2 k. Csopey-Kuppis: A világforgalom 1 k. Rudolf trónörökös — Paszlavszky: Tizenöt nap a Dunán. 1 k. Heller Ágost: Az időjárás. 1 k. Darvai-Heller: Üstökösök és meteorok. 1 k. Hartmann-Thirring-Paszlavszky: Az emberszabásu majmok és szervezetők. 1 k. Hermann Ottó: A halgazdaság rövid foglalata 1 k. Houzeau-Czögler-Krümmel: A csillagászat történelmi jellemvonásai. 1 k. Csopey-Heller: Az óceán. 1 k. Lloyd-Mudrony: A földmívelés tudománya. 1 k. Szabó József: Geológia. 1 k. Darwin-Kövesligethy-Eötvös: A tengerjárás és a rokontünetemények naprendszerünkben. 1 k. Almásy György: Vándorutam Ázsia szívébe. 1 k. Böckh Hugó: Geologia. I 1 k. Hollós László: Magyarország gasteromyetái. 1 k. Kraemer: Weltall und Menschheit III—IV 2 k. Cholnoky Jenő: A levegő fizikai földrajza. 1 k. Richter Aladár: Úti emlékeim I. 1 k. Brehm: Állatok világa IV—V. 2 k. Szavojai Lajos-Darvai: A „Stella polare“ az északi sarktengeren. 2 k.

Összesen 101 kötet.

Könyvek vásárlására 738 kor. 90 fillért, költetésére 224 kor. 80 fillért fordítottunk.

Ajándékok:

Nagymélt. vallás- és közoktatásügyi miniszter úrtól: Jelentés a közoktatás 1902. évi állapotáról. 1 k. Balogh A népfajok Magyarországon. 1 k.

Nagymélt. földmivelésügyi miniszter úrtól: Selyemtenyésztők naptára 1903—4. évre 3 péld. Jelentés a selyemtenyésztés 1903 évi állapotáról 3 péld.

Főt. Zelenka Pál püspök úrtól: Egyházkerületi jegyzőkönyv. Gimnáziumi rendtartás 6 péld.

Nagytszt. Materny Lajos főesperes úrtól: Egyházmegyei jegyzőkönyv.

Martinyi József igazgató-tanártól:

Biblia Hebraica. 1 k. Die Bibel. 1 k. Evangelia et epistolae. 1 k. Matthes, Comparative Symbolik. 1 k. Bolemann: Pál apostolnak a rómaiakhoz írt levelei. 1 k. Hagenbach-Révész: Theologiai encyclopaedia 1 k. Kurz-Fabó: Szent történelem. 1 k. Ballagi: Héber nyelvtan. 1 k. Magda: Mezei gazdaság. 1 k. Margitay: Kalandor. 1 k. Dobránszky: Társada'mi bajaink 1 k. Reinhards Erhebungen. 1 k. Tankönyvek és vegyesek. 36 k. Összesen 48 k.

Cserhalmi Samu úrtól: Az Egyetemes Philologiai Közöny 1904. évi folyama.

Jóba Elek úrtól: a „Nyírvidék“ 1904. évi folyama.

Palicz Gizella úrhölgytől:

Döntvénytár, 1870—4, 2 k. Jogtudományi törvénykezési tár. 3 k. Budapesti Szemle 1858—9. 3 k. Tocquille: A demokracia Amerikában. I—II. 2 k Klein: Polgári törvény. 1 k. Wenzel: Ausztriai polgári törvénykönyv. 1 k. Ökröss: Polgári magánjog. 1 k. Bauszern: Bűnvádi eljárás. 1 k. Császár: Magyar váltójog. 1 k. Fogarasi: Törvénytudomány. 1 k. 1836—1861. 1869—1870. törvénycikkek 4 k. Telekkönyvi és perrendtartás. 2 k. Gyámsági törvény. 1 k. Kassics, Praxis iuridica civilis. 1 k. Csacsó: Ausztriai büntető perrendtartás. 1 k. Báró Eötvös József: A XIX. század uralkodó eszméinek befolyása az állodalomra. 1 k. Csiky: Hazai alkotmány- és jogismeret. 1 k. Az 1843-iki büntető törvényjavaslat 1 k. Deák: Észrevételek Lustkandl munkájára. 1 k. Mocsáry: Nemzetiség. 1 k. Gróf Teleki: Az orosz intervenció. 1 k. Schiller: A harmincéves háború. 1 k. Dr. Emericy Géza: Gimnáziumunk reformja. 1 k. Kölcsey: Naplója. 1 k. 4 kötet tankönyv. Összesen: 38 kötet.

Özv. Kovács Jánosné urnótól:

P. Ovidius Naso s' Werke. 2 k. Cesenius: Hebräisch-chaldäisches Wörterbuch. 1 k. Caspari: Arabische Grammatik. 1 k. Wuttke: Christliche Sittenlehre 2 k. Palmer: Evang. Paedagogik. 1 k. Hegel: Philosophie der Geschichte. 1 k. Hof- und Adelsgeschichte 1 k. Grimm: Institutio theologiae dogmaticae evangelicae. 1 k. De Wette: Das Evangelium Matthäi 1 k. Stickel: Das Buch Hiob. 1 k. Dünnebir Uebersetzungsbeispiele. 1 k. Hagenbach-Révész: Theologiai encyclopaedia. 1 k. Möhler: Symbolik. 1 k. Das neue Testament. 1 k. Kurtz: Kirchengeschichte 1 k. Munde: Hydrotherapie 1 k. Hackländer: Hausblätter. 2 k. Széchenyi: Hitel. 1 k. Hunfalvy: Egyetemes történelem. 2 k. Hanky: Saustawa ceskeho gazyka. 1 k. Thucydides. 1 k. Zádor: Geographiai kézikönyv. 1 k. Hármás kistűkör. 1 k. Argenti: Hasonszenvi gyógymód. 1 k. Nógrád megye ismertetése. 1 k. Lichner: Hellén nyelvtan 1 k. Dierner: Egyháztörténet. 1 k. Lutter: Számtan. 1 k. Mayer: Hittan. 1 k. Hochmuth: Istenismeret. 1 k. Színházi naptár 1857-re. 1 k. Generalsynoden. 1 k. Barthelemy-Deák: Anacharszis. IV. 1 k. Bánhegyi: A nyíregyházi tanítóképző. 1 k. Brockhaus: Conversations-Lexicon. 15 k. Összesen 53 darab.

Dr. Sáry Sándor úrtól:

Budapesti Szemle: 1858—1868. évf. 11 k. Unsere Zeit: VI—X. 5 k. Szent-István-Társulat: Kiadványai. 50 k. Egyetemes Magyar Encyclopaedia. I—VII XII. 8 k. Magyar Törvénytár zsebkiadásából. 9 k. Zschokke: Ausgewählte Novellen und Dichtungen. 4 k. Kolb: Culturgeschichte der Menschheit. 1 k. Jelenkor: 1867. évf. 1 k. Camoens: Die Lusiade. 2 k. Torquato Tasso's Befreytes Jerusalem. 3 k. Katholikus Szemle: I—II. 2 k. Uj Magyar Muzeum. 1850/1. 1 k. Heeren: Geschichte des Europäischen Staatensystems. 1 k. Cultusministeri jelentés a közoktatás 1870—1. évi állapotáról, az egyetemről 1867—1875. 2 k. Mudrony: Iparpolitikai tanulmányok. 1 k. Korizmics: Gazdasági levelek. 1 k. Gróf Dessewffy Aurél: Hátrahagyott munkáiból. 1 k. Der Staatsstreich vom 2. Dezember 1851. 1 k. Báró Eötvös: A nemzetiségi kérdés. 1 k. Horváth Mihály: Williams Roger. 1 k. Egy képviselő: Naplójegyzetei. 1 k. Virchow:

A tudomány szabadsága. 1 füz. Az 1864-iki Széchenyi-lakoma. 1 füz. Istóczy: 12 röpirat. 2 füz. Pythagoras: Aranymondatai. Isokrates: Négy beszéde. 1 k. Krátky: Szózat. 1 füz. Jászay: A magyar nemzet napjai a mohácsi vész után. 1 k. Báró Eötvös: Kelet népe és a Pesti Hirlap. 1 k. Hatala: Az én hitvallásom. 1 k. Tudománytár II. 1 k. Schematismus cleri archidioecesis Agriensis 1860. 1 k. Heyse: Deutsche Schulgrammatik 1 k. Összesen: 120 darabban.

Márky Elek úrtól:

A Pesti Hirlap 1844., 1845., 1847., 1848. és 1849. évi folyamai. 9 k. A Vasárnapi Ujság 1859–1862 évi folyamai. 6 k. Az Alföldi Hirlap és Figyelmező mutatószámjai. 2 füz. A Napkelet 1859. évfolyama. 2 k. Összesen 19 darabban.

Dr. Flórián Károly eperjesi jogtanár úrtól:

Az adománygyűjtés ügye a magyar közigazgatási jogban. 1 füzet.

Adorján Ferenc tanár úrtól:

Batizfalvy István: A keresztyén egyház és a magyarországi protestans egyház története. 2 k. Evangelikus Egyház és Iskola 1902. évi folyama. 1 k. Összesen 3 darabban.

Dr. Bartók Jenő vallástanár úrtól:

Revue Chrétienne V-XVII. 13 k.

Kőmives S. VI. o. tanulótól: Maróthi: Arithmetika. 1 k.

Ezekon kívül a magyarországi középiskolák, évi értesítőik eserepéldányait, a könyvkiadó cégek pedig a szaktanárokat érdeklő iskolai kiadványaikat küldötték meg iskolánknak.

A nemeslelkű tanügybarátok fogadják ez úton is intézetünk hálás köszönetét.

Előfizetés útján járnak a következő folyóiratok és folytatásban megjelenő munkák:

Akadémiai Értesítő. A rajz. Archaeologiai Értesítő. Archaeologiai Közlemények. Athenaeum. Budapesti Szemle. Egészség. Emlékbeszéd a Magyar Tudományos Akadémia elhunyt tagjairól. Ethnographia. Evangelikus Homiletikai Folyóirat. Értekezések a bölseleti tudományok köréből. Értekezések a matematika tudományok köréből. Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. Értekezések a társadalmi tudományok

köréből. Értekezések a történeti tudományok köréből. Földrajzi Közlemények. Gyámintézet. Herkules (ingyen.) Hivatalos Közlöny. Irodalomtörténeti Közlemények. Magyar Khémiai Folyóirat. Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle. Magyar Nyelvőr. Magyar Paedagogia. Magyar Tudományos Akadémiai Almanach. Matematikai és Természettudományi Értesítő. Matematikai és Természettudományi Közlemények. Nemzeti Iskola. Nyelvtudományi Közlemények. Országos Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny. Protestans Egyházi és Iskolai Lap. Századok. Természet. Természettudományi Közlöny a Pótfüzetekkel, Állattani, Növény-tani közleményekkel. Tornaügy. Urania. — Vasárnapi Ujság. Zeitschrift für den evangelischen Religions Unterricht.

Továbbá: Magyar történeti életrajzok. Oklevélszótár. Ókori Lexikon. Luther-Társaság kiadványai.

Előfizetésre kiadtunk 278 kor 34 fillért.

Összes kiadásunk könyvekre, folyóiratok s ezek költetésére 1242 kor. 04 fillér.

A tanári könyvtár állománya, a folyó évi gyarapodással együtt: 1856 mű 4134 kötetben, 19,912 kor. 30 fill. értékben.

B) Ifjúsági könyvtár.

Az ifjúsági könyvtár számára vásárolt könyvek a következők:

Kisfaludy Károly: Összes művei 2. k. Vaday József: A protestans jellem, lelkület. Tanulók könyve 3 k. Tennyson: Király-idilljei. Ford. Szász K. 1 k. Imre Sándor: Irodalmi tanulmányok. 2 k. Nógrádi László: Lázadók. 1 k. Cseley József: Az utolsó Zrinyi. 3 k. Szabó Endre: Négy orosz költő. 1 k. Haraszti Gyula: A francia lyrai költészet fejlődése. 1 k. Moliére élete és művei. 2 k. Győry Vilmos: Svéd költőkből. 1 k. Salamon Ferenc: Az első Zrinyiek. 1 k. Magyarország a török hódítás korában. 1 k. Beöthy Zsolt: Széchenyi és a magyar költészet. 1 k. Révész Imre: Kalvin élete 1 k. Paulik János: Konfirmációi emlékkönyv. 1 k. Garzó Imre: Vázlatok a lélek természettanához. 1 k. Sárffy Aladár: A classicusok retorikája. 1 k. Graber-Thanhoffer: Az állatok mechanikai műszerei. 1 k. De Candolle-Paulicsek: Termesztett növényeink eredete 1 k.

Craick-Wirtzfeld: Két árva története. 1 k. Lytton-Bulwer-Wirtzfeld: Pompéji utolsó napjai. 1 k. Milhoffer Sándor: Báró Eötvös József 1 k. Vámbéry Ármin: A magyarság keletkezése és gyarapodása. 1 k. Fraknói Vilmos: Pázmány Péter 1 k. Pór Antal: Csák Máté. 1 k. Fraknói Vilmos: Bakócz Tamás 1 k. Szilágyi Sándor: Rákóczy Zsigmond 1 k. Szádeczky Lajos: Békés Gáspár. 1 k. Kubinyi Miklós: Gróf Thurzó Imre. 1 k. Angyal Dávid: Thököly Imre. 2 k. Acsády Ignác: Széchy Mária. 1 k. Thalócy Lajos: Zay Ferenc. 1 k. A kir. Magy. Természettudományi-Társulat jubileumi emlékkönyve. 1 k. Emery-Mendlik-Király: A növények élete. 1 k. Shakespere: Szinművei. 8 k. Verne-Brózik: A föld felfedezése. 2 k. Középpázsiai utazók. 1 k. Church-Névy: Elbeszélések a görög tragikus költőkből. 1 k. Mártonffy-Szterényi: Hasznos olvasmányok. 1 k. May-Szekerényi: Karácsony. 1 k. Tóth Sándor: Kuruc világ. 1 k. Brózik Károly: Mexico felfedezése s meghódítása. 1 k. Tóth Kálmán: Zarándok-út Rákócy sirjához. 1 k. Péterfy Tamás: Székely mesék. 2 k. Berge-Bein: Képes természetrajz. 1 k. Gaal Mózes: Vitézi becsület. 1 k. Nieritz G.: A pásztorfiú és kutyája. 1 k. Két karácsonyest. 1 k. Schmidt Kristóf: A virágkosárka. Nándor gróf története. 1 k. Forgó Bácsi: Kis Lap. 1 k. Grundmann J.: Péter, a hirvivő. 1 k. Tábori Róbert: Mátyás ifjúsága. 1 k. Miliesz Béla: Uj kis-regélő. 1 k. Seemann Gábor. Az én falum. 1 k. Németh Péter: A Quarnero vizein. 2 k.

Ezekon kívül a kiselejtezett művek helyett betett könyvek köteteinek száma: 20. A vásárolt könyvek köteteinek száma: 93.

Az ifjúsági könyvtár állománya, a folyó évi gyarapodással együtt: 1963 kötet.

A segélykönyvtár tankönyveinek száma: 980 kötet.

Könyvek vásárlására kiadtunk: 240 kor. 90 fillért, könyvkötésre: 76 kor. 50 fillért, összesen: 317 kor. 47 fillért.

Tornaszertár gyarapodása.

Füleslabda	13 kor. — fill.
Gerely	6 kor. 80 fill.
Diszkosz	13 kor. — fill.

Átvitel 32 kor. 80 fill.

Áthozat	32 kor.	80 fill.
Egy pár szöges cipő	10 kor.	50 fill.
Stuck labda	1 kor.	80 fill.
Csomagolás, szállítás	3 kor.	06 fill.
Javitások a nyári torna helyen . .	14 kor.	50 fill.
Összesen:	62 kor.	66 fill.

C) *Művészettörténeti szertár szaporodása.*

1. Franklin társulat kiadásából az első sorozat következő tíz képe:

1. Zeus-Jupiter Otricoliból.
2. Ludovisi Hera vagy Juno.
3. Augustus császár.
4. Mózes szobra Michel Angelotól.
5. A Laokoon-csoport.
6. Neptunus temploma Paestumban.
7. A kölni dom belseje.
8. „Az utolsó vacsora.“ Lionardo da Vinci.
9. Menelaos és Patroklos.

10. A budavári Mátyás-templom. A tíz kép ára 32 kor.

2. Seemann fali képeiből:

1. A diskosvető; 2. Apoxyomenos; 3. A lemnosi Athena;
4. A Parthenon lovascsoportja; 5. A belvederi Apollo; 6. Dór templom;
7. Niobe; 8. Miloi Venus; 9. Korinthosi oszlopfő;
10. Az Erechtheion; 11. Az ión rend; 12. Praxiteles Hermese;
13. Medusa Rondanini; 14. Nike; 15. Artemis.

3. Vende Ernő: szemléltető képek a magyar irodalomtörténet tanításához. Ára: 45 korona.

D) *Természetrizsi szertár.*

Ezen szertár részére megvételtek Pfurtscheller állattani fali táblái, magyarázó szöveggel ellátva (5, 6, 7, 8. tábla) aláragasztott vászonszéllel és rudakkal á 8 korona, összesen 32 korona.

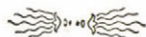
Leschák Antal úr, főgimnáziumunk egykori növendéke és most is barátja, egy fűrészhal-ágyarat ajándékozott

A növényteni szertár részére megvétellett egy kryptogam herbarium 2 dobozban 36 korona értékben.

Lehoczky András úr egy urnát küldött ajándékba, melyet a Sima-pusztán ásás közben hoztak felszínre.

E) Éremgyűjtemény.

Cukor József VI. oszt. tanuló 8 darab régi pénzt ajándékozott iskolánknak, mely adománnyal együtt a főgimnázium éremgyűjteménye áll 528 darabból.

VII.

Tápiintézet.

A lefolyt iskolai évben ezen intézetünknek 35 (ez ideig a legmagasabb szám) tagja volt, kik közül 28 tanuló tíz, 2 tanuló kilenc, 3 tanuló nyolc, 1 tanuló hat és 1 tanuló két hónapon át részesült az ebédből és vacsorából álló ételmezésben. A teljes évi díj 120 korona volt személyenként, míg az intézet fejenként 180 koronát fizetett egy évi ellátásért, tehát minden tanulóra legalább 60 koronát ráfizetett; de több tanuló még ezenfelül is részesült elengedésben. Teljes díjat, vagyis havonként 12 koronát, fizetett 23 tanuló, évi 30 korona elengedésben 2 tanuló, évi 40 korona elengedésben 5 tanuló, évi 60 korona elengedésben 5 tanuló részesült. Intézetünk elengedés címén 560, ráfizetés címén pedig 1956, összesen 2516 koronát fizetett a tanulóknak rendes ellátásáért, ezenkívül pedig még egy kedvezményes vacsorát és ebédet s június 1-én 27 tanulóknak majálisi ebédet adott, összesen 73 kor. 20 fillér költséggel.

A bevétel, kiadás és vagyon részletes kimutatása június hó elején itt következik:

Bevétel:

1. Pénztári maradvány mint vagyon 1902—3 évről áthozva . . .	16579 korona 92 fillér.
2 Supplicatio-megváltásból: a kőszegi á. h. ev. egyház 4 kor. (1903 VII. 20), ruszti á. h. ev. egyház 2 kor (1904. II. 18.) . . .	6 korona — fillér.
3. 35 tanuló befizetése	3424 korona — fillér.
4. 1903. évi szünidei országos gyűj- tésből (6 könyvecskén) . . .	1327 korona 48 fillér.
5. 1903—4. iskolai év téli hónapjai- ban (okt. nov. dec.) helybeli gyűj-	
<u>Átvitel</u>	<u>21337 korona 40 fillér.</u>

	Áthozat	21337 korona 40 fillér.
tésből		300 korona 60 fillér.
6. Nyiregyháza város évi rendes segélye		100 korona — fillér.
7. Adományok: nyir. gazd. és keresk. hitelintézet 50 kor., kaszinó 40 kor., nyir. kölcs. segélyező-egylet 30 kor.		120 korona — fillér.
8. Kamatok: alaptőke után 421 kor. 72 fill., főgimnáziumtól kölcsön után 360 kor., pénzügyintézetektől 464 kor. 85 fill.		1246 korona 57 fillér.
	Összesen:	<u>23104 korona 57 fillér.</u>

Kiadás:

1. 35 tanuló 10 hónapi ételmezésére	5940 korona — fillér.
2. Kedvezményes vacsora és ebéd (márc. 18. 19.)	30 korona — fillér.
3. 27 tanulónak majálisi ebédje á 1 kor. 60 fillér	43 korona 20 fillér.
4. Vegyes kiadások	101 korona 20 fillér.
5. Egyenleg, mint folyópénztári vagyron	<u>16990 korona 17 fillér.</u>
	Összesen: <u>23104 korona 57 fillér.</u>

Vagyron elhelyezés:

1. Főgimnáziumi folyópénztárnál kölcsön 5 ⁰ / ₀ -ra	7200 korona — fillér.
2. Pénzügyintézetekben 4 ⁰ / ₀ -ra	<u>9790 korona 17 fillér.</u>
	Összesen: <u>16990 korona 17 fillér.</u>

Vagyron-gyarapodás a lefolyt iskolai évben: 410 korona 25 fillér volt.

Tanárok irodalmi működése.

Adorján Ferenc. Jausz Vilmos soproni theologiai tanárral és Hetvényi Lajos soproni főgimn. tanárral együttesen szerkesztette a Bibliai Olvasókönyvet. Cikkeket irt a helyi lapokba

Dr. Pröhle Vilmos. Baskir nyelvtan (Keleti Szemle.) Az utolsó samurai, Dai-Nippon banzái, Japán Deákja, Japáni dalok (Új Idők), Vadasesznyevirág, A mikádó, A japáni majom, Tojotomi Hidejosi (Pesti Napló.)

Dr. Vietórisz József. P. Vergilius Maro Eclogái. (Latinul és magyarul.) Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia classica-philologiai bizottsága. Budapest, Franklin-Társulat, 1904.

Szemelvények Herodotos történeti munkájából. Budapest, Franklin-Társulat, 1904.

Alkalmi beszéd Deák Ferenc születése 100. évfordulójának és az 1848. évi törvények szentesítésének ünnepén.

Néhány költemény és közérdekű cikk az Új Időkben, Én Ujságomban és a vidéki sajtóban.

Jótétemények. Ösztöndíjak.

1. Igazgató a beíratás alkalmával a gimnáziumi alapra fizetendő két-két koronát elengedte: Nandrassy Elek, Szuhánszky Pál I., Boczkó Károly, Ruhmann Andor II., Nandrassy Jenő IV., Kacska Zoltán, Papp Péter, Styevó József, Tóth László, Vietórisz László V., Kacska László VII., Ruhmann Emil VIII. o. tanulóknak. Összeg: 24 korona.

2. Izraelita vallástanítási díj-elengedésben részesültek: Engländer László I., Lefkovics Herman II., Auspitz Márton, Bartos Leo III., Spira Imre IV., Erdős Rezső, Feuerman Ferenc, Guttmann Salamon, Grosz Simon, Rosinger Ernő, Weisz Márkus VI., Auspitz Márton, Bartos Mihály, Stern Jakab, Weisz Sámuel VII., Grosz Henrik VIII. o. t. Összeg 96 korona.

3. A főgimnáziumi tanács a tandíjból elengedett:

10 koronát: Maleskevics János III. oszt. tanulóknak.

14 koronát: Buday Imre, Kerekes Mihály, Szuchánszky Pál, Takács József I., Bogár Károly, Fedor Károly, Schlesinger Károly, Wattamán Gusztáv II., Bartos Leo, Kovács Ferenc, Kovács József, Labay József, Nagy Imre, Prékopa András, Rajtik Miklós III., Debróczky József, Lejtrik Gyula IV., Altmann Viktor V., Fábry Jenő, Kőmives Sándor, Zdenek Gyula VI., Auspitz Márton, Bornstein Emil, Bozán Zoltán, Molnár Gyula VII., Fráter Szabolcs VIII. o. tanulóknak, Összeg: 364 korona.

28 koronát: Lengyel József, Nandrássy Elek, Valent Mihály, I. Boczkó Károly, Liszkay János II., Balázs János, Demjén Ferenc, Murányi Kálmán, Pataky Béla, Schönfeld Péter III., Kovács István, Nagy Ferenc, Nandrássy Jenő, Ujhelyi Miklós, Valent István IV., Böhm Ignác, Papp Péter, Tóth László V., Budaházy István, Budaházy Miklós, Dibácy József, Erdős Rezső, Feuermann Ferenc VI., Bartos Mihály, Békefy Elemér, Boczkó Lajos, Oláh János, Somogyi Imre, Stern Jakab VII., Kiss Pál, Neumann Gyula, Porkoláb Zoltán VIII. o. t. Összeg: 896 K.

42 koronát: Bábás József II., Marcsek János, Valent József III., Styevó József V., Pollner Arnold VI. o. t. Összeg: 210 korona.

56 koronát: Kovácsi Gyula II., Mráz Mihály IV., Kacska Zoltán, Vietórisz László V., Kacska László VII., Kurek Pál, Pataki Sámuel, Ruhmann Emil, Zsiska Dániel VIII. o. t. Összeg: 504 korona.

Két tanárnak egy-egy fia a nyugdíjalapra fizetendő összeg kivételével mindennemű fizetés alól fel volt mentve: Összeg: 126 korona.

4. Tápintézeti díjból elengedett:

30 korona: Nyerges Ferenc VI., Bartos László VIII. oszt. tanulóknak. Összeg: 60 korona.

40 korona: Bene Kálmán, Demjén Ferenc, Kovács József III., Lengyel András V., Bertha Jenő VIII. o. Összeg: 200 korona.

60 korona: Debróczky József IV., Dibácy József VI., Holéczy Miklós VII., Neumann Gyula, Porkoláb Zoltán VIII. o. Összeg: 300 korona.

Elengedett tápintézeti összeg: 560 kor.

5. Ifjusági gyámintézetből segélyezett: Stolcz János és Szuchánszky Pál I., Kovácsi Gyula, Liszkay János és Máczay Lajos II., Balázs János III., Lejtrik Gyula és Valent István IV., Tóth László V., Fábry Jenő VI. oszt. tanulók egyenként 10 koronával. Összeg: 110 korona.

Jutalom- és ösztöndíjban részesültek.

1. Jövedéki bírságalapból egyenként 300 – 300 koronát kaptak: Kardos Jenő V., Kardos Elemér VI., Somogyi Imre VII. o. tanulók.

2. Belánszky-féle családi ösztöndíjből 300 koronát kapott Hell Miksa VII. o. t.

3. Reök-Szilárd-féle alapból 160 koronát kapott: Budaházy Miklós VI. o. t.

4. Reviczky-Orosz ösztöndíj-alapból 500 koronát kapott: Kállay Rudolf VI. o. t.

5. Ifj. Somogyi Gyula emlékére tett alapítványnak 100 koronát Zsiska Dániel VIII. o. t. kapta.

6. Somogyi Dezső nevére tett alapítvány 24 koronát Vietórisz László és Tóth László V. o. t. részesültek.

7. A gróf Teleky-Roth Johanna ösztöndíjből 70 koronát kapott Pataki Sámuel VIII. o. t.

8. Barzó Jánosné szül. Juhász Terézia-féle alapból 41 koronát kapott, mint rokon, Bodnár László I. oszt. tanuló.

9. Haas Mór alapból egyenként 80 kor. Kurek Pál VIII., Hemley Ábrahám VIII., Böhm Ignác V. oszt. tanulók.

10. Kovács László alap 100 koronát Tóth László V. o. t. kapta.

11. Ulmer János alap 94 kor. 22 fill. kamatát Mráz Mihály IV. o. t. kapta.

12. Zucker Henrik alap 80 koronát Ruhmann Emil VIII. o. t. kapta.

13. Dráskóczy-Benkő alap 185 kor. 53 fill. kamatozott. Ebből Leffler Béla VII. o. t. 100 koronát, Kacska Zoltán V. o. t. 85 kor. 53 fillért kapott.

14. Nikelszky Andor alap 46 kor. 27 fill. kamatát Vietórisz László V. o. t. kapta.

15. Nikelszky Lajos alap 46 kor. 27 fill. kamatát Stevó József V. o. t. kapta.

16. Palicz Mihály alap 92 kor. 58 fill. kamatából kapott: Palicz Gyula VIII. o. t. 62 kor., Kovács István IV. o. t. 30 kor. 58 fillért.

17. Groák Zsigmond alap 46 kor. 27 fill. kamatát Kiss Pál VIII. o. t. kapta.

18. Kornstein Ignác alap kamata 91 kor. 58 fill. Ebből Porkoláb Zoltán VIII. o. t. 50 kor., Erdős Rezső VI. o. t. 41 kor. 58 fillért.

19. Mányik József—Meskó Dorottya alap kamata 92 kor. 50 fill. Ebből Pollner Arnold VI. o. t. 50 kor., Kovács Kálmán IV. o. t. mint rokon, 42 kor. 58 fillért.

20. Zsiska Gráf alap kamata 46 kor. 27 fill. Ebből Valent István IV. o. t. 26 kor., Porubszky András 20 kor. 27 fillért.

21. Augusztinyi Jánosné Hrabovszky Antonia alap kamata 135 kor. 75 fill. Ebből Konthy Géza VIII. o. t. 50 kor., Bartsch Frigyes V. o. t. 50 kor., Valent József III. o. t. 35 kor. 75 fillért.

22. Szekeres János alap kamata 55 kor. 54 fill. Ebből Fábry Jenő VI. o. t. 30 kor., Marcsek János III. o. t. 25 kor. 54 fillért kapott.

23. Kollner Illésné alap kamatát 18 kor. 48 fill. Kovácsi Gyula II. o. t. kapta.

24. Dr. Békésy Ignác alap kamata 16 kor. Papp Péter V. o. t. kapta.

25. Özv. Hudák József alap kamata 18 kor. 58 fill. Hartos János I. o. t. kapta.

26. Szopkó Alfréd alap kamatát, 12 kor. 60 fill. mint jó physikus, Némethy Mihály VIII. o. t. kapta.

27. Bajuszkör alap kamata 9 kor. 23 fill. Takács József I. o. t. kapta.

28. Burger Mihály alap kamata 25 kor. Bartos Mihály VII. o. t. kapta.

29. Mandel Ábrahám alap kamata 38 kor. 52 fill. Békefy Elemér VII. o. t. kapta.

30. Kovács Mihályné alap kamata 15 kor. 66 fill. Novák Jenő III. o. t. kapta.

31. Groska Jánosné rajzalap 100 kor. Ebből Bartos László VIII. o. t. 20 kor., Némethy Mihály VIII., Némethy Albert, Holéczy Miklós VII., Nagy Pál V., Kovács Kálmán IV., Mihovics Ferencz III., Sáros Sándor II., Nandrassy Elek I. o. t. 10—10 koronát,

32. Lendvai Kálmán ajándékozta 10 koronát Béres Ferenc I. oszt. tanuló kapja.

33. Jóba Elek úr 10 koronás aranyát Czakó Lajos I. oszt. tanuló kapta.

34. Hartstein Sándor ajándékozta 10 koronát, mint jó gyorsíró, Némethy Albert VII. o. t. kapta.

35. Filléregyletből: *Jutalomkönyvekül* Kovács Zsigmond VI. Baróti-Szalay Magyar nemzet történetét, Hartstein Géza I. Bársony István: A róna és az erdő c. művét kapta; könyvet kaptak még: Eckerdt Lajos VII., Eckerdt Elek V., Erdőhegyi Lajos VI., Hartstein Károly IV., Guttmann Sándor II., Csiha András V. o. t.

Filléregyletből kapott: 20 20 kor. Fráter Szaboles VIII., Oláh János, Tester Kálmán, Bozán Zoltán VII., Dibáczy József VI., Reich Jakab V., Nagy Ferenc IV., Schönfeld Péter, Demjén Ferenc, Murányi Kálmán III., Bábás József II., Valent Mihály I.; 15 kor., Ujhelyi Miklós IV.; 10—10 kor Fedor Károly, Papp Zoltán, Schlesinger Ernő, II. és Sipos Sándor III. o. t. Kecskés Mihály I. oszt. tanulók.

Érettségi vizsgálat.

Érettségi vizsgálatra 50 tanuló jelentkezett. Ezek között 3 ismételő volt.

Elnöke volt a vizsgáló bizottságnak Ludmann Ottó eperjesi collegiumi igazgató. A tanügyi kormányt dr Mikler Károly eperjesi jogakadémiai dékán képviselte.

A vizsgálatok írásbeli részét május hó 24—28. napjain tartottuk meg.

Elnök a következő írásbeli feladatokat tűzte ki:

a) *Magyar nyelvből:*

1. A színészet méltatása nemzeti szempontból.
2. II. Rákóczy Ferenc szabadságharcának okai és következményei.
3. A légáramlások haszna és káros hatása.

b) *Német tordításra:*

„A hamelni patkányfogó.“

c) *Latin nyelvből magyar fordításra:*

„Egyedüli jó az erkölcsi jó.“
(Cicero: de finibus III. 26—28.)

d) *Görög nyelvből magyar fordításra:*

„Rend a munkásság lelke.“
(Xenophon: Oikon. VIII. k. 3—9.)

e) *Mennyiségtanból:*

a) Mily összeget kell minden félév elején oly pénzüintézetben 21 éven át elhelyeznem, mely évi $4\frac{1}{2}\%$ -ot ad ezen betétekért, hogy a rákövetkező 16 éven keresztül minden harmadév végén 650 korona járadékot kapjak, ha ezen visszatízetésnél évi 4% számitanak?

b) Valamely szabályos ötoldalú gúlának térfogata $396\cdot8$ dm³, az oldalháromszög csúcsánál levő szög $39^{\circ} 41' 20''$. Mily nagy e gúla alapéle, magassága, oldalmagassága és összes felülete?

A vizsgáló-bizottság az írásbeli dolgozatok alapján 49 tanulót bocsátott szóbeli vizsgálatra. Ennek eredménye:

Jelesen feleltek meg a követelményeknek nyolcan és pedig: Hemley Ábrahám, Kiss Pál, Konthy Géza, Kurek Pál, Palitz Gyula, Pataki Sámuel, Porkoláb Zoltán és Zsiska Dániel; *jól* ugyancsak nyolcan. *Érettnek* jelentetett ki huszonöt; két hó múlva teendő javító vizsgálatra utasított 7 tanuló; egy pedig, miután az ismétlődő vizsgálaton sem tett eleget a követelményeknek, többé érettségi vizsgálatra nem bocsátható.

VIII.

A tanulók érdemsorozata.

Jelek magyarázata:

Előmenetel: 1 = jeles, 2 = jó, 3 = elégséges, 4 = elégtelen. — Magaviselet: 1 = jó, 2 = szabályszerű, 3 = kevésbé szabályszerű, 4 = rossz. — Vallás: ev. = ágostai hitvallású evangélikus, ref. = evang. reformált, rk. = római katolikus, gk. = görög katolikus, izr. = izraelita.

ELSŐ OSZTÁLY.

Sorszám	A t a n u l ó				o s z t á l y z a t a											
	N e v e	Vallása	Születési éve	Születéshelye	Magaviselethől	Vallásból	Magyarból	Latinból	Földrajzból	Számantból	R. mértanból	Természettanból	Szépírásból	Tornából	Énekből	Szabadkézi rajz
1	Bajorek László	rk.	1893	Nagyfalu	1	2	3	3	2	3	2	3	3	3	—	—
2	Balogh Géza	rk.	1893	N.-Beck. Toront.	1	3	3	3	1	3	1	1	2	1	—	—
3	Balkányi S. ism.	izr.	1891	Balkány	1	3	4	3	3	3	3	3	3	3	—	—
4	Bencs László	ág.	1892	Nyiregyháza	2	3	4	4	4	4	4	3	3	2	2	—
5	Berger Ignác	izr.	1893	Ny.-Csaholy Szat.	2	2	3	2	3	2	2	2	3	3	—	—
6	Bergstein Sándor	izr.	1894	Nyiregyháza	2	2	4	4	3	3	3	3	3	4	—	—
7	Bessenyei István	rk.	1893	Nyiregyháza	2	3	3	3	2	3	2	3	3	1	—	—
8	Béres Ferencz	ref.	1890	Ág-Csernő Zemp.	1	1	2	1	1	1	2	1	2	2	2	—
9	Bistey Jenő	rk.	1893	Fástanya	1	3	3	3	2	3	2	3	3	2	—	—
10	Blumberg Károly	izr.	1894	Nyiregyháza	1	1	2	2	3	2	2	2	3	3	—	3
11	Bodnár László	rk.	1891	Nyiregyháza	1	3	4	4	3	3	3	3	2	2	—	—
12	Buday Imre	rk.	1890	Margita	1	1	2	2	2	2	2	2	3	2	—	—
13	Csány László	rk.	1893	Mohács, Baranya	2	2	3	3	2	3	2	2	2	2	—	2
14	Czakó Lajos	ref.	1891	Mihálydi	1	2	2	3	2	2	2	2	2	1	2	—
15	Deák Ferencz	ref.	1892	Nyiregyháza	2	3	3	4	3	3	3	2	2	1	1	—
16	Dömötör Antal	rk.	1890	Nagydobos, Szat.	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	—	—
17	Edelstein Lajos	izr.	1894	Nyiregyháza	2	2	3	3	2	3	2	1	3	4	—	—
18	Engländer László	izr.	1892	Nyiregyháza	1	3	3	3	2	2	3	2	3	3	—	—
19	Farkas Tibor	izr.	1892	Nyiregyháza	1	3	3	4	3	3	3	2	3	1	—	—
20	Figeczky Jenő	ev.	1892	Nyiregyháza	1	2	3	3	3	3	3	2	3	3	3	2
21	Figeczky L. ism.	ev.	1891	Nyiregyháza	1	2	3	3	2	3	3	3	3	3	3	3
22	Fleischer Jenő	ev.	1892	Sz.-Merény, Szep.	2	3	4	4	3	4	3	3	3	3	3	3
23	Friedman Miklós	izr.	1893	Nyiregyháza	2	3	3	3	3	2	3	3	3	2	—	—
24	Gnándt Béla	rk.	1892	Debreczen, Hajd.	1	2	2	3	3	2	2	2	2	1	—	3

A t a n u l ó																
Sorszám	N e v e	Vallása	Születési éve	Születéshelye	o s z t á l y z a t a											
					Magaviseletből	Vallásból	Magyarból	Latinból	Földrajzból	Számításból	R. mértanból	Természettanból	Szépíráshól	Tornából	Énekből	Szabadkézi rajz
25	Goldberger Lajos	izr.	1890	Nyiregyháza	1	2	2	2	2	1	2	2	2	1	—	—
26	Győry Sándor	ref.	1893	Ujfehértó	2	2	3	3	2	3	2	2	3	1	3	3
27	Haissinger Károly	ev.	1892	Nyiregyháza	1	3	4	4	3	3	3	3	3	3	3	—
28	Hankószky And.	ev.	1890	Nyiregyháza	2	2	4	4	4	4	3	3	2	3	2	—
29	Hartos János	ev.	1891	Nyiregyháza	1	1	1	2	1	2	1	1	2	3	2	—
30	Hartstein Géza	izr.	1893	Nyiregyháza	1	1	1	1	1	1	1	2	1	fm	—	1
31	Hegedűs Gusztáv	ref.	1891	Nagyhalász	1	2	3	3	3	2	3	2	2	1	2	—
32	Hegyesy József	rk.	1893	Nyiregyháza	1	1	3	3	3	3	2	2	3	1	—	—
33	Herskovits Géza	izr.	1891	Nyiregyháza	2	3	4	4	3	3	3	3	3	1	—	—
34	Hurai László	ev.	1892	Nyiregyháza	1	2	4	4	3	4	3	3	3	1	2	—
35	Kecskés Mihály	ref.	1893	Nyiregyháza	1	1	2	3	2	2	2	2	3	1	1	—
36	Klár György	izr.	1893	Nyiregyháza	2	2	2	2	2	1	2	2	3	2	—	3
37	Klár Gyula	izr.	1893	Kemecse	1	1	1	1	2	1	1	2	2	2	—	—
38	Krayzell Zoltán	ev.	1894	T.-Terebes, Zemp	1	3	4	4	2	4	3	3	3	3	2	2
39	Lejtrik Sámuel	ev.	1892	Nyiregyháza	1	3	3	4	3	3	3	3	3	3	2	—
40	Mátyánszki Józs.	ref.	1893	Nyiregyháza	1	3	4	4	3	4	3	3	3	1	3	—
41	Mándi József	ref.	1890	Mária-Pócs	2	4	4	4	4	4	4	3	3	2	3	—
42	Mihályi János	rk.	1892	Nagyfalu	2	4	4	4	3	3	3	3	2	2	—	2
43	Nandrassy Elek	ev.	1894	N.-Jakab-Vágás	1	3	3	4	2	3	2	2	2	1	1	—
44	Orbán Bertalan	ev.	1893	Nyiregyháza	1	2	3	3	2	3	3	2	3	2	2	3
45	Petneházy Sánd.	ref.	1890	N.-Károly, Szat.	2	3	4	4	3	3	3	2	3	3	2	—
46	Rozenvasser Dáv.	izr.	1891	N.-Ruszka, Zemp.	2	1	3	3	2	3	2	2	3	3	—	—
47	Rozgonyi András	ref.	1893	Nyiregyháza	2	2	3	4	3	3	2	2	3	2	3	3
48	Schwartz Ernő	izr.	1893	Nyiregyháza	1	3	3	3	3	3	3	3	3	2	—	3
49	Stern Sándor	izr.	1893	Sz.-Németi, Szat.	1	1	2	2	2	2	3	2	3	1	—	2
50	Stolcz János	ev.	1891	Nyiregyháza	1	1	3	3	2	3	2	2	2	2	3	—
51	Sulcz Lajos	rk.	1891	Ujfehértó	1	1	3	3	2	3	2	2	1	—	—	—
52	Surányi György	ref.	1893	Nyiregyháza	1	1	1	2	1	1	1	2	2	fm	2	2
53	Szilvásy János	rk.	—	—	2	2	3	4	3	2	3	2	3	3	—	—
54	Szuhánszky Pál	ev.	1891	Nyiregyháza	1	1	3	3	2	3	3	2	2	3	1	—
55	Takács József	ev.	1891	Nyiregyháza	1	1	2	2	1	1	2	2	2	3	2	—
56	Tomásovszky L.	ev.	1892	Nyiregyháza	2	2	3	3	2	3	3	2	2	2	2	—
57	Tornyay Mátyás	ev.	1893	Nyiregyháza	2	2	4	4	2	4	3	3	3	3	3	—
58	Turcsán János	ev.	1892	Nyiregyháza	1	1	3	3	2	1	2	2	2	2	2	—
59	Valent Mihály	ev.	1891	Nyiregyháza	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	—
60	Vattaman Sándor	ev.	1892	Szoboszló, Hajd.	2	2	4	4	4	4	3	3	3	3	3	—
61	Vidovics Béla	rk.	1893	Királytelek	1	2	3	3	2	3	3	2	3	3	—	—
62	Weisz Zoltán	izr.	1893	Nyir-Gebe	2	3	3	3	3	3	3	2	3	1	—	—
<i>Magántanulók:</i>																
63	Bella Imre	rk.	1893	Nyirbátor	—	2	1	2	1	2	2	3	1	—	—	—
64	Dékány András	izr.	1893	Tiszapolgár	—	3	3	3	3	3	2	3	—	—	—	—

A t a n u l ó																		
Sorszám	N e v e	Vallása	Születési éve	Születéshelye	o s z t á l y z a t a													
					Magaviselethől	Vallásból	Magyarból	Latinból	Földrajzból	Számtanból	R. mértanból	Természettanból	Széprásból	Tornából	Énekből	Szabadkézi rajz		
65	Erős Lajos	rk.			vi	zs	gá	la	to	t	ne	m	te	tt				
66	Friss József	izr.	1893	Besztercze, Szab.	—	3	3	3	3	3	3	2	3	—	—	—	—	—
67	Gutfreund Árpád	izr.	1892	Budapest	—	2	2	2	2	2	2	2	—	—	—	—	—	—
68	Lőrinczy Barna	izr.	1894	Nyirbátor	—	1	1	1	2	1	1	2	1	—	—	—	—	—
69	Propper József	izr.			vi	zs	gá	la	to	t	ne	m	te	tt				
70	Pungur Béla	ref.	1892	Ó-Torda, A.-Tord.	—	1	1	1	1	2	2	2	1	—	—	—	—	—
71	Weisz Imre	izr.	1892	Nyirbátor	—	3	2	2	3	3	2	3	2	—	—	—	—	—

Kimaradtak : Boér Tibor, Hosek Tivadar, Lengyel József, Rappaport Sámuel, Skovronszky József.

Összesen : 76.

MÁSODIK OSZTÁLY.

Sorszám	N e v e	Vallása	Születési éve	Születéshelye	o s z t á l y z a t a												
					Magaviselet	Vallásból	Magyarból	Latinból	Földrajzból	Természettarjból	Számításhól	Rajz, mértanból	Szépíráshól	Tornázásból	Énekből	Szabadkézi rajz	
1	Barta József ism.	rk.	1890	Nagyvárad-Olaszi, B.	2	1	2	3	2	2	2	2	3	3	—	—	
2	Bábás József	ref.	1890	Nyiregyháza	1	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1	2	
3	Bányász József	rk.	1892	Nyiregyháza	1	2	2	3	3	2	2	3	2	3	—	—	
4	Beniczky Kálmán	rk.	1891	Eszeny, Szabolcsm.	2	3	4	3	3	3	4	3	3	2	—	3	
5	Békéssy István	ref.	1891	Debreczen, Hajdum.	2	2	3	4	3	3	4	3	3	2	1	—	
6	Blau Imre	izr.	1892	Nyiregyháza	2	1	2	2	2	2	3	1	2	3	—	2	
7	Bozskó Károly	ev.	1891	Nyiregyháza	2	3	4	4	3	2	4	3	3	2	2	—	
8	Bogár Károly	ev.	1889	Nyiregyháza	2	2	3	3	3	2	3	3	2	2	1	—	
9	Budaházy Menyh.	ref.	1892	Nyiregyháza	2	2	2	3	2	1	3	2	2	2	1	2	
10	Cserhalmi Lajos	ev.	1890	Budapest	2	3	3	3	3	3	3	2	1	1	—	—	
11	Deutsch Lajos	izr.	1889	Oros, Szabolcsm.	2	2	2	3	2	2	2	2	3	2	—	—	
12	Fedor Károly	ev.	1892	Budapest	1	1	2	2	1	1	3	2	2	3	1	2	
13	Gáthy Árpád	ref.	1892	Jármly, Szatmárm.	1	2	3	4	2	2	3	3	3	2	3	—	
14	Grgelyfy Sándor	rk.	1892	Mária-Pócs, Szab.	2	2	3	3	3	3	3	3	3	1	—	3	
15	Grosz Ernő	izr.	1892	Nyiregyháza	2	3	3	4	3	3	3	3	2	2	—	—	
16	Guttman Andor	izr.	1892	Nyiregyháza	2	1	2	2	1	2	3	2	2	3	—	2	
17	Guttman Jenő	izr.	1892	Tiszapolgár, Szab.	1	3	3	4	3	3	3	3	3	3	—	—	
18	Guttman Sándor	izr.	1892	Nyiregyháza	1	1	1	2	1	2	2	1	2	2	—	—	
19	Hoffmann Pál	izr.	1892	Nyiregyháza	2	2	3	3	2	1	3	3	3	3	—	—	
20	Jármly Béla	ref.	1891	Nyiregyháza	1	1	2	3	2	2	3	2	3	2	1	—	
21	Klár László	izr.	1892	Nyiregyháza	1	3	3	3	2	1	3	2	3	fm.	—	3	
22	Klein Ernő	izr.	1890	Balkány, Szabolcs.	2	1	3	3	2	2	3	3	2	3	—	—	
23	Komjáthy Béla	rk.	1890	Téth, Szabolcsm.	2	3	4	4	2	2	4	3	3	1	—	—	
24	Kovácsi Gyula	ev.	1892	Sókút, Zemplénm.	1	1	2	3	1	1	3	3	2	3	1	—	
25	Kövér Miklós	ref.	1891	Nagyhalász, Szab.	2	3	4	4	3	2	4	3	3	3	3	—	
26	Kubinyi Jenő	ref.	1890	Györtelek, Szatm.	1	3	3	4	4	3	3	3	3	1	1	—	
27	Laufer Miklós	izr.	1892	Nyiregyháza	1	3	3	3	3	3	4	3	3	2	—	—	
28	Lefkovies Herm.	izr.	1891	Nyiregyháza	2	1	2	3	1	1	2	2	3	2	—	—	
29	Lenhorn Miklós	izr.	1891	Nyiregyháza	2	4	4	4	3	3	4	3	3	2	—	—	
30	Liskán László	ev.	1891	Nyiregyháza	2	2	3	3	3	4	3	3	3	3	3	3	
31	Lizskai János	ev.	1891	Nyiregyháza	2	1	2	3	2	1	3	2	2	3	2	—	
32	Máczay Lajos	ev.	1891	Nyiregyháza	1	1	2	3	2	3	3	2	2	2	2	2	
33	Mándi László	rk.	1890	Nyiregyháza	1	3	3	4	3	3	3	3	3	2	1	3	
34	Menczel Jenő	izr.	1891	Nyiregyháza	2	3	4	4	4	3	3	3	3	3	—	—	
35	Mikecz Zoltán	ref.	1892	Kemecse, Szab.	1	3	3	3	4	3	3	3	3	4	3	—	
36	Oberländer Lász.	ev.	1891	Nyiregyháza	2	2	2	3	3	2	4	2	3	1	1	2	
37	Oláh György	ref.	1892	Nyiregyháza	2	3	3	4	4	3	3	3	3	1	2	3	
38	Opris Ószkár	ref.	1892	Nyiregyháza	2	3	3	4	4	2	4	3	3	1	3	—	
39	Papp Zoltán	ref.	1893	Balkány, Szab.	1	1	2	2	2	2	3	2	2	2	1	2	
40	Porubszky And.	ev.	1892	Nyiregyháza	1	1	1	2	1	1	2	1	2	1	1	2	

A t a n u l ó																
Sorszám	N e v e	Vallása	Születési éve	Születéshelye	o s z t á l y z a t a											
					Magaviselet	Vallástamból	Magyarból	Latinból	Földrajzból	Természettanból	Számításból	Rajz. mértanból	Szépírásból	Tornászásból	Énekből	Szabadkézi rajz
41	Praszner Dezső	rk.	1890	Sajószentpéter, B.	2	4	4	4	4	4	4	4	3	3	—	—
42	Radnai István	izr.	1893	Vaja, Szabolcsm.	1	3	3	3	2	2	3	3	3	3	—	—
43	Rosenthal Gy.	izr.	1892	Kisvárdá, Szabolcs	2	1	2	3	2	2	2	3	3	2	—	—
44	Rozsol János	rk.	1890	Ibrány, Szabolcsm.	2	3	3	4	4	3	3	3	3	2	—	—
45	Rozgonyi Jenő	ref.	1892	Nyiregyháza	2	2	3	4	3	2	3	3	3	1	3	3
46	Ruhmann Andor	ev.	1891	Nyiregyháza	2	1	3	3	3	2	3	2	3	2	1	—
47	Santroch Károly	ev.	1892	Nyiregyháza	2	2	3	3	3	2	4	3	3	2	2	3
48	Sarvay Győző	rk.	1892	Kisvárdá, Szab.	2	2	3	3	2	2	3	3	3	3	—	3
49	Sándor Jenő	izr.	1891	Gyöngyös, Hevesm.	2	3	3	3	2	2	3	3	3	3	—	—
50	Sáry Sándor	ev.	1892	Nyiregyháza	1	1	2	3	2	2	3	2	2	2	2	1
51	Schlesinger Ernő	izr.	1892	Ungvár, Ungm.	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	—	2
52	Schwartz József	izr.	1889	Nyiregyháza	2	3	3	4	3	3	3	3	3	3	—	—
53	Simonka Endre	gk.	1892	Kézdivásárhely, H.	2	4	3	4	4	3	4	3	3	3	—	—
54	Sipos Sándor	ref.	1892	Budapest	1	1	2	2	2	2	1	2	2	2	1	1
55	Szamuelyi Miklós	izr.	1891	Nyiregyháza	2	3	3	4	3	3	3	3	3	fm.	—	—
56	Széles Károly	ref.	1890	Fényeslitke, Szab.	1	3	2	3	3	2	2	2	2	fm.	3	—
57	Szücs Lajos	ref.	1892	Nyiregyháza	2	2	3	3	3	2	3	2	3	2	—	3
58	Tesik Tibor	rk.	1892	Nyiregyháza	2	1	2	2	1	1	2	2	3	3	—	3
59	Tolnai Bertalan	ref.	1890	Székely, Szabolcs	1	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2
60	Turchányi László	rk.	1892	Emőd-pusztá, Nyitra	1	2	2	3	2	2	2	3	2	3	—	—
61	Ujfalussy István	ref.	1890	Mihálydi, Szab.	1	3	3	4	2	2	3	3	3	3	3	—
62	Vattamán Gusz.	gk.	1890	Nyiregyháza	1	1	3	3	3	2	3	3	3	2	3	—
63	Zoltán Gyula	izr.	1892	Monok, Zemplénm.	1	2	1	2	1	1	2	1	3	2	—	—
<i>Magántanulók:</i>																
64	Bodnár Pál	rk.	1891	Nyirbátor, Szabolcs	—	2	2	1	2	2	2	1	—	—	—	—
65	Cziner Hugó	izr.	—	—	—	vi	zs	gála	to	t	ne	m	te	tt.	—	—
66	Fejes László	izr.	1891	Tokaj, Zemplénm.	—	3	3	3	3	2	3	2	—	—	—	—
67	Grosz Sándor	izr.	1892	Tokaj, Zemplénm.	—	2	3	2	1	3	2	1	—	—	—	—
68	Horváth János	rk.	1892	Berczel, Szabolcs	—	1	2	2	2	2	2	2	—	—	—	—
69	Horváth József	rk.	1891	Berczel, Szabolcs	—	1	2	2	1	2	2	2	—	—	—	—
70	Horváth Géza	rk.	1891	Nagykálló Szab.	—	2	2	2	3	3	2	3	—	—	—	—
71	Katz Imre	izr.	1892	Nyirbátor, Szab.	—	2	2	2	2	2	2	2	—	—	—	—
72	Liebermann Ernő	izr.	1893	Tokaj, Zemplénm.	—	1	3	3	1	1	3	2	—	—	—	—
73	Mandel Jenő	izr.	1892	Nyirbátor, Szabolcs.	—	1	2	2	2	2	2	3	—	—	—	—
74	Nyitrai Gyula	rk.	1890	Nyirbátor, Szabolcs.	—	2	2	2	2	3	1	2	—	—	—	—
75	V. Oláh Károly	ref.	—	—	—	vi	zs	gála	to	t	ne	m	te	tt.	—	—
76	Szécsi Ferencz	ref.	1891	Nyirbátor, Szabolcs.	—	3	2	2	2	2	2	3	—	—	—	—

Kiléptek: Kiss László ref. 1888. Nyiregyháza. — Kolláth Ernő rk. 1888. Hegysó, Bácsbodrog.

Összesen: 78.

HARMADIK OSZTÁLY.

Sorszám	A t a n u l ó				o s z t á l y z a t a											
	N e v e	Vallása	Születési éve	Születéshelye	Magaviselet	Vallástanból	Magyarból	Latinból	Németből	Földrajzból	Történelemből	Számтанból	R. mértanból	Énekből	Tornázásból	Szabadkézi rajz
1	Auspitz Márton	izr.	1891	Nyiregyháza	2	2	3	3	2	3	3	2	3	—	2	—
2	Balázs János	ev.	1889	Nyiregyháza	1	1	2	3	3	2	3	3	3	2	3	—
3	Balogh Oszkár	ref.	1890	Levelek	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1	—
4	Bartos Leó	izr.	1890	Mihályi	2	2	1	3	3	3	3	3	3	—	2	2
5	Bene István	rk.	1887	Homonna	2	3	4	4	4	2	2	3	3	—	2	—
6	Bene Kálmán	ev.	1891	Tokaj	1	1	2	2	1	2	1	2	2	3	—	—
7	Bene Lajos	rk.	1890	Romonya	2	3	3	4	4	2	2	3	3	—	2	—
8	Borhy Zoltán	rk.	1888	Kassa	2	3	3	3	4	3	3	4	3	—	2	—
9	Bozán Jenő	rk.	1890	Nyiregyháza	1	1	2	3	2	1	1	3	2	—	2	—
10	Brozsek Károly	rk.	1891	Marosvásárhely	1	2	3	3	3	3	2	3	3	—	3	—
11	Burger István	izr.	1891	Nyiregyháza	2	3	3	3	3	4	3	3	2	—	3	—
12	Demjén Ferenc	ref.	1889	Kántorjánosi	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	2	—
13	Deutsch Miksa	izr.	1889	Nyiregyháza	2	3	3	3	3	3	2	2	3	—	—	—
14	Dobos Kálmán	ref.	1890	Nyirbátor	1	2	3	3	3	2	3	3	3	2	—	—
15	Erős János	rk.	1889	Zoltán puszta	1	1	1	3	3	3	3	3	3	—	2	—
16	Feldheim Márt.	izr.	1890	Kemecse	2	3	3	3	3	2	2	2	—	—	2	—
17	Floszter Jenő	izr.	1891	Mátészalka	1	2	2	3	3	2	2	2	2	—	2	—
18	Friedmann Mik.	izr.	1891	Nyiregyháza	1	2	3	3	2	1	1	3	3	—	3	—
19	Handel Lajos	izr.	1890	Nyiregyháza	1	3	3	3	3	3	3	3	—	—	3	—
20	Harstein Imre	izr.	1891	Napkor	vi	zs	gá	la	to	t	ne	m	te	tt	—	—
21	Hibján Sándor	ev.	1891	Nyiregyháza	1	1	3	3	3	2	2	3	3	3	—	2
22	Jakabfalvy Alad.	ref.	1891	Tiszadada	2	3	3	4	4	4	3	4	3	3	3	2
23	Kálnay Sándor	ref.	1890	Nyiregyháza	2	3	3	3	4	4	3	4	3	3	2	—
24	Klein Cyula	izr.	1890	Nyiregyháza	2	3	2	3	3	3	3	3	3	—	2	—
25	Komjáthy Fer.	rk.	1889	Téth	2	3	4	4	4	3	3	4	3	—	3	—
26	Kovalik Kornél	rk.	1888	Zsolna	2	3	3	3	3	2	2	2	—	—	3	—
27	Kovács Ferenc	ref.	1889	Kemecse	1	1	2	3	3	2	2	2	2	1	2	—
28	Kovács István	ev.	1891	Nyiregyháza	2	1	3	4	4	2	3	3	3	2	1	—
29	Kovács József	ref.	1889	Nyirbátor	2	3	3	3	3	2	3	2	3	—	3	—
30	Körtvélyesi Pál	rk.	1890	Nyiregyháza	2	3	3	3	4	3	3	3	3	—	—	—
31	Labai József	rk.	1889	Nyiregyháza	1	2	3	3	3	3	3	2	2	—	3	—
32	Maleskovits Ján.	rk.	1889	Nyiregyháza	1	3	3	4	4	3	3	3	3	—	3	—
33	Marcsek János	ev.	1890	Nyiregyháza	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	2	—
34	Mehly Béla	ev.	1891	Szepesmerény	1	2	3	4	3	2	2	3	2	2	—	—
35	Mihovics Ferenc	rk.	1890	Nyiregyháza	1	2	3	2	3	2	2	3	—	—	—	—
36	Murányi Kálmán	rk.	1891	Nyiregyháza	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	—
37	Nagy Imre	gk.	1890	Nyiregyháza	1	3	2	2	3	2	1	2	2	—	3	—
38	Novák Jenő	ev.	1891	Nyiregyháza	1	1	1	2	2	2	1	2	2	3	2	2
39	Oláh Elek	ev.	1891	Nyiregyháza	2	3	3	4	4	3	3	3	3	3	3	—
40	Orosz Pál	gk.	1891	Ajak	2	3	4	3	4	3	2	3	3	—	2	—

A t a n u l ó																
Sorszám	N e v e	Vallása	Születési éve	Születéshelye	o s z t á l y z a t a											
					Magaviselet	Vallástanból	Magyarból	Latinból	Németből	Földrajzból	Történelemből	Számítanból	R. mértanból	Enekből	Tornázásból	Szabadkézi rajz
41	Palaticz Ödön	ref.	1891	Nyiregyháza	2	3	4	4	4	3	3	4	3	3	3	3
42	Pataky Béla	ev.	1891	Nyiregyháza	1	1	2	2	3	2	1	2	1	3	1	—
43	Pethő Géza	ref.	1890	Szentmihály	1	3	3	3	4	3	3	3	3	3	—	—
44	Pivnyik Gyula	ev.	1890	Nyiregyháza	2	1	2	3	4	2	2	2	3	1	1	2
45	Pollák László	rk.	1890	Nyiregyháza	2	3	3	3	3	2	3	3	3	—	—	3
46	Prékopa András	ev.	1889	Nyiregyháza	2	2	2	3	3	2	2	2	3	3	1	—
47	Rajtik Miklós	gk.	1890	Nyiregyháza	1	2	1	2	3	2	2	1	2	—	2	—
48	Róth József	izr.	1891	Nyirbátor	1	1	2	2	3	1	1	2	—	—	3	—
49	Schön Elemér	rk.	1891	Arad	1	1	3	3	3	2	1	2	2	—	2	—
50	Schönfeld Péter	izr.	1890	Nyiregyháza	1	1	1	1	2	1	1	1	—	—	2	—
51	Stein Gyula	izr.	1891	Csobaj	2	3	3	3	4	3	2	3	3	—	3	—
52	Szamueli Tibor	izr.	1891	Nyiregyháza	2	3	3	4	3	3	2	3	3	—	3	2
53	Tihor Gábor	ref.	1890	Rakamaz	2	4	3	4	4	3	3	4	3	3	3	—
54	Tóth Sándor	ref.	1890	Nyiregyháza	2	3	4	4	4	2	3	3	3	3	1	—
55	Valent József	ev.	1888	Nyiregyháza	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	—
56	Vay Dénes	rk.	1891	Vaja	2	3	3	3	4	3	2	4	3	—	1	—
57	Vóna István	rk.	1891	Nyiregyháza	1	2	2	2	3	1	1	2	1	—	2	2
58	Wassermann J.	izr.	1891	Nyiregyháza	1	3	3	3	4	2	2	3	3	—	3	—
<i>Magántanulók:</i>																
59	Gerzon Zsigm.	rk.			—	3	4	3	3	3	3	3	3	—	—	—
60	Kiss Gyula	ref.			—	3	3	3	3	3	3	3	3	—	—	—
61	Krausz Hermann	izr.			—	2	3	2	2	2	3	2	3	—	—	—
62	Mandzák József	rk.			—	2	2	2	2	1	2	1	2	—	—	—
63	Spitz Henrik	izr.			—	2	1	2	2	3	2	2	—	—	—	—

*) Kiléptek : Kabai Sándor, Majoros József, Tahy Ernő, Vrósztek István.
Összesen : 67.

A t a n u l ó																	
Sorszám	N e v e	Vallása	Születési éve	Születéshelye	o s z t á l y z a t a												
					Magaviselet	Vallástamból	Magyarból	Latinból	Németből	Történelemből	Mennyiségtanból	Rajzoló mértan	Természettanból	Énekből	Tornázásból	Szabadkézi rajz	Gyorsírásból
41	Sarvay Tivadar	rk.	1891	Kisvárdá	2	2	3	3	3	2	3	3	2	—	3	—	3
42	Schwartz Ernő	izr.	1890	Nyiregyháza	2	3	3	3	3	3	3	3	2	—	2	—	1
43	Spira Imre	izr.	1890	Nyiregyháza	1	2	2	2	2	1	1	1	2	—	1	—	1
44	Spitz Ernő	izr.	1889	Nyiregyháza	1	3	3	3	3	2	3	3	2	—	2	—	—
45	Szanyi János	rk.	1888	Újfehértó	1	3	3	3	3	3	3	3	3	—	1	—	—
46	Szentpétery F.	ref.	1888	Nagyhalász	1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	—	—
47	Szombati Géza	rk.	1889	Debrecen	2	3	3	3	4	3	3	3	3	—	2	—	—
48	Takács János	ev.	1888	Nyiregyháza	1	2	3	3	3	3	3	3	2	2	2	—	—
49	Török Elemér	ref.	1890	Súly	2	3	3	4	4	3	3	2	2	3	3	—	—
50	Ujhelyi Miklós	rk.	1890	Thass	1	1	2	3	3	2	3	2	1	—	3	—	—
51	Ungár János	izr.	1891	Nyirbéltek	1	2	2	2	2	2	2	2	2	—	3	—	2
52	Valent István	ev.	1889	Nyiregyháza	1	1	1	2	2	1	1	1	1	2	2	—	—
53	Vertse K. Andor	rk.	1890	Kalocsa	1	2	2	3	3	3	3	2	2	—	1	—	—
54	Zsindely István	ref.	1890	Nyirbátor	1	1	2	3	3	2	3	2	1	1	3	—	—
55	Zsindely János	ref.	1889	Nyirbátor	1	3	3	3	3	3	3	3	2	3	2	—	—
<i>Magántanulók :</i>																	
56	Léderer Andor	izr.			—	2	3	4	3	3	3	3	3	—	—	—	—
57	Mandel György	izr.			—	2	3	3	2	2	2	2	3	—	—	—	—
58	Szentály Zoltán	rk.			—	3	3	3	3	3	3	2	3	—	—	—	—
59	Sonnenfeld Józs.	izr.	1888	Tokaj	—	2	3	3	3	3	3	3	3	—	—	—	—
60	Vidor Berezi	izr.	1890	Körmend	—	2	3	3	3	3	2	3	2	—	—	—	—

Összesen: 60.

ÖTÖDIK OSZTÁLY.

Sorszám	A t a n u l ó				o s z t á l y z a t a													
	N e v e	Vallása	Születési éve	Születéshelye	Magaviselet	Vallásból	Magyarból	Latinból	Görögből	Görögp. magyar	Görögp. rajz	Németből	Történelemből	Mennyiségtanból	Természettanból	Tornából	Szabadkézi rajz	Gyorsírásból
1	Altmann Viktor	izr.	1887	Berkesz, Szab.	2	1	2	3	—	2	2	2	2	3	2	1	—	—
2	Barkóczy Ferenc	rk.	1886	Nyiregyháza	2	1	3	3	—	—	—	3	3	3	3	2	—	—
3	Bartsch Frigyes	ev.	1886	Matheócz, Szep.	1	1	1	1	—	—	—	1	1	1	1	1	—	—
4	Baum Jenő	izr.	1889	Görönyp. Szab.	1	2	3	3	—	—	—	2	2	3	2	3	—	—
5	Borsy Kálmán	ref.	1886	Nagykálló	1	2	3	3	—	3	2	4	3	3	3	2	—	—
6	Böhm Ignác	izr.	1888	Nyiregyháza	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	—	1
7	Bukna Sándor	rk.	1888	Privigye, Nyitra	2	3	4	4	—	3	3	3	3	3	3	3	—	—
8	Bukovinszky Ant.	rk.	1886	Jákó, Szabolcs	2	2	2	3	—	2	2	3	2	3	1	3	—	—
9	Csiha András	ref.	1889	Ófehértó, Szab.	1	1	2	2	2	—	—	1	1	2	1	3	—	—
10	Eckerdt Elek	rk.	1889	Lőcse, Szepes	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	2	—	1
11	Ferlicska Gyula	rk.	1888	Nyiregyháza	2	1	2	2	—	1	3	1	2	3	1	fm	—	—
12	Foltin Endre	ev.	1885	Nyiregyháza	1	1	3	4	—	—	—	3	3	3	3	1	—	—
13	Fried Mór	izr.	1888	Máriapócs, Szab.	2	2	3	3	—	3	3	3	3	3	1	3	—	—
14	Fried Sándor	izr.	1889	Kisczigánd, Zem.	2	3	2	3	3	—	—	3	2	3	2	fm	—	—
15	Grósz Rudolf	izr.	1889	Nyirbakta, Szab.	2	2	2	2	3	—	—	3	2	3	2	2	—	—
16	Gutmann Sándor	izr.	1889	Tiszapolgár, Sz.	1	2	3	3	—	4	3	3	4	3	2	3	—	—
17	Győry Kálmán	ref.	1888	Demecser, Szab.	1	3	2	3	—	3	3	3	2	3	3	fm	—	—
18	Hegedüs Kálmán	ref.	1886	Demecser, Szab.	2	3	3	3	4	—	—	4	3	3	3	3	—	—
19	Hemlei Ignác	izr.	1888	New-York,	1	1	2	2	2	—	—	1	3	3	3	1	—	—
20	Huray Lajos	ev.	1887	Nyiregyháza	2	2	3	3	—	3	3	3	3	3	2	1	—	—
21	Huszthy Gyula	ref.	1887	Nagykálló, Szab.	1	3	3	3	—	3	3	3	3	3	3	fm	—	—
22	Inczédy Lajos	ev.	1889	Pazony, Szabolcs	2	2	3	3	—	1	3	3	2	4	2	2	—	—
23	Jármy Elek	ref.	1889	Nyiregyháza	2	3	3	3	—	3	3	4	2	3	3	3	—	—
24	Kacska Zoltán	ev.	1888	Nyiregyháza	1	1	1	2	—	1	1	1	1	1	1	2	—	—
25	Kardos Jenő	gk.	1889	Zilah, Szilágy	1	1	2	3	2	—	—	3	2	3	2	3	—	—
26	Kovács Jenő	ev.	1886	Nyiregyháza	2	2	4	3	—	3	2	3	3	3	2	1	—	—
27	Lakatos Ernő	izr.	1889	Nagybánya, Szat.	2	2	3	4	—	2	3	2	3	3	2	3	—	—
28	Lányi Imre	ref.	1889	Oros, Szabolcs	2	3	3	3	—	2	3	3	2	4	2	1	—	—
29	Lengyel András	gk.	1888	Levelek, Szab.	1	2	2	3	—	2	2	3	3	3	2	2	—	—
30	Margitay János	ref.	1889	Nyiregyháza	1	3	3	3	3	—	—	3	3	2	3	2	—	—
31	Márky József	ref.	1888	Karász, Szabolcs	1	3	4	3	—	3	2	3	3	4	2	3	—	—
32	Menyhért Géza	ref.	1889	Nyirbakta, Szab.	2	3	3	4	—	2	3	3	2	4	3	3	—	—
33	Mikecz Pál	ref.	1889	Kemecse, Szab.	1	1	2	2	—	2	2	2	1	3	2	3	—	—
34	Münnich Mihály	rk.	1888	Nagylook, Fejér	2	3	3	4	—	2	3	3	3	4	3	1	—	—
35	Nagy Pál	ref.	1888	Kemecse, Szab.	1	2	3	4	—	2	1	3	2	3	2	2	—	—
36	Nagymáthé Józs.	ref.	1888	Ramocsaháza, Sz	1	3	4	4	3	—	—	3	3	3	3	2	—	—
37	Papp Péter	gk.	1888	Nagykálló, Szab.	1	1	1	2	—	1	2	1	1	2	1	fm	—	—

A t a n u l ó																		
Sorszám	N e v e	Vallása	Születési éve	Születéshelye	o s z t á l y z a t a													
					Magaviselet	Vallásból	Magyarból	Latinból	Görögéből	Görög p. magyar	Görög p. rajz	Németből	Történelemből	Mennyiségianból	Természettrajzból	Tornából	Szabadkézi rajz	Gyorsírásból
38	Pásztor Sándor	ref.	1887	Kemecse, Szab.	1	3	3	4	—	3	2	4	2	3	3	2	—	—
39	Prok Ernő	ev.	1888	Nyiregyháza	1	2	3	4	—	3	3	3	3	4	2	2	—	—
40	Reich Jakab	izr.	1888	Nyiregyháza	1	1	1	1	—	1	1	1	1	2	1	1	—	1
41	Rosenwasser K.	izr.	1889	Sztropkó, Zemp.	2	1	3	3	3	—	—	2	2	3	2	3	—	—
42	Schwarz Géza	izr.	1889	Tálya, Zemplén	2	2	3	4	—	3	3	3	2	3	3	3	—	—
43	Schwarz Sándor	izr.	1889	Kisvárd, Szab.	1	1	2	2	2	—	—	1	2	2	1	2	—	1
44	Spitz Sándor	izr.	1889	Nyirbátor, Szab.	2	1	2	3	—	1	2	2	1	3	2	3	—	—
45	Styevó József	ev.	1887	Nyiregyháza	1	1	1	2	—	1	1	1	1	2	2	1	—	—
46	Súlez Albert	rk.	1888	Geszteréd, Szab.	1	2	3	3	—	3	2	3	2	4	2	3	—	—
47	Süveges Jenő	rk.	1887	Mezőtúr, Jászn.	2	3	3	4	—	3	2	4	3	4	2	1	—	—
48	Szilágyi Géza	rk.	1885	Olaszliszka, Zem	1	3	3	3	3	—	—	3	3	3	2	2	1	—
49	Tóth László	ev.	1885	Nyiregyháza	1	1	2	3	—	1	2	2	3	2	2	2	—	—
50	Török Zoltán	ref.	1889	Tiszasüly, Jász.	1	3	3	3	—	3	3	3	3	3	2	3	—	—
51	Turcsányi István	rk.	1889	Emőd, Nyitram.	1	2	3	3	3	—	—	3	3	3	2	3	—	—
52	Ujhelyi Zoltán	ref.	1889	Balkány, Szab.	2	3	3	3	—	2	3	3	3	3	2	3	—	—
53	Vietórisz László	ev.	1888	Nyiregyháza	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	—	—
54	Zoltán Bertalan	izr.	1890	Monok, Zemplén	2	2	2	2	2	—	—	1	1	3	1	2	—	—
<i>Magántanuló:</i>																		
55	Fényes Gyula	ref.			1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	—	—	—	—
56	Keresztessi Sára	ref.			3	3	3	—	—	3	2	4	4	3	3	—	—	—

Kilépett: 57. Gencsy Károly ev. ref. 1888. Kisléta Szabolcsm.
Összesen: 57.

HATODIK OSZTÁLY

Sorszám	A r a n u l ó				o s z t á l y z a t a														
	N e v e	Vallása	Születési éve	Születéshelye	Magaviselet	Vallástamból	Magyarból	Latinból	Görögéből	Görögp. magyar	Görögp. rajz	Németből	Történelemből	Mennyiségtanból	Természetrajzból	Tornázásból	Szabadkézi rajz	Gyorsírásból	Francia nyelvből
1	Angyalossy I	rk	1885	N.-Devecser,	1	1	2	3	3			3	2	3	2	2			
2	Berger Andor	izr.	1888	N.-Csaholy, Szat	2	3	3	3		3	1	3	3	3	3	2			
3	Bergstein B.	izr.	1889	Nyiregyháza	1	2	2	2		2	3	1	1	2	2	4			2
4	Bihary S	ref.	1886	Téth, Szabolcsm.	1	1	3	3	3			3	3	3	3	2			
5	Blum Béla	izr.	1888	Nyiregyháza	1	2	3	2	2			2	3	2	1	4			2
6	Boros Márkus	izr.	1887	Nyiregyháza	2	2	2	2	2			1	1	2	2				
7	Bruck Imre	izr.	1889	Nyirbátor, Szab.	1	2	2	2	3			2	2	3	2	3			
8	Budaházy I.	ref.	1888	Mátészalka, Szat	1	2	2	3	3			2	2	3	1			3	
9	Budaházy M.	ref	1889	Nyirbátor, Szab.	1	1	2	3		2	1	3	2	3	2	1		3	2
10	Cukor József	izr.	1888	Napkor, Szab.	2	3	3	3		3	2	3	3	2	3	2			
11	Deutsch Z.	izr.	1885	Nyiregyháza	2	3	3	3		3	3	3	3	1	3				2
12	Dibáczy J.	ref	1886	Nyirbogát, Szab	1	1	1	2	1			1	1	1	1	1		1	
13	Erdőhegyi L.	ref.	1887	Kisvárdá, Szab	1	1	1	2	1			1	1	2	1				1
14	Erdős Rezső	izr.	1887	Hajduszoboszló	1	2	1	2	1			1	1	1	1	3			
15	Fábry Jenő	ev.	1887	Nyiregyháza	1	1	2	2	3			3	1	3	1	2			
16	Fedor István	rk	1886	Nyirjákó, Szab.	1	1	2	3		2	2	3	2	3	1	2			
17	Feuermann F.	izr.	1887	Kántorjánosi	1	1	1	2	2			1	2	1	1	2			1
18	Frisch Tibor	izr.	1888	Nyiregyháza	1	2	3	3	3			3	3	3	3	2			
19	Gergelyffy L.	rk.	1887	Máriapócs, Szab.	1	2	3	3		3	3	3	3	3	3	2			
20	Goldberger S	izr.	1888	Kunmadaras	2	3	3	3		3	2	3	3	2	3	3			
21	Grósz Simon	izr.	1885	Nyiregyháza	1	2	3	3		3	3	3	2	3	3	3			
22	Guttman S.	izr.	1887	Vásárosnamény	1	1	2	3	3			2	2	3	2	2			
23	Hartstein Jenő	izr.	1889	Napkor, Szab.	2	2	3	3		2	2	3	2	3	2	1			
24	Hähnel F.	rk.	1888	Csány, Csongrád	2	3	3	4		3	3	3	3	4	2	2			3
25	Holló Géza	izr.	1888	Kassa, Abauj-T.	1	1	1	2	1			1	1	3	1				
26	Kardos E.	gk.	1886	Szilágynagyfalu	2	3	3	3		3	3	3	3	3	3	2			
27	Kállay R.	rk.	1889	Nagykálló, Szab.	1	1	1	2		1	2	1	1	2	2	2			
28	Kálnay Z.	ref.	1888	Nyiregyháza	1	1	2	2	2			2	2	2	2	2			
29	Klein Miksa	izr.	1887	Nyiregyháza	1	2	3	3		3	3	3	1	3	3	3			
30	Klinovszky Gy.	rk.	1885	Rabcsice, Árvam	1	3	3	3		3	2	3	3	3	3	1			
31	Kovács Zs.	ref.	1888	Mezőtelegd, Bih	1	1	1	1	1			1	1	1	1	1			
33	Kömives S.	ref.	1889	Büdszentmihály,	1	2	2	2	3			2	2	2	2	2			2
33	Lazarovits L.	izr.	1888	Tokaj, Zemplén.	2	2	2	3		2	3	3	2	3	2	3			
34	Lefkovits S.	izr.	1888	Nyiregyháza	2	3	3	4		3	3	3	3	4	3	3			
35	Mandel A.	izr.	1888	Nyirbátor, Szab	1	1	2	2	2			1	1	1	1	3			
36	Mikolay I.	ref.	1886	Encsencs, Szab	1	1	3	3		2	3	3	1	3	1	3			
37	Nyerges F.	rk.	1887	Kemecse, Szab.	1	2	2	3		2	2	3	2	3	2	1			

A t a n u l ó																						
Sorszám	N e v e	Vallása	Születési éve	Születéshelye	o s z t á l y z a t a																	
					Magaviselet	Vallastanból	Magyarból	Latinból	Görögéből	Görög p. magyar	Görög p. rajz	Németből	Történelemből	Mennyiségtanból	Természettanból	Tornásból	Szabadkézi rajz	Gyorsírásból	Francia nyelvből			
38	Paulay Gyula	rk.	1889	Eperjes, Sárosm.	1	2	2	3	—	2	3	2	2	3	1	3	2	—	3			
39	Pintér Géza	rk.	1887	Nyiregyháza	1	1	3	3	3	—	—	3	2	3	3	2	—	—	—			
40	Pollner Arnold	ev.	1888	Stoósz, Abauj-T	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	2	—	—	—			
41	Rácz Károly	ref.	1886	Büdszentmihály	1	3	3	3	4	—	—	3	2	4	2	1	—	—	—			
42	Rosinger Ernő	izr.	1885	Szakoly, Szab	1	2	3	2	2	—	—	2	2	3	2	—	—	—	—			
43	Ruzicska Ernő	izr.	1888	Budapest	2	3	1	2	—	2	3	2	2	2	2	3	—	—	1			
44	Spitz Imre	izr.	1889	Gégény, Szab.	1	1	2	2	—	2	2	2	2	1	1	3	—	—	2			
45	Stein Ernő	izr.	1887	Tarczal, Zempl.	2	3	3	3	—	2	2	3	2	3	2	2	—	—	—			
46	Szent-Imrey J	rk.	1886	Kassa, Abauj-T	1	3	3	4	—	3	2	3	3	3	2	—	—	—	3			
47	Ujhelyi J	rk.	1886	Berczel Szab	1	2	3	3	—	3	2	3	2	3	2	1	—	—	—			
48	Várady Béla	ref.	1888	Nyirbátor, Szab	1	2	3	3	—	3	3	3	3	3	3	2	—	—	—			
48	Zdenek Gyula	rk.	1885	Nyiregyháza	1	1	2	2	3	—	—	3	1	3	2	1	—	—	—			
50	Zoltán Béla	ref.	1889	Sényő, Szab	1	2	3	3	—	3	1	2	3	3	3	—	—	—	—			
<i>Magántanuló :</i>																						
51	Blau Ernő	izr.			2	3	—	—	—	2	3	3	3	3	3	—	—	—	—			
52	Herz Paula	izr.			2	3	2	—	—	—	—	3	3	3	3	—	—	—	—			
53	Pungur Gyula	ref.			n	e	m	t	e	t	t	v	i	z	s	g	á	l	a	t	o	t
54	Schware Mór	izr.			2	3	3	—	—	3	3	3	3	3	3	—	—	—	—	—		

Összesen : 54.

HETEDIK OSZTÁLY.

Sorszám	Neve	Vallása	Születési éve	Születéshelye	A t a n u l ó														
					o s z t á l y z a t a														
					Magaviselet	Vallásból	Magyarból	Latinból	Görögéből	Görög p. magyar	Görög p. rajz	Németből	Történelemből	Mennyiségfianból	Természettanból	Tornából	Szabadkézi rajz	Gyorsírásból	
1	Auspitz Márton	izr.	1885	Balsa, Szab.	1	1	3	2	—	1	1	1	2	1	2	1	—	—	
2	Balkányi Kálm	izr.	1888	Balkány Szab.	2	3	4	3	—	3	3	3	4	3	3	3	—	—	
3	Bartos Mihály	izr.	1886	Vajdácska, Zem.	1	1	2	1	—	1	1	1	1	1	1	1	—	—	
4	Békefy Elemér	rk.	1887	Debrecen, Hajd.	1	1	1	2	1	—	—	2	1	2	1	1	—	—	
5	Boczkó Lajos	ev.	1887	Nyiregyháza	1	3	3	3	3	—	—	3	2	3	3	3	—	—	
6	Bornstein Emil	izr.	1888	Nagykálló, Szab.	2	1	2	2	1	—	—	1	2	1	1	2	—	—	
7	Bozán Zoltán	rk.	1887	Nyiregyháza	1	1	1	2	2	—	—	2	3	2	2	2	—	—	
8	Bónis Ignác	izr.	1886	Kisléta, Szab.	1	2	1	3	—	1	2	2	2	3	2	3	—	—	
9	Czukur Imre	izr.	1887	Napkor, Szab.	1	3	3	3	3	—	—	3	2	3	3	3	—	—	
10	Dienes Sándor	ref.	1886	Zsadány, Szatm.	2	3	3	3	—	2	3	2	2	3	3	3	—	—	
11	Eckerdt Lajos	rk.	1887	Liptó-Sz.-Mik.	1	1	1	2	1	—	—	1	1	2	1	3	—	—	
12	Feldmesser Laj.	izr.	1884	Sárospatak, Zem.	1	3	3	3	3	—	—	3	2	3	2	3	—	—	
13	Ferlicska Kálm.	rk.	1887	Nyiregyháza	2	2	2	3	—	1	3	1	1	3	3	3	—	—	
14	Frisch Lajos	izr.	1888	Tokaj, Zemp.	1	2	2	3	3	—	—	3	2	2	3	3	—	—	
15	Goldmann Mih.	izr.	1886	Tiszabeő, Szoln.	1	2	1	3	3	—	—	3	2	2	2	2	—	—	
16	Groszman Mik.	izr.	1888	Rátka, Zemplén.	2	2	4	2	3	—	—	3	2	3	3	3	—	—	
17	Hell Miksa	rk.	1885	Érsekújvár, Nyit.	1	2	2	3	—	1	2	2	1	3	3	3	—	—	
18	Hibján Géza	ev.	1887	Nyiregyháza	1	2	2	3	3	—	—	2	2	3	3	2	—	1	
19	Holéczy Miklós	ev.	1886	Feketepatak, G.	1	3	3	3	—	2	1	3	2	3	3	2	—	—	
20	Kacska László	ev.	1887	Nyiregyháza	v	i	z	s	g	a	l	a	n	m	a	r	a	d	t
21	Kállay Iván	rk.	1887	Nagykálló, Szab.	1	2	2	3	—	1	2	1	1	3	2	2	—	—	
22	Klinczkó Lajos	ev.	1886	Nyiregyháza	2	3	3	3	3	—	—	3	4	3	3	3	—	1	
23	Kóhn Jenő	izr.	1885	Nyiregyháza	1	3	3	3	—	3	3	3	3	4	3	fm.	—	—	
24	Krajnik Armin	izr.	1888	Nagykálló, Szab.	1	2	2	3	2	—	—	3	2	3	2	2	—	—	
25	Leffler Béla	ev.	1887	Budapest	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	fm.	—	1	
26	Manheimer Arm.	izr.	1886	Nyiregyháza	v	i	z	s	g	a	l	a	n	m	a	r	a	d	t
27	Molnár Gyula	ev.	1885	Nyiregyháza	1	1	2	3	—	1	2	3	3	2	2	2	—	—	
28	Némethy Albert	ref.	1887	Dicső-Sz.-M.Kisk.	2	2	2	3	—	3	1	3	3	3	2	3	—	—	
29	Oláh János	gk.	1885	Nyiregyháza	1	1	1	2	1	—	—	2	1	1	1	1	—	1	
30	Oláh Miklós	ref.	1886	Kisvárdá, Szab.	2	3	3	3	3	—	—	3	4	3	3	2	—	—	
31	Pető Sándor	izr.	1887	Varsolcz. Szilágy	1	3	2	3	3	—	—	3	2	3	3	1	—	—	
32	Pipcsák István	ev.	1886	Nyiregyháza	1	1	2	3	3	—	—	2	2	3	3	fm.	—	—	
33	Pivnyik András	ev.	1887	Nyiregyháza	1	3	2	3	—	2	2	2	3	2	3	1	—	—	
34	Rab Elek	rk.	1886	Tiszalök, Szab.	2	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	2	—	—	
35	Soltz Oszkár	ev.	1886	Újvencsellő, Sz.	1	1	2	2	—	1	2	1	1	1	1	3	—	—	
36	Schwarz Miklós	izr.	1887	Nyiregyháza,	2	1	1	2	—	1	2	1	2	3	1	3	—	—	
37	Sikorszki István	rk.	1886	Óvencsellő, Szab.	1	2	3	3	—	2	1	3	3	2	1	2	—	—	

A t a n u l ó																			
Sorszám	N e v e	Vallása	Születési éve	Születéshelye	o s z t á l y z a t a														
					Magaviselet	Vallásból	Magyarból	Latinból	Görögéből	Görög p. magyar	Görögp. rajz	Németből	Történelemből	Mennyiségtanból	Természettanból	Tornából	Szabadkézi rajz	Gyorsírásból	
38	Somogyi Imre	ref.	1884	Kemecse, Szab.	1	1	2	2	2	—	—	2	1	1	1	2	—	—	
39	Stern Jakab	izr.	1885	Nagymihály Z.	1	1	3	2	—	1	2	3	3	2	2	3	—	—	
40	Szamei Jenő	izr.	1887	Nyiregyháza	1	3	3	3	—	3	3	3	4	3	3	1	—	—	
41	Szöllősy Pál	ref.	1887	Rád, Szabolcs	1	1	2	3	3	—	—	3	2	3	2	fm.	—	—	
42	Tester Kálmán	ref.	1887	Nyiregyháza	1	1	2	1	1	—	—	1	2	1	1	1	—	—	
43	Újhelyi Tibor	ref.	1887	Ny.-Balkány Szab	1	2	3	3	—	2	2	2	3	3	2	—	—		
44	Vadász Rudolf	izr.	1888	Nyiregyháza	2	1	2	2	1	—	—	1	1	1	1	2	—	—	
45	Valu József	rk.	1887	Thass, Szabolcs.	1	3	4	3	3	—	—	3	3	3	3	2	—	—	
46	Weisz Sámuel	izr.	1886	Királytelek, Szab.	1	1	1	3	—	2	2	3	2	3	2	3	—	—	
<i>Magántanulók:</i>																			
47	Bodnár Imre	rk.			—	2	3	2	3	—	—	3	2	1	1	—	—	—	
48	Homolay Lajos	ev.			vi	zs	g	a	l	a	t	l	a	n	m	a	r	a	d
49	Horváth János	ref.			vi	zs	g	a	l	a	t	l	a	n	m	a	r	a	d

Kilépett: 50. Somlyay József gk. 1885. Biri, Szabolcs.

Összesen: 50

NYOLCADIK OSZTÁLY.

Sorszám	A t a n u l ó				o s z t á l y z a t a													
	N e v e	Vallása	Születési éve	Születéshelye	Magaviselet	Vallásfőből	Magyarból	Latinból	Görögéből	Görög p. irod. olvas.	Görög p. rajz	Németből	Történelemből	Mennyiségtanból	Természettanból	Bölcsleletről	Tornázásból	Gyorsírásból
1	Balogh Zoltán	ref.	1884	Levelek, Szab.	1	2	3	3	—	3	1	3	3	3	3	3	3	3
2	Bartos László	r. k.	1884	Eperjes, Sárosm.	1	2	3	3	—	2	1	3	2	2	3	2	2	3
3	Berger Endre	izr.	1885	Ópályi, Szat.-m.	1	3	3	3	—	3	2	3	3	3	3	3	3	3
4	Bertha Jenő	ref.	1886	Nagykálló, Szab.	1	1	2	3	3	—	—	3	3	2	3	3	2	—
5	Boros Zoltán	izr.	1885	Nyiregyháza	1	3	3	4	4	—	—	3	3	3	3	3	3	fm
6	Bukna Kálm.	r. k.	1884	Privigyé, Nyitra.	1	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	1	—
7	Csázik József	r. k.	1886	Kaálkáporna, Hm.	1	3	3	3	—	3	1	3	3	3	3	3	2	—
8	Csernák Kálm.	ev.	1884	Nyiregyháza	2	3	3	3	—	3	2	3	3	3	3	3	1	—
9	Dubay István	r. k.	1885	Sátoraljaujh. Hm.	1	1	2	3	—	3	2	3	2	3	3	2	3	—
10	Fráter Szab.	ref.	1886	Nyiregyháza	1	1	2	1	2	—	—	2	2	1	1	1	1	—
11	Fränkl Salam.	izr.	1883	Nyiregyháza	1	2	3	3	—	3	2	3	3	3	3	3	3	—
12	Gansl Artúr	izr.	1887	Nyiregyháza	1	2	3	3	3	—	—	2	2	3	2	3	3	fm
13	Grosz Henrik	izr.	1885	Nyiregyháza	1	1	3	3	3	—	—	2	3	3	2	3	3	3
14	Hartstein Fer.	izr.	1886	Napkor, Szab.	1	2	3	3	—	3	3	3	2	3	3	2	fm.	—
15	Häuffel Tiv.	ev.	1886	Nyiregyháza	1	2	2	3	—	2	2	2	2	2	2	2	fm.	—
16	Hemley Ábr.	izr.	1885	Nyiregyháza	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	—
17	Héti Lajos	ref.	1884	B.-Sz.-Mihály, Sz.	1	2	3	3	—	2	2	3	2	3	3	3	2	—
18	Katz Károly	izr.	1884	Pazony, Szab.	1	3	3	3	4	3	—	3	3	4	3	3	fm.	—
19	Katz Zoltán	izr.	1885	Debrecen, Hajdu	1	1	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	3	—
20	Kiss Pál	ref.	1887	Sz.-Németi, Szat.	1	1	1	1	1	—	—	1	2	1	1	1	3	—
21	Konthy Géza	r. k.	1886	Nyiregyháza	1	1	1	1	1	—	—	1	2	1	1	1	2	—
22	Krómy Károly	r. k.	1886	Buziás, Temesm.	1	2	2	3	—	3	2	3	3	3	3	3	2	—
23	Kurek Pál	ev.	1885	Nyiregyháza	1	1	1	1	1	—	—	1	2	1	1	1	1	—
24	Lichtblau Béla	r. k.	1885	Nyiregyháza	1	1	2	2	2	—	—	2	2	2	2	2	3	—
25	Lőrinczy Zolt.	ref.	1886	Nagykálló, Szab.	1	1	3	3	3	—	—	3	2	2	2	3	2	—
26	Márczy András	ref.	1884	Téth, Szabolesm.	1	2	3	3	4	—	—	3	3	3	3	3	1	—
27	Menyhért Ján.	ref.	1885	Téglás, Hajdum.	2	1	3	3	—	2	2	3	2	3	2	3	3	—
28	Nagy András	r. k.	1884	Balsa, Szab.	1	2	3	3	—	2	2	3	2	3	3	3	1	—
29	Nemes Ernő	ref.	1885	Nyiregyháza	1	1	3	3	—	3	2	3	2	3	3	3	fm	—
30	Neumann Gy.	ev.	1884	Makó, Csanádm.	1	1	2	2	—	3	2	2	2	1	1	2	2	—
31	Némethy Mih.	ref.	1885	D.-Szmárton, kisk	1	2	3	3	—	3	1	3	3	3	2	3	fm.	—
32	Palicz Gyula	ev.	1886	Nyiregyháza	1	1	1	1	1	—	—	1	2	1	1	1	2	—
33	Pataki Sámuel	ev.	1885	Nyiregyháza	1	2	1	1	1	—	—	1	2	1	1	1	2	—
34	Porkoláb Zolt.	ref.	1885	Ibrány, Szab.	1	1	1	1	1	—	—	1	2	1	1	1	fm.	—
35	Ruhmann E.	ev.	1886	Nyiregyháza	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	3	—
36	Simkó Endre	ev.	1883	Nyirbátor, Szab.	1	1	2	2	—	2	2	3	2	2	2	1	1	—
37	Simkó Gyula	ev.	1885	Nyiregyháza	1	1	2	2	—	2	2	3	2	2	2	1	fm.	—

A t a n u l ó																		
Sorszám	N e v e	Vallása	Születési éve	Születéshelye	o s z t á l y z a t a													
					Magaviselet	Vallástanból	Magyarból	Latinból	Görögéből	Görögp. irod. olvas.	Görögp. rajz	Németből	Történelemből	Mennyiségtanból	Természettanból	Bölcséletből	Tornázásból	Gyorsírásból
38	Sipos Imre	ref.	1885	Szakoly, Szab.	1	2	3	3	—	3	2	3	2	3	3	3	2	—
39	Stevo András	ev.	1885	Nyiregyháza	1	1	2	3	—	2	1	3	2	2	2	2	1	—
40	Surányi Sánd.	ref.	1886	Csaba, Békésm.	1	3	4	3	—	—	—	3	3	3	3	3	3	—
41	Szabó József	ref.	1886	N.-Kálló, Szab.	1	2	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	3	—
42	Szögyény Istv.	r. k.	1886	Budapest	1	1	1	1	2	—	—	1	2	2	2	2	fm	—
43	Teőrös József	r. k.	1885	Kisszeben, Sáros.	1	2	3	3	—	3	2	3	3	3	3	3	2	—
44	Toldi László	ref.	1884	Nagykálló, Szab.	2	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	1	—
45	Ujhelyi Tivad.	r. k.	1885	Vitka, Szatm. m.	1	2	2	3	—	2	1	3	2	3	3	3	1	—
46	Weisz Miklós	izr.	1883	Rakamaz, Szab.	1	1	1	2	—	3	2	3	3	2	2	1	2	—
47	Zsiska Dániel	ev.	1883	Nyiregyháza	1	1	1	1	—	2	1	2	2	1	1	1	2	—
<i>Magántanulók:</i>																		
48	Lantos Pál	ref.	1886	Tokaj, Zemp.-m.	—	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	3	—	—
49	Szamey János	ref.	1884	Hodász, Szat.-m.	—	2	3	3	—	3	2	3	3	3	3	3	—	—
50	Szücs Gyula	izr.	1885	Nyiregyháza	—	3	3	3	3	—	—	3	3	3	3	—	—	—

Távozott : Münnich Ferencz r. k. 1886. Seregélyes, Fehérm.

Összesen : 51.

IX.

Statiztikai adatok.

a) A főgimnáziumi tanulók száma vallás, anyanyelv, nyelvismeret szerint.

Osztály	Beiratott			Vizsgálatot tett			Évközben kilépett		Megment		Vizsgálatot nem tett		A vizsgálatot tett tanulók között		A vizsgálatot tett tanulók (nyilvános és magán) között volt							Görögöt tanult		Gör.pótló tantárgyakat					
	nyilvános	magán	összesen	nyilvános	magán	összesen	nyilvános	magán	nyilvános	magán	nyilvános	magán	haladó	ismétlő	vallásra					anyanyelvre			nyelvismeretre		nyilvános	magán	nyilvános	magán	
															ág. h. ev.	ev. ref.	róm. kath.	gör. kath.	izraelita	összesen	magyar	német	tót	csak magyarul beszélni tudnak magyarúl?					nyelvismeretre
I	67	9	76	62	7	69	5	—	—	—	—	9	67	2	20	12	15	—	22	69	68	1	—	60	69	—	—	—	—
II.	65	13	78	63	11	74	2	—	—	—	—	2	71	3	13	18	16	2	25	74	74	—	—	70	74	—	—	—	—
III	62	5	67	57	5	62	4	—	—	—	1	—	58	4	11	13	19	3	16	62	61	1	—	51	62	—	—	—	—
IV	55	5	60	54	5	59	—	—	—	—	1	—	58	1	15	13	11	2	18	59	58	—	1	53	59	—	—	—	—
V.	55	2	57	54	2	56	1	—	—	—	—	—	55	1	10	18	10	3	15	56	55	1	—	47	56	19	1	35	1
VI.	50	4	54	50	3	53	—	—	—	—	1	—	53	—	2	12	12	1	26	53	51	1	1	49	53	23	1	27	2
VII.	47	3	50	44	1	45	1	—	—	—	2	2	45	—	9	7	10	1	18	45	45	—	—	37	45	23	1	21	—
VIII.	48	3	51	47	3	50	1	—	—	—	—	—	46	4	11	17	11	—	11	50	49	—	1	45	50	23	2	24	—
ÖSSZESEN	449	44	493	431	37	468	14	—	—	—	4	7	453	15	91	110	104	12	151	468	461	4	3	412	468	88	5	107	4

b) A vizsgálatot tett nyilvános és magántanulók szülei polgári állásra nézve:

c) A vizsgálatot tett nyilvános és magántanulók életkora a tanév végén:

Osztály	A tanulók szülei közt polgári állásra nézve volt:													A tanulók életkora a tanév végén:											Összesen									
	Östermelő			Iparos			Keresk. vállalk.			Tisztviselő				Katoná	Értelmiségi	Szem. szolg. tevő	Magánzó	Összesen	9	10	11	12	13	14		15	16	17	18	19	20	21	több	
	önálló	alkalmazott	alkalmazott	önálló	alkalmazott	alkalmazott	önálló	alkalmazott	alkalmazott	állami, hatósági	magán- és társulati	Magánzó	Összesen						Életévét beöltötte															
														n. birtokos és bérlő	kisbirtok és bérlő	n. iparos	kisiparos	n. keresk.	kiskeresk. szatócs	n. keresk.	kiskeresk. szatócs	alkalmazott	alkalmazott	alkalmazott		alkalmazott	alkalmazott							
I.	5	8	2	—	19	—	3	7	—	8	1	3	8	5	—	69	—	17	25	11	14	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	69	
II.	3	4	2	1	19	1	1	10	5	6	1	—	14	6	1	74	—	—	7	40	16	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	74		
III.	3	4	—	1	18	2	1	5	2	15	4	—	4	1	2	62	—	—	1	16	20	14	8	3	—	—	—	—	—	—	—	62		
IV.	1	7	—	—	17	—	—	7	—	9	7	1	8	1	1	59	—	—	—	—	14	25	12	7	1	—	—	—	—	—	—	59		
V.	2	8	—	—	11	—	—	8	—	15	4	1	2	4	1	56	—	—	—	—	1	11	20	10	9	4	1	—	—	—	—	56		
VI.	3	7	1	2	7	—	3	7	—	9	8	—	6	—	—	53	—	—	—	—	—	1	13	17	14	7	1	—	—	—	—	53		
VII.	2	2	2	1	12	—	—	6	1	5	—	—	10	—	4	45	—	—	—	—	—	—	—	—	14	15	13	3	—	—	—	45		
VIII.	4	4	2	1	12	—	—	7	—	12	—	—	7	—	1	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	21	13	10	1	—	50
Összesen	23	44	9	6	115	3	8	57	8	79	25	5	59	17	10	468	—	17	33	67	65	64	53	51	44	45	18	10	1	—	—	468		

d) A tanulók illetősége, egészségi állapota, magaviselete, mulasztása; a fegyelmi esetek száma.
 Segélyezések, jutalmazások.

Osztály	A tanulók illetősége				A tanulók egészségi állapota, betegségi eset				A tanulók magaviselete, hány tanuló kapott				A fegyelmi esetek száma				A tanulók mulasztása				Tandija elengedett		Ösztöndíjban részesült	Segélyezett	Tápitézeteti díja elengedett									
	helybeli	megyebeli	más megyebeli	más állambeli	nem járványos		járványos	meghalt	jó	szabály-szerű	kevésbé szabály-szerű	ROSSZ	igazgatói megrovásban részesült	tanárkari megrovásban részesült	tanács folytán távozott	kizárattott	igazolt óraszám	igazolatlan óraszám	hány mul. igazolatlannul	hány nem mulasztott	egészben	részben			Ösztöndíjban részesült	Segélyezett	egészben	részben						
					könnyű	súlyos																							j e g g y e t t ?	igazolt óraszám	igazolatlan óraszám	hány mul. igazolatlannul	hány nem mulasztott	egészben
I.	36	18	15	-	87	3	4	-	38	24	-	-	-	-	-	-	2214	6	5	13	-	7	6	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
II.	51	18	5	-	132	7	-	-	26	37	-	-	2	-	-	-	767	10	10	14	1	7	5	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
III.	41	10	10	1	74	1	-	-	29	28	-	-	-	-	-	-	900	15	8	23	-	15	7	5	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
IV.	37	13	9	-	105	2	2	-	35	19	-	-	2	-	-	-	1078	3	1	12	1	7	8	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
V.	31	21	4	-	153	9	-	-	31	23	-	-	3	1	-	-	1463	8	5	5	2	5	9	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
VI.	11	19	23	-	95	2	1	-	38	12	-	-	-	-	-	-	982	7	3	9	-	9	7	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
VII.	14	17	14	-	35	2	-	-	33	11	-	-	-	1	-	-	713	-	-	5	1	10	9	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
VIII.	32	11	7	-	60	4	1	-	44	3	-	-	2	3	1	-	1243	2	2	6	4	3	11	1	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Összesen	253	127	87	1	741	30	8	-	274	157	-	-	9	5	1	-	9360	51	34	87	9	63	62	21	-	12	-	-	-	-	-	-	-	-

e) A tanulásban tett előmeneteléről,

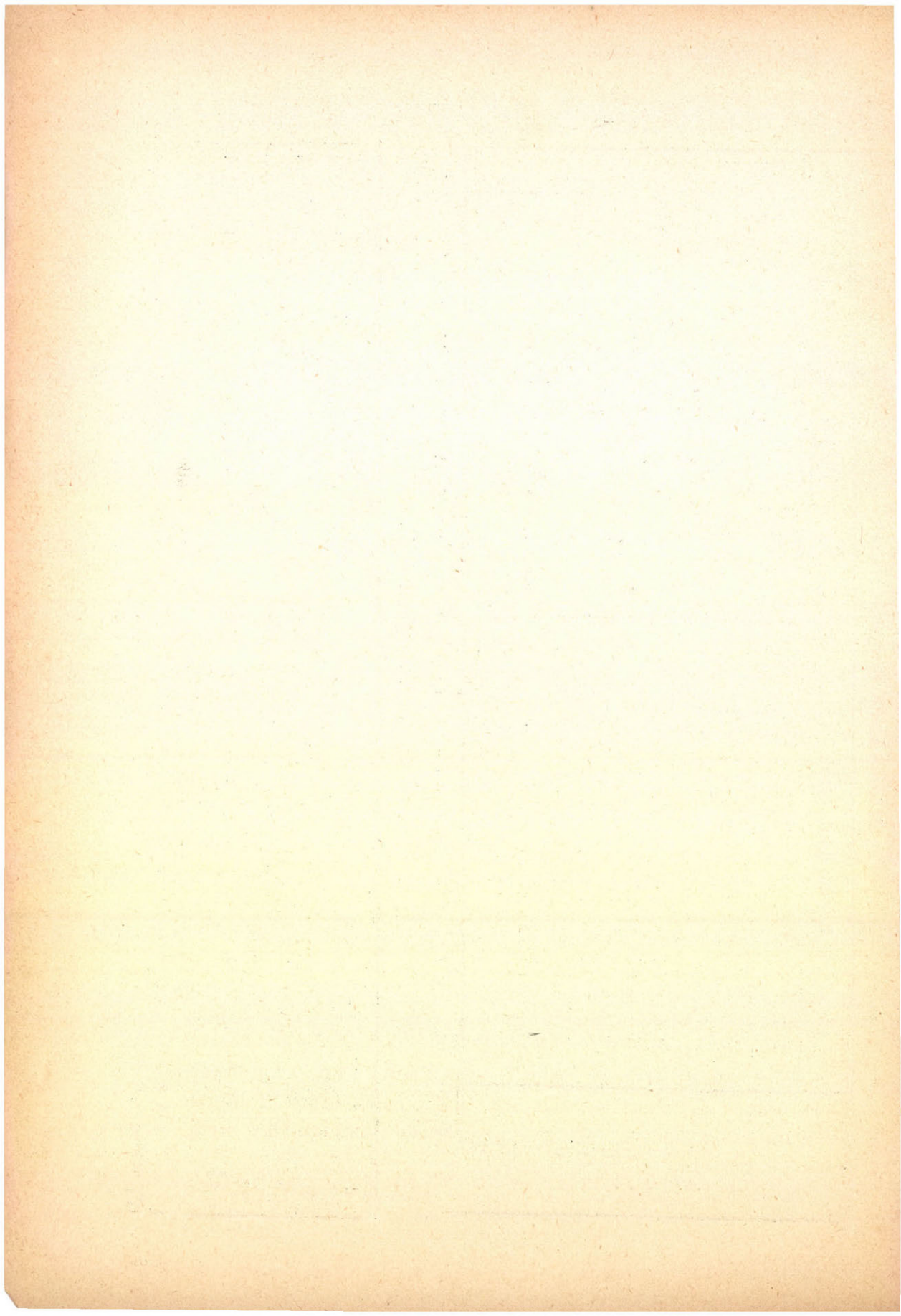
Osztály	a) Rendes tantárgyak						b) Rendkívüli tantárgyak					
	jeles	jó	elégséges	egy tantárgyból elégtelen	két tantárgyból elégtelen	több tantárgyból elégtelen	francia nyelv	rendkívüli rajz	gyorsírás	Dalostkör tagjainak száma	Bessenyei-kör tagjainak száma	Tornakör tagjainak száma
I.	2	16	29	7	5	10	—	17	—	—	—	—
II.	2	18	28	13	5	8	—	23	—	—	—	—
III.	4	9	26	9	7	7	—	12	—	—	—	—
IV.	2	6	39	6	3	3	—	6	6	—	—	14
V.	7	6	22	10	10	1	—	1	4	2	—	16
VI.	3	11	35	2	2	—	11	1	4	10	29	11
VII.	2	11	25	6	1	—	9	1	4	19	29	14
VIII.	7	9	31	1	2	—	—	—	—	16	37	11
Összesen	29	86	235	54	35	29	20	61	18	47	95	66

f) Az érettségi vizsgálatokról.

Hányan jelentkeztek érettségi vizsgálatra?	Az írásbelin		Hány bocsátott szóbelire?	A szóbelin						**Az érettségit végzett ifjak pályaválasztása														
	hány készítette el minden dolgozatát legalább elégs. eredménnyel?	hány utasított az írásbeli alapján ismétlő vizsgára?		hány lett jelesen	jól	egyszerűen	hány utasított javító vizsgálatra?	hány utasított ismétlő vizsgálatra?	hány nem bocsátható több érettségi vizsgálatra?	theo-logiai	bölcsészeti	jogi	orvosi	mér.-nöki	gépezési	végyé-ssi	gazdas.	erdésm.	kereskedői	als. hiv.	katonai			
																						érett?		
* 47	40	1	46	8	8	23	7	—	—	5	1	12	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	4

8 * A három ismétlő érettségi vizsgálatot tevő tanuló ezen kimutatásban nem fordul elő; ezek közül kettő érett, egy végleg elutasított.

** E rovat adatai az érettségit sikerrel befejező összes tanulókra vonatkozik.

X.

Figyelmeztetés a jövő iskolai évre.

Azon helybeli szülőket, kik fiaik számára a legközelebb megnyíló 1904—1905-ik iskolai évben a főgimnázium alsóbb, különösen pedig annak I. és II. osztályaiban helyet óhajtanak biztosítani, ezennel figyelmeztetem, hogy őket július 1-ső és 2-dik napjának délelőtti óráiban beirathatják. Július elsején elsőhelyen az ág. h. ev. tanulókat vesszük fel, azután a más vallásfelekezetűeket.

A jelentkező tanulókat iskolai bizonyítványaik s a keresztlevél alapján vesszük fel.

A felvételi díjak s a féltandíj a beírásnál lefizetendőek.

Ha a jelzett időben felvett tanulók a jövő tanév elején szeptember hó 3-ig bezárólag az osztályfőnöknél személyesen nem jelentkeznek, belépésre való jogosultságukat s befizetett díjaikat elvesztik.

Különben a jövő évre vonatkozó beírásokat szeptember 1., 2., 3. napjain eszközöljük. A javító és pótló vizsgálatokat augusztus 30. és 31-ikén tartjuk.

Oly tanulóknak, kik egy kötelező tantárgyból kaptak elégtelen érdemjegyet és ak ket a tanári testület képeseknek tart arra, hogy a szünidő alatt önszorgalmukból pótolhatják mulasztásukat, megadja a jogot, hogy a jövő iskolai év kezdetén javító vizsgálatot telessenek. Ezen javító vizsgálat, ha a tanuló a kitűzött időben jelenik meg, díjtalan.

Azok a tanulók, akik két kötelező tantárgyból kaptak elégtelen érdemjegyet, az igazgató útján csak fontos okok mellett folyamodhatnak javító vizsgálatra való engedélyért méltóságos és főtiszteletű Zelenka Pál püspök úrhoz. E tárgyú folyamodások július hó 10-ig az intézet igazgatójához nyújthatók be.

A felvételnél minden tanuló 4 korona felvételi díjat fizet, mely alól senki sem menthető fel. Fizet továbbá minden tanuló a gymn. alapra 2, az országos nyugdíj-alapra 6 koronát és 1 koronát ifjusági könyvtárra. E díjakon felül ev. ref. és az izraelita tanulók 6 korona val'ástanítási díjat is fizetnek.

A tandíj 56 korona. Ez összeg két részben, és pedig fele-részben a beíráskor, másik felerészben február hó 1-én, előre fizetendő. Az igazgatónak nincs joga fizetési halasztást engedélyezni.

Azon tanulók, akik magukat részben vagy egészben a tandíj fizetése alól felmentetni óhajtják, tandíjmentességüket kérelmező folyamodványaikat kellően felszerelve, a főgimnázium kormányzó tanácsához címezve, augusztus hó 15-ikéig a főgimnázium igazgatójához nyujtsák be. Később beadott folyamodásokat tekintetve nem veszünk.

A magántanulók 80 korona vizsgálati díjat fizetnek s ezenfelül a gymn. alapra 20, a nyugdíj-alapra 6 koronát, 1 koronát könyvtárra. A 27 kor. a beíratás alkalmával előre fizetendő. A magántanulók ezenfelül vallástani vizsgálati díjat is fizetnek a vallástanároknak, és pedig a keresztyén tanulók 6—6 koronát, az izraeliták 10 koronát.

A tápintézet szeptember elején nyílik meg. A tápintézetbe vallásfelekezeti különbség nélkül vesszük fel a tanulókat.

A tisztességes ebéd és vacsóra díja egész évre 120 korona, mely összeget a tanuló két részben előre tartozik befizetni.

A főgimnáziumban az 1904—5-ik tanévben használandó tankönyvek hivatalos jegyzéke.

(A *-gal jelzettek segédkönyvek. Nyelvtanok, régiségtan és irodalomtörténet az összes osztályokon át mindvégig megtartandók. A meglevő szótárak továbbra is használhatók.)

I. osztály.		Kor.
Vallás tan.	Ev. Jausz-Adorján-Hetvényi: Bibliai olvasókönyv	2.—
	Bereczky: Bibliai ismertetés	1.20
	Rk. Roder: Nagy biblia	1.60
	„ Eger közép-katekizmus	0.60
	Izr. Kelemen: Hittan	0.80
	„ „ Hagada	0.50
	„ Stern Ábrahám: Izrael története I. r.	1.80
Magyar nyelv.	Balassa: Magyar nyelvtan I. r. Kötve	1.20
	„ A magyar helyesírás szabályai	0.20
Latin nyelv.	Lehr-Riedl: Magyar olvasókönyv I. r. Kötve	2.—
	Hittrich: Latin alaktan	1.40
Földrajz.	„ Latin gyakorlókönyv I. r.	1.20
	Dr. Némethy Károly I. r.	1.40
Kis természetrajz.	Lange-Cherven: Atlasz	1.60
	*Schneider: Képes atlasz	3.—
Mathematika.	Paszlavszky József I. r.	2.20
Rajz. geometria.	Arany-Szijártó: Számtan. I.	1.50
Szépírás.	Landau-Wohlrab: Rajzoló geometria I. r.	0.80
	Vajda: Szépírási minták	0.80

II. osztály.		Kor
Vallás tan.	Ev. Jausz-Adorján-Hetvényi: Bibliai olvasókönyv	2.—
	Bereczky: Bibliai ismertetés	1.20
	Rk. Roder: Nagy biblia	1.06
	„ Eger közép-katekizmus	0.60
	Izr. Kelemen: Hittan	0.80
	„ „ Hagada	0.50

Vallástan.	Izr. Stern Ábrahám: Izrael története II. r.	2.—
Magyar nyelv.	Balassa: Magyar nyelvtan II. r.	0.80
	Lehr-Riedl: Magyar olvasókönyv II. r. Kötve	2.80
Latin nyelv.	Hittrich: Latin alaktan	
	Latin olvasó- és gyakorlókönyv II. r.	
Földrajz.	Dr. Némethy Károly II. r.	2.60
	Lange-Cherven: Atlasz	1.60
	*Schneider: Képes atlasz	3.—
Kis természetrajz.	Paszlavszyk József II. r.	2.60
Mathematika.	Gerevich. Orbók: Számтан	3.—
Rajz. Geometria.	Laudu — Wohlrab Rajzoló geometria II. r.	
Szépírás.	Vajda: Szépírási minták	0.80

III. osztály.

Kor.

Vallástan.	Ev. Jausz-Adorján-Hetvényi: Bibl. olvasókönyv	2.—
	Bereczky: A ker. egyház rövid története . . .	0.80
	Rk. Jordán: Egyháztörténet	
	Izr. Kelemen: Hittan	0.80
	„ „ Hagada	0.50
	„ Büchler-Goldberg: A zsidók története . . .	1.40
	„ Mózes III. könyve	0.80
Magyar nyelv.	Balassa: Rendszeres magyar nyelvtan . . .	1.20
	Lehr-Riedl: Magyar olvasókönyv. III. r. Kötve	2.80
Latin nyelv.	Hittrich Ödön: Latin mondattan a III. oszt.	
	számára	1.40
	Szabó Gy. Iván: Phaedrus	0.80
	Roseth: Cornelius Nepos	1.40
Német nyelv.	Kemény Ferenc: Német nyelvtan és olvasó-	
	könyv I. r.	1.—
	Hauser R. Sándor: A német helyesírás alapelvei	1.—
	Tipray-Schuber: Magyar és német szótár	
	vászonkötésben	4.—
Történet.	Sebestyén Gyula: Magyarok története I. r. . .	1.60
	*Helmár: Magyarország történeti térképe . . .	0.40
Földrajz.	Dr. Némethy Károly: Földrajz III. r.	
	Lange-Cherven: Atlasz	1.60
Mathematika.	Gerevich-Orbók: Számтан	3.—
Rajz. geometria.	Landau es Wohlrab: Mértan	

IV. osztály.

Kor.

Vallástan.	Ev. Jausz-Adorján-Hetvényi: Bibl. olvasókönyv	2.—
	Bereczky: Keresztyén hit és erkölctan . . .	1.—

Vallástan.	Rk. Jordán: Egyháztörténet	
	Izr. Kelemen: Hittan	0.80
	„ „ Hagada	0.50
	„ Büchler-Goldberg: A zsidók története	1.40
	„ Mózes III. könyve	0.80
	„ Stern: Példabeszédek könyve	
Magyar nyelv.	Góbi: Stiliztika és verstan	2.—
	Lehr: Arany Toldija	1.60
Latin nyelv.	Dávid: Rövid latin nyelvtan	2.—
	„ Rövid latin olvasó és gyakorló könyv a III. és IV. osztály számára	1.20
	Csengeri J.: Ovidius szemelvények	1.60
	Hittrich Ödön: C. Julius Caesar: Commentarü de bello Gallico	2.—
Német nyelv.	Hevesi-Perényi: olvasó és gyakorlókönyv	1.60
	Tipray-Schuber: Magyar és német szótár vászonkötésben	4.—
Történet.	Sebestyén Gyula: Magyarok története II. r.	1.60
Természetrajz.	Szterényi: Növénytan	3.—
Mathematika.	Arany-Szijártó: Algebra I. r.	2.40
Rajz. geometria.	Landau és Wohlrab	

V. osztály.

Kor.

Vallástan.	Ev. Jausz-Adorján-Hetvényi: Bibl. olvasókönyv	2.—
	Bertók György; Biblia ismertetés	1.50
	Rk. Vincze: Alapvető hittan	
	Izr. Kelemen: Hitten	0.80
	„ „ Hagada	0.50
	„ Büchler-Goldberg: A zsidók története	1.40
	„ Frisch: Zsoltárok	2.—
Magyar nyelv.	Góbi: Rhetorika	3.50
Latin nyelv.	Zsámboki: Ciceronis de imperio Cn. Pompei oratio	0.80
	Kapossy: Ciceronis pro Archia poeta oratio	0.60
	Cserép: Szemelvények Ovidius műveiből	1.60
	Pecz: Latin verstan	1.40
	Cserép: Római régiségek. Negyedik kiadás	3.20
	Burián: Magyar és latin szótár kötve	11.—
Görög nyelv.	Kempf: Szemelvények az Odysseiából	2.40
	Cserép József: Homerosi görög nyelvtan	2.40
Görögpótló.	Badics Ferenc: Magyar irod. olvasókönyv I. k.	2.—
	Kempf: Homeros Odysseiája	2.80
	Kempf: Homeros Iliasa.	2.80

Görögpótló.	Geréb: Szemelvények Herodotosból	1.50
Német nyelv.	Endrei: Német nyelvkönyv II. r.	3.20
	Schack: Magyar szöveg német fordításra . . .	3.20
	Tipray-Schuber: Magyar és német szótár. Vászonkötésben	4.—
Történet.	Szigethy: Egyetemes történet I. r.	2.40
	Kogutovicz: Történelmi iskolai atlasz	2.—
Természetráajz.	Szterényi: Állattan	4.—
Mathematika.	Fr. Kiss Károly: Algebra	4.—
	Ábel: Mértan I. r.	2.80
	*Polgár; Ókori képgyűjtemény	2.80

VI. osztály.

Kor.

Vallástan.	Ev. Pállfy: A keresztyén egyház története . . .	2.—
	Jausz-Adorján-Hetvényi: Bibl. olvasókönyv . .	2.—
	Rk. Vincze: Alapvető hittan	
	Izr. Kelemen: Hittan	0.80
	„ Kelemen: Hagada	0.50
	„ Büchler-Goldberg: A zsidók története . . .	1.40
	„ Frisch: Szemelvények a prófétai könyvekből	2.50
Magyar nyelv.	Góbi: Poetika	2.80
	*Endrödi: A magyar költészet kincsesháza . .	10.—
Latin nyelv.	Szabó: Livii ab urbe condita libri XXI., XXII.	
	Cserép: Szemelvény Vргеilius Aeneiséből . . .	2.—
	Cserép: Római régiségek. IV-ik kiadás . . .	3.20
	Molnár Samu: Latin stílusgyakorlatok . . .	4.—
	Burián: Magyar és latin szótár kötve	11.—
Görögnyelv	Kempf: Szemelvények az Odysseiából	
	Cserép: Homerosi görög nyelvtan	
	Dr. Vietórisz: Herodotos szemelvény	
Görögpótló	Badics: Magyar irodalmi olvasmányok II. r. . .	2.—
	Sarudy: Görög lyrai anthologia	2.50
	Sophokles Elektrája, ford.: Csiky Gergely, magyarázza Losonczy Lajos	
Német nyelv.	Endrei: Német nyelvkönyv II. r.	3.20
	Schack: Magyar szöveg német fordításra . . .	3.20
	Tipray-Schuber: Magyar- és német szótár. Vászonkötés	4.—
Történet.	Dr. Szigethy Lajos: Egyetemes történet II. r. Középkor, újkor	3.20
	Kogutovicz: Történelmi iskolai atlasz II. III. r.	4.—
Természetráajz.	Dr. Szterényi Hugo: Ásványtan és chemia . . .	3.—

Mathematika.	Fr. Kiss Károly: Algebra	4.—
	Lutter: Szorszámok. Kötve	2.40
	Ábel: Mértan I. r.	2.80
	*Polgár: Ókori képgyűjtemény	2.80

VII. osztály.

Kor.

Vallásstan.	Ev. Pálffy: A keresztyén egyház története	2.—
	Jausz-Adorján-Hetvényi: Bibl. olvasókönyv	2.—
	Rk. Vincze: Erkölestan	
	Kelemen: Hittan	0.80
	Büchler-Goldberg: A zsidók története	1.40
	Frisch: Szemelvények a prófétai könyvekből	2.50
Magyar nyelv.	Góbi: A magyar irodalom története I. r. Második kiadás	4.—
	*Endrődy: A magyar költészet kincsesháza	10.—
Latin nyelv	Hittrich: Sallustius Bellum Jugurthinum	1.40
	Zsámboki: Cicero IV. Verrina	1.—
	Cserép: Szemelvény Vergilius Aeneiséből	2.—
	Cserép: Római régiségek	3.20
	Cserny-Dávid: Latin stílusgyakorlatok	2.—
Görög nyelv.	Kempf: Szemelvények Homeros Iliasából	2.80
	Geréb: Görög prózai szemelvények	3.—
	Jebb-Fináczy: A görög irod. története. Kötve	1.80
	*Mahaffy: Ó-görög élet	1.20
	Lévay-Vida: Görög-magyar szótár	3.60
Görögpótló.	Badies: Magyar irodalmi olvasmányok III. r.	
	Jebb-Fináczy: A görög irodalom története	1.80
	Hegedüs István: Thukydides szemelvény	
Német nyelv.	Endrei-Lenkei: Német olvasókönyv a VII – VII. oszt. számára	2.50
	Theisz: Lessing Minna von Barnhelm	0.70
	Harrach: Goethe Hermann und Dorothea	0.60
	Schack: Magyar szöveg német fordításra	3.20
	Tipray-Schuber: Magyar és német szótár. Vászonk.	4.—
Történet.	Dr. Szigethy Lajos: Egyetemes történet III. r.	
	Új-kor	3.20
	Kogutovicz: Történelmi iskolai atlasz III. r.	2.—
	Kozma: Földrajzi atlasz	2.—
Természettan.	Makay: Fizika	4.—
Mathematika.	Fr. Kiss Károly: Algebra	4.—
	Lutter: Szorszámok. Kötve	2.40
	Ábel: Mértan II. r.	3.20
	*Polgár: Ó-kori képgyűjtemény	2.80

VIII. osztály.

		Kor.
Vallástan.	Ev. Jausz-Adorján-Hetvényi: Bibl. olvasókönyv	2.—
	Bancsó: Keresztyén hit- és erkölestan . . .	1.50
	Rk. Vincze: Erkölestan	
	Izr. Steinherz: Erkölestan	1.—
	Fényes: Liturgia	1.—
Magyar nyelv.	Góbi: A magyar irodalom története. Új kiadás. II. Kötet	
	*Endrödi: A magyar költészet kincsesháza . . .	10.—
Latin nyelv.	Csengery: Cicero de officiis	0.96
	Cserép: Szemelvények Horatius költeményeiből	2.60
	Leffler: A római irodalom története. Harmadik kiadás	2.40
	Burián: Magyar és latin szótár. Kötve . . .	11.—
Görög nyelv.	Simon: Platon szemelvények	2.—
	Jebb-Fináczy: A görög irodalom története . .	1.80
	Lévay-Vida: Görög-magyar szótár	3.60
	Simon József Nándor: Platon Enthypronja, Sokrates védőbeszéde Kritonja és Phaidonja	2.40
Görög pótló.	Zsámboki Gyula: A görög művészet kiválóbb alkotásainak ismertetése	2.—
	Endrei-Lenkei: Német olvasókönyv a VII—VIII. oszt. számára	2.50
Német nyelv.	Heinrich: Schiller Wilhelm Tell	1.20
	Schack: Magyar szöveg német fordításra . .	3.20
	Tipray-Schuber: Magyar és német szótár. Vászonkötésben	4.—
	Dr. Szigethy Lajos: A magyarok története, a VIII. osztály számára	3.20
Történet.		
Természettan.	Makay: Fizika	4.—
	Mathematika.	Mocnik-Klamarik Wagner: Algebra, nyolcadik kiadás
Lutter: Szorszámok. Kötve		2.40
Ábel: Mértan I. II		6.—
Philos. propaedeutika.	Sárfy: lélektan és logika	2.—
	*Polgár: Ókori képgyűjtemény	2.80
	*Mohaffy: Ó görög élet Kötve	1.20

